

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՆԴԱՍՏԱՆ

ԺԱՄԱՆՈՒՄ ԴԵԼԷԻ

Նոյեմբերի 15-ին, ուրբաթ, առավոտյան ժամը 9.30-ին, 8 ժամվա խաղաղ և հանգիստ թուրքից հետո, էյր Ինդիա ընկերության ինքնաթիռով, Կահիրեից Դելիի Փալամ օդանավակայանն է ժամանում Վեհափառ Հայրապետը, ընկերակցությամբ զավազանակիր հոգեշնորհ Տ. Արսեն Վարդապետ Բերբերյանի:

Վեհափառ Հայրապետի սիրալիր հրավերով, նոյեմբերի 13-ին, շորեքշաբթի, արդեն իսկ Դելի է ժամանել Երուսաղեմի հայոց պատրիարք ամենապատիվ Տ. Եղիշե արքեպիսկոպոս Տերտերյանը:

Նոյեմբերի 11-ին Դելի էին ժամանել Վրաստանի հայոց առաջնորդ գերաշնորհ Տ. Կոմիտաս եպիսկոպոս Տեր-Ստեփանյանը և «Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր Արթուր Հատիտյանը, որպես Նորին Ս. Օծուխյան շքախմբի անդամներ, Հնդկաստան ուղևորության ժամանակ:

Հայոց Հայրապետը Հնդկաստան է այցելում եղբայրական հրավերովը Հնդկաստանի և Արևելքի Մալաբար բուլր Եկեղեցու պետ Նորին Սրբություն Տ. Բասիլիոս Բ Գևարգես եպիսկոպոսի:

Վեհափառ Հայրապետը իր ուղևորության ժամանակ կայցելի նաև Կալկաթայի, Բոմբեյի և Մադրասի հայ եկեղեցիներն ու համայնքները, որպես մեծարելի և թանկագին Հյուրը Հնդկաստանի հայության:

Պատմության մեջ առաջին անգամն է, որ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը ոտք է դնում Հնդկաց աշխարհի հյուրընկալ հողի վրա:

Նորին Ս. Օծուխյան շնորհաբեր այս այցելության կապակցությամբ, կազմվել է Հընդկաստանի հայությունը ներկայացնող ընդունելության կենտրոնական հանձնախումբ հետևյալ կազմով. հոգեշնորհ Տ. Դավիթ վարդապետ Սահակյան (նախագահ), պր. պր. Պետրոս Ալեքսյան, Նևտոն Բարսեղյան, Արամայիս Աղամյան, Հովհաննես Միքայելյան, Հայկ Նաճարյան, Մարգար Մարգարյան, Մկրտում Հարությունյան, Կարո Մարտին, Ասատուր Կյուզելյան, տիկին Մարթա Կարապետյան, տիկին Աննա Խաչատուրյան, պր. Սամվել Ավետյան և պր. Ալեքսան Դուկասյան:

Նոյեմբերի 10-ին, երկուշաբթի օրը, արդեն Դելի են ժամանել ընդունելության կենտրոնական հանձնաժողովի անդամները՝ հոգեշնորհ Տ. Դավիթ վարդապետ Սահակյան, պր. Պետրոս Ալեքսյան, պր. Կարապետ Մարտիրոսյան (Կարո Մարտին), պր. Ասատուր Կյուզելյան, տիկին Մարթա Գրիգորյան, տիկին Մարթա Կարապետյան, արժանապատիվ Տ. Մաշտոց քահանա Թյուֆենքճյան, տիկին Նվարդ Բարսեղյան:

Ժամը 9.30-ին ինքնաթիռը վայրէջք է կատարում:

Վեհափառ Հայրապետին դիմավորելու համար օդանավակայան են եկել, սրբազան

պատրիարք հոր գլխավորությամբ, շքախմբի անդամները, ընդունելության կենտրոնական հանձնախմբի, կազմակերպությունների, համայնքների ներկայացուցիչների, բույր եկեղեցիների հոգևոր պետեր, թղթակիցներ, մայրաքաղաքում բնակվող Մալաբար Եկեղեցու բազմահազար հավատացյալներ:

Հայոց Հայրապետին պաշտոնապես դիմավորում և բարի գալուստ է մաղթում Հնդկաստանի կենտրոնական կառավարության մինիստր պր. Ա. Մ. Թոմասը:

Հայոց Հայրապետի ժամանումը ողջունում է նաև սովետական դեսպանի տեղակալ Կլիմենկոն:

Վեհափառ Հայրապետը ողջագործվում է սրբազան պատրիարք հոր, Տ. Կոմիտաս եպիսկոպոսի և բոլոր ներկաների հետ:

Ընդունելության հանձնաժողովի նախագահ հոգեշնորհ Տ. Դավիթ վարդապետը արժաթյա ափսեի մեջ մատուցում է Հնդկաստանի աղնու հացը Հայոց Հայրապետին՝ օրհնելու համար:

Կառավարական մինիստր Ա. Մ. Թոմասը, հնդկական սովորության համաձայն, գեղեցիկ ծաղիկ մանյակ է անցկացնում Վեհափառ Հայրապետի և հոգևորականների պարանոցներին, սրտազին ծափահարությունների և ուրախության բացականչությունների ներքո:

Նորին Ս. Օծությունը հանդիսավորությամբ առաջնորդվում է օգանակալայանի ընդունելության դահլիճը, որտեղ հավաքված բազմությունը ջերմորեն ողջունում է Հայոց Հայրապետին:

Մալաբար Եկեղեցու հավատացյալները աջահամբույրով բարի գալուստ են մաղթում Հայոց Հայրապետին:

Նորին Ս. Օծությունը օրհնում է բոլոր ներկաներին և շնորհակալություն հայտնում անկողծ և ջերմ ընդունելության համար:

Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետը առաջնորդվում է Աշոկա հյուրանոցը, ուր իրեն և սրբազան պատրիարք հոր հատկացվում են առանձին հարկաբաժիններ:

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿ Է ՋԵՏԵՂՈՒՄ ՄԱՀԱԹՄԱ ԳԱՆԴԻԻ ՀՈՒՇԱՎԱՅՐՈՒՄ

Նոյեմբերի 15-ին, ուրբաթ, ժամը 11.30-ին, Հայոց Հայրապետը, սրբազան պատրիարք հոր և իր շքախմբի անդամների և Հնդկաստանի կառավարության ներկայացուցիչների ուղեկցությամբ, այցելում է Նոր Դելիում հնդկի մեծ մտածող և Հնդկաստանի ազգային ազատագրական շարժման ղեկավար Մահաթմա Գանդիի հուշավայրը:

Նոր Դելիի հարավ-արևելքում, հին մայրաքաղաքի սահմանի մոտ, ընդարձակ կանաչապատ դաշտի գրկում, փարթամ ծառերի ստվերների ներքո, տարածվում է Մահաթմա Գանդիի Հնդկական ճարտարապետական ոճով կառուցված, պարսպապատ, բերդաման, բացօդյա հուշարձանը:

Հայ Եկեղեցու պատգամավորությունը, ըստ տեղական սովորության ոտաբորիկ, առաջնորդվում է դեպի հուշավայր դաշտի կենտրոնը, ուր կանգնած է սև գրանիտյա մի մեծածավալ քար, որի վրա Վեհափառ Հայրապետը ծաղկեպսակ է զետեղում:

Հուշավայրի վեհությունը և խաղաղությունը տպավորիչ են, թեև դրական:

«Ո՛հ, Աստված իմ...» հուշաքարի վրա, հնդկերեն լեզվով, արձանագրված են Մահաթմա Գանդիի սպանության լուրերին արտասանած այս վերջին խոսքերը:

ԱՅՅԵԼՈՒԹՅՈՒՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ

Նոյեմբերի 15-ին, ուրբաթ, ժամը 12-ին, Վեհափառ Հայրապետը, ընկերակցությամբ իր շքախմբի, այցելում է Դելիում սովետական դեսպանատունը, ուր ընդունվում է դեսպանի տեղակալ Կլիմենկոյի և պաշտոնյաների կողմից, հարգալիր մեծարանքով:

Ամենայն Հայոց Հայրապետի պատվին տրվում է թեյասեղան, որն անցնում է ջերմ մթնոլորտում:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԱՅՅԵԼՈՒՄ Է ՀՆԴԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ՆՈՐԻՆ ՎՍԵՄՈՒԹՅՈՒՆ ԴՈԿՏ. ՈՒՂԱԿԱՐԻՇՆԱՅԻՆ

Նոյեմբերի 15-ին, ուրբաթ, հետմիջօրեի ժամը 5.15-ին, Հայոց Վեհափառ Հայրապետը, ընկերակցությամբ ամենապատիվ Տ. Եղիշե սրբազան պատրիարքի, Տ. Կոմիտաս եպիսկոպոսի, Տ. Դավիթ և Տ. Արսեն վարդապետների, Ա. Հատիոյանի, Կարո Մարտիրի և Ա. Կյուզելյանի, Նոր Դելիի կառավարական պալատում, այցելում է Հնդկաստանի Հանրապետության նախագահ Նորին Վսեմությունը դիմ. Ռադհակրիշնային:

Պալատի շքամուտքի առաջ, Հայոց Հայրապետը ընդունվում է գինյորական պատիվներով և առաջնորդվում ընդունելության դահլիճը, ուր սիրալիր տեսակցություն է ունենում պր. Նախագահի հետ:

Նոյեմբերի 15-ը Հնդկաստանում լույսի տոն է (դիվալի—հայերեն՝ տիվ, լույս, ցերեկ): Փակ են բոլոր կրթական հաստատություններն ու պաշտոնատները:

Վեհափառ Հայրապետը, ողջունելով պր. Նախագահին, ասում է, որ ինքը գալիս է «Ս.

Վեհափառ Հայրապետը և սրբազան պատրիարքը Մահաթմա Գանդիի հուշավայրում, Դելիում:

էջմիածնից, որը Դ դարից եղել է հայ ժողովրդի քրիստոնեական հավատի կենտրոնը» և «ջերմ ողջույն ու օրհնություն» է բերում նորին Վսեմություն Հնդկաստանի պր. Նախագահին, Հնդկաստանի բարեկամ կառավարության և հնդիկ խաղաղասեր, լուսաբարդ ժողովրդին: «Մեր ժամանումը Հնդաստան,—շարունակում է Վեհափառ Հայրապետը,—գուցադիպում է հնդկական լույսի տոնի հանդիսություններին: Այս առթիվ խնդրում ենք, ընդունեցե՛ք Մեր ջերմ շնորհավորությունները: Մեր մաղթանքն ու աղոթքն է, որ լույսի Աստվածը Ձեզ արևշատությամբ պարգևի և Ձեր մեծ երկրին ու ազնիվ ժողովրդին պահի լույսերի մեջ, պայծառ ու միշտ խաղաղ, բարգավաճ»:

Պր. Նախագահը, որ հնդիկ արդի մեծագույն մտածողներից մեկն է և հնդինակ փիլիսոփայական մի շարք աշխատությունների, իր պատասխան խոսքում շնորհակալություն է հայտնում Հայոց Հայրապետին՝ Հնդկաստանի և հնդիկ ժողովրդի հասցեին ասած նրա ջերմ խոսքերի համար, և ապա շեշտում է մեր օրերին անհրաժեշտությունը հոգեկան լույսի և մարդու հոգեկան արժեքների զարգացման: «Առանց հոգեկան լույսի,—ասում է Նախա-

գահը,—մարդկության ապագան չի կարող պայծառ և ապահով լինել: Ես հավատում եմ, որ հոգեկան այդ լույսը կվերածաթթվի: Ինձ համար մեծ ուրախություն է տեսնել այսքան շատ հոգևորականներ, որոնք քարոզում են լույսը, քարոզում են խաղաղությունը և դաստիարակում են ժողովուրդներին տիեզերական եղբայրության ոգով»:

Տեսակցության ընթացքում դուրս. Ռադհակրիշնան հայտնում է, որ ինքը բավական ծանոթություն ունի հայ մշակույթի, հայ ժողովրդի և Հայ Եկեղեցու պատմության մասին և հիշում է, թե թեհրանում ներկա է եղել հայոց եկեղեցում զատկական տոնի հանդիսություններին:

Վեհափառ Հայրապետը, ի հիշատակ իր այցելության պր. Նախագահին նվիրում է արժաթյա քանդակազարդ մի ափսե Ս. էջմիածնի նկարով:

Բաժանման պահին, Վեհափառ Հայրապետը իր շնորհակալություն է հայտնում Հնդկաստանի Հանրապետության պր. Նախագահին այն բարյացակամ, ազնիվ և սիրալիր հոգածության համար, որը Հնդկաստանի կառավարությունն ու ժողովուրդը ցուցաբերում են Հնդկաստանի հայ գաղութի նկատմամբ:

ԹԵՅԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՎ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

Նոյեմբերի 16-ին, շաբաթ, վաղ առավոտ-
յան ժամը 5-ին, պատրիարք սրբազան հոր
գլխավորությամբ, հայրապետական շքա-
խմբի և ընդունելության հանձնաժողովի ան-
դամները ավտոմեքենաներով մեկնում են
Հնդկաստանի հին մայրաքաղաքը Ակրա,
Դելհիի հարավ-արևելքում, մոտավորապես
220 կիլոմետր հեռավորության վրա, այցելե-
լու ժէ դարի կեսերին (1632—1650) կառուց-
ված հուշակավոր մարմարակերտ Թաջ-Մա-
հալ հուշարձան-դամբարանը, որը Միջին
Ասիայի պարսկա-հնդկական ճարտարապե-
տության գլուխ-գործոցն է համարվում: Այն
կառուցվել է Շահ Զանանի օրով, 20 000 ար-
հեստավորների աշխատանքով, գլխավորու-
թյամբ Ուստա Իսա նշանավոր ճարտարապե-
տի և Պարսկաստանից ու Թուրքիայից բեր-
ված ավելի քան 100 ճարտարապետների
օգնությամբ: Խումբը Դելհի է վերադառնում
հետմիջօրեի ժամը 3-ին:

Առավոտյան ժամը 11-ին, հյուրանոցի Իր
հարկաբաժնում, Վեհափառ Հայրապետը ըն-
դունում է այցելությունը Դելհիում Հորդանա-
նի դեսպան պր. Իբրահիմ Սալահի:

Հետմիջօրեի ժամը 3-ին, Վեհափառ Հայ-
րապետը ընդունում է նաև մի խումբ թղթա-
կիցների:

Ժամը 5-ին, Հնդկաստանի կենտրոնական
կառավարության մինիստր պր. Ա. Մ. Թոմա-
սը, որը Մալաբար եկեղեցու անդամ է, իր
տանձ գեղեցիկ այգում, Ամենայն Հայոց Հայ-
րապետի պատվին կազմակերպում է թեյա-
սեղան:

Ընդունելության ներկա են լինում նաև
Դելհիում քրիստոնեական եկեղեցիների ներ-
կայացուցիչներ, պիտական պաշտոնական
անձնավորություններ, հյուրեր և թղթակից-
ներ:

Պր. Ա. Մ. Թոմասը ջերմորեն ողջունում է
Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի, Ե-
ղիշե պատրիարքի օրհնաբեր այցելությունը
իր բնտանեկան օջախում և սրտագին շնոր-
հակալություն և երախտագիտություն է
հայտնում այդ բացառիկ և անմոռանալի
շնորհի համար:

Հրաժեշտ առնելուց առաջ, Վեհափառ Հայ-
րապետը, պր. մինիստրի խնդրանքով, օրհ-
նում է նրա ընտանեկան քրիստոնեական օ-
ջախը, նրա սեղանի աղն ու հացը և անում
ջերմ բարեմաղթություններ:

Ապա նորին Ս. Օծուկյունը խաչիկներ է
բաժանում բոլոր ներկաներին և հրաժեշտ է
առնում տիպար հնդիկ քրիստոնյա այդ ըն-
տանիքից:

ԴԵԼՀԻԻ ՀՈՐԴԱՆԱՆՑԱՆ ԴԵՍՊԱՆԸ ՊԱՏՎՈՒՄ Է ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ԵՎ ԵՐՈՒՍԱՂԵՍԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐԷՆ

Նոյեմբերի 16-ին, շաբաթ, երեկոյան ժա-
մը 7-ին, Դելհիում Հորդանանի դեսպան պր-
իբրահիմ Սալահը, ի պատիվ Ամենայն Հայոց
Հայրապետի և Երուսաղեմի հայոց պատ-
րիարքի, դեսպանատան մեջ կազմակերպում
է կոկտեյլ-պարտի:

Ընդունելության ներկա են լինում Սովե-
տական Միության, Լիբանանի, Սիրիայի,
Իրաքի, Սեուդյան Արաբիայի, Սուդանի, Գա-
նայի, Իրանի, Հունաստանի, Արգենտինայի,
Հաբեշտանի և Ավստրալիայի դեսպաններն
ու դեսպանատների պաշտոնատարներ, ի-
րենց կանանց հետ, ինչպես նաև Դելհիում
քրիստոնեական եկեղեցիների բարձրաստի-
ճան պետեր և առաջնորդներ:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին,
սրբազան պատրիարք հոր և շքախմբի ան-
դամներին ջերմորեն դիմավորում և ողջու-
նում են դեսպան պր. Իբրահիմ Սալահը և
նրա ազնիվ տիկինը:

Այնուհետև պր. Ի. Սալահը նորին Սրբու-
թյան է ներկայացնում հրավիրված դեսպան-
ներին և նրանց շքախմբի անդամներին:

Ջերմ մթնոլորտում ընդունելությունը շա-
րունակվում է մինչև ժամը 9.30:

Հրաժեշտ առնելուց առաջ, Վեհափառ Հայ-
րապետը իր և իր շքախմբի շնորհակալու-
թյունն է հայտնում Հորդանանի վսեմաշուր
դեսպանին և նրա ազնիվ տիկնոջը՝ կազմա-
կերպված սուլն ընդունելության համար:

ՎԵՀԱՓԱՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԱՅՅԵԼՈՒՄ Է ԵՎԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Նոյեմբերի 17-ին, կիրակի, առավոտյան
ժամը 9-ին, Վեհափառ Հայրապետը, սրբա-
զան պատրիարք հոր և շքախմբի անդամների
ընկերակցությամբ, այցելում է Նոր Դելհի-
ում անգլիկան Ս. Փրիկշ եկեղեցին, որ
սլաշտվում էր առավոտյան ժամերգություն:

Եկեղեցու մուտքի առաջ, Հայոց Վեհափառ
Հայրապետն ու շքախումբը ընդունվում են ե-
կեղեցական թափորով և առաջնորդվում դե-
պի եկեղեցի:

Հայոց Հայրապետի և պատրիարքի ներկա-
լությունը անգլիկան եկեղեցում ողջունում է
անգլիկան եպիսկոպոսի հնդիկ փոխանորդը
և ջերմագին շնորհակալություն է հայտնում
իր համաբնիկ անունից այս պատմական այ-
ցելության համար:

Այնուհետև կատարվում է մատնավոր բարի
գալստյան արարողություն և աղոթք սաղմո-
սերգությամբ:

Արարողության վերջում Նորին Ս. Օծու-
տունը ողջունում է բոլոր ներկաներին, հա-
յրդում է Ս. էջմիածնի օրհնությունները և
շնորհում, որ Հայ Եկեղեցին սիրալիր հարա-
պարտության մեջ է միշտ Անգլիկան Եկեղեցու
նախ և թե ինքը հոկտեմբեր ամսի 10-ին Լոն-
դոնում այցելել է Լամբեթի պալատում Քեն-
ցրդերի Արքեպիսկոպոս Նորին Սրբություն
նկատ. Մայքլ Ռեմզլին:

Այնուհետև Հայոց Վեհափառ Հայրապետը
նստում է քրիստոնեական եկեղեցիների հա-
րազործակցության մասին հանուն խաղա-
սության և ժողովուրդների եղբայրության:

Բոլոր ներկաներին օրհնելուց հետո, նույն
առաքիլությամբ հրաժեշտ է առնում Վեհա-
փառ Հայրապետը:

Ժամը 10.30-ին, Վեհափառ Հայրապետը
այցելում է նաև, սրբազան պատրիարք հոր
նկերակցությամբ, Հին Դելհիում մայրաքա-
ղ. Հակոբ եկեղեցին, ուր նույնպես ընդուն-
վում է եկեղեցական արարողություններով:

Բոլոր հավատացյալները, սպիտակ զգես-
տավորված, ձեռներին վառ մոմ, տղամար-
դիկ առանձին և կանայք առանձին կանգնած,
նրկյուղածորեն ընդունում են Հայոց Հայրա-
պետին:

Առաջին շարքերում տեղ են գրավել Մալա-
բար Եկեղեցու անդամ հնդիկ բարձրաստիճան
պատական անձնավորություններ, կառավա-
րական մինիստր պր. Ա. Մ. Թոմասի գլխա-
վորությամբ:

Տեղի քահանան բարի գալստյան ուղերձ է
վարդում հանուն Դելհիի Մալաբար եկեղեցու
համայնքի:

Վեհափառ Հայրապետը, ողջունելով հավա-
տացյալներին, ասում է, որ ինքը Հնդկաստան
է այցելում Արևելքի և Հնդկաստանի Մալա-
բար Եկեղեցու Պետ Նորին Սրբություն Բասի-
լիոս Բ Գեարգեսե Կաթողիկոսի հրավերով
և իր շքախմբով մի քանի օրից հետո գնալու
է Քոտայամ, Հարավային Հնդկաստան,
այցելելու Մալաբար Եկեղեցու պատմական
Աթոռին և նրա ծերունազարդ Գահակալին:

Այնուհետև Նորին Ս. Օծությունը, օրհնելով
բոլոր հավատացյալներին, հրաժեշտ է առ-
նում:

ԱՅՅԵԼՈՒԹՅՈՒՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾՈՑ ՄԻՆԻՍՏՐ ՊՐ. ՆԱՆՏԱՅԻՆ

Նոյեմբերի 17-ին, կիրակի, ժամը 12-ին,
Վեհափառ Հայրապետը և սրբազան պատ-
րիարք հայրը, շքախմբով, այցելում են
Հնդկաստանի ներքին գործոց մինիստր պր.
Նանտային, Նոր Դելհիում, նրա պաշտոնա-
վայրում:

Պր. Մինիստրը ջերմորեն է ընդունում Հայ
Եկեղեցու բարձրագույն պատվիրակությանը:

Զրույցի ժամանակ Վեհափառ Հայրապետը
պր. մինիստրի ուշադրության է հանձնում
Հնդկաստանի հայոց եկեղեցական կյանքի
վերաբերյալ մի քանի հարցեր:

Հայոց Հայրապետը մասնավորաբար
խնդրում է, որ հայ հոգևորականների Հընդ-
կաստան մուտքի համար, որպես հոգևոր հո-
վիվների, դյուրություններ ընծայվեն: Վեհա-
փառ Հայրապետը շնշտում է, որ Հնդկաստա-
նի հայ գաղութը ունի մոտավորապես 400
տարվա պատմություն և Հայ Եկեղեցին ու
հայ ժողովուրդը միշտ երախտապարտ են
եղել Հնդկաստանում իրենց վայելած բոլոր
բարիքների ու շնորհքների համար:

Պր. Նանտան խոստանում է հանգամանո-
րեն դրադվել այդ հարցով, Վեհափառ Հայ-
րապետի բարձր միջնորդության հիման վրա,
և խնդրում է, որ Հնդկաստանի հայոց եկեղե-
ցական վարչությունները գրավոր կերպով ի-
րեն դիմեն՝ հիշեցնելու համար այդ խնդիրը:

Նորին Ս. Օծությունը և սրբազան պատրի-
արք հայրը ներքին գործոց մինիստրից հրա-
ժեշտ են առնում լավագույն տպավորու-
թյուններով:

ԱՅՅԵԼՈՒԹՅՈՒՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՆՈՐԻՆ ՎՍԵՄՈՒԹՅՈՒՆ ԶԱՎԱՀԱՌԱԼ ՆԵՐՈՒՆ

Նոյեմբերի 17-ին, կիրակի, հետմիջօրեի
ժամը 3.30-ին, Ամենայն Հայոց Վեհափառ
Հայրապետը և Երուսաղեմի հայոց սրբազան
պատրիարք հայրը, շքախմբով, պաշտոնա-
կան այցելություն են տալիս Հնդկաստանի
վարչապետ Նորին Վեմնաթյուն Զավահառլալ
Ներալին, Նոր Դելհիում, վարչապետարանի
շենքում:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի և
մեծարգո վարչապետի միջև տեղի է ունենում
ջերմ զրույց, սիրալիր մթնոլորտում:

Զրույցի ընթացքում Վեհափառ Հայրապե-
տը շնորհավորում է պր. Ներուի ծննդյան
74-ամյակը և երախտագիտությամբ է խո-
սում Հնդկաստանի վարչապետի հանուն խա-
ղաղության ամրապնդման կատարած մար-
դասիրական մեծ աշխատանքների մասին,
շնշտելով, որ Ներուն միայն հնդիկ ժողովրդ-
դին չի պատկանում, այլ ամբողջ խաղաղա-
սեր մարդկության:

Վարչապետ պր. Ներուն պատասխան
խոսքով ջերմ շնորհակալություն է հայտնում
Հայոց Հայրապետին նրա բարեմաղթություն-
ների համար և շնշտում, որ միայն խաղա-
ղության պայմաններում կարող է տեղի ունե-
նալ մարդկության հոգեկան, իմացական և
տնտեսական ճշմարիտ առաջադիմությունը,
և շնորհակալություն է հայտնում Հայոց Հայ-
րապետի այս այցելության համար:

Հյուրասիրության ընթացքում, նորին Ս. Օծովյունը որպես հուշանվեր պր. Ներսիսին է հանձնում «Հայ մանրանկարչության ակբոմ»-ը:

Հրաժեշտի ժամին, Հնդկաստանի պր. վարչապետը ճանապարհում է Հայոց Հայրապետին և սրբազան պատրիարքին, ուղեկցելով նրանց մինչև վարչապետարանի զխավոր մուտքը, ուր հրաժեշտ է առնում սիրալիր կերպով:

ԱՅՑԵԼՈՒԹՅՈՒՆ ՀՆԴԱՍՏԱՆԻ ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Նոյեմբերի 17-ին, կիրակի, հետմիջօրեի ժամը 5-ին, նույն ձևով պաշտոնական այցելություն է տրվում Հնդկաստանի Հանրապետության փոխ-նախագահ, նորին Վսեմություն ղեկավար Զաֆիր Հուսեյնին, նոր Դելհիի նրա պաշտոնատեղիում:

Փոխ-նախագահը սիրալիր հյուրասիրության պատվում է Հայոց Հայրապետին և պատրիարքին:

Զեմը զրույց է տեղի ունենում հայ և հնդիկ ժողովուրդների բարեկամության, կրոնների և կրոնապետների կատարելիք վճռական դերի մասին, կրոնական տարբեր համոզմունքներ ունեցող ժողովուրդների մերձեցման և համագործակցության հարցերի շուրջ:

Դեկտ. Զաֆիր Հուսեյնը դնահատանքով է արտահայտվում հայ ժողովրդի, նրա ստեղծած հոգևոր արժեքների մասին:

Այցելության ավարտին, փոխ-նախագահը հյուրերին ծանոթացնում է իր տան թանգարանը և խորին հարգանքով ու երախտագիտությամբ ճանապարհ է դնում Հայոց Հայրապետին, պատրիարքին և շքախմբի անդամներին:

ՄԵԿՆՈՒՄ ԴԵՊԻ ՄԱԴՐԱՍ

Նոյեմբերի 18-ին, երկուշաբթի, առավոտյան ժամը 6.30-ին, Վեհափառ Հայրապետը, սրբազան պատրիարք հոր և իր շքախմբի ուղեկցությամբ մեկնում է Մադրաս:

Դելհիի Պալամ օդանավակայանում Հայոց Վեհափառ Հայրապետին ճանապարհում են կառավարության, բույր եկեղեցիների և դիվանագիտական մարմնի ներկայացուցիչներ, թղթակիցներ:

Երկու և կես ժամվա խաղաղ ու հանգիստ թոնիքից հետո, ինքնաթիռը իջնում է Մադրասի օդանավակայանում, ուր Հայոց Հայրապետին դիմավորում են Մալաբար Նեղեցու ներկայացուցիչներ, տվեթական հյուպատոսը, հայ համայնքի մի քանի ներկայացուցիչներ և թղթակիցներ:

Վեհափառ Հայրապետը, իր շքախմբով, արաջնորդվում է Կոնիմարա պանդոկը:

Ժամը 3-ին, Վեհափառ Հայրապետը այցելում է Մադրասում սովետական հյուպատոսին և ընդունվում է ջերմորեն:

Երեկոյան ժամը 6-ին, Վեհափառ Հայրապետը, սրբազան պատրիարք հայրը և շքախմբի անդամները այցելում են Մադրասի հայոց Ս. Աստվածածին եկեղեցին, Հայկական փողոցում:

Մադրասը Հնդկաստանի վաճառաշահ, բազմամարդ քաղաքներից մեկն է, տիպիկ հնդկական իր ուրույն դիմագծով և գույնով, տարազով և կենցաղով, լեզվով և կրոնով, համալսարանով և ուսումնական հաստատություններով, թանգարանով և աշխարհահռչակ իր ձկնարանով:

Մադրասի հնագույն թաղամասը Ս. Թովմասի անվան թաղն է, Ս. Թովմաս լեռան ստորոտը, որի կատարին կա 1574 թվականը կրող հայկական արձանագրություն, եկեղեցու պատին:

Մադրասում սկիզբ է առնում և զարգանում Հնդկաստանի առաջին հայ գաղութը, որն իր մշակույթի, հոգևոր, ազգային և տնտեսական բարգավաճ շրջանն է ապրում Ժէ և ԺԸ դարերին: 1707 թվականին, Ս. Թովմասի սարի վրա, կառուցվում է հայկական առաջին եկեղեցին:

Մադրասի հայ համայնքի մեջ, իրենց հայրենասիրական և հասարակական գործունեությամբ, հռչակվում են Աղա Շամիր Սուլթանը, Պետրոս Ոսկանը, Աղա Սամվել Մուրադը, Տ. Հարություն քահանա Շամվոնյանը, որոնք Մադրասում կատարում են հիշատակության արժանի գործեր: Իբրև օրինակ կարելի է հիշել, որ Պետրոս Ոսկանը կառուցել է տվել Մադրասի Սարիար գետի վրա գցված բազմակամար կամուրջը, 1725 թվականին:

Մադրասում, Շամիր Սուլթանում Շահամիրյանը ծավալում է ազգասիրական-հայրենասիրական բեղուն գործունեություն: Նրա ջանքերով, 1772 թվականին, Մադրասում հիմնվում է հայկական տպարան, ուր հանրածանոթ մտավորական և մեծ հայրենասեր Մովսես Բարադյանյանը 1772 թվականին հրատարակում է իր նշանավոր հեղինակությունը՝ «Նոր տետրակ, որ կոչի Յուդուրակ» և «Որոգայք փառաց» երկրորդ արժեքավոր աշխատությունը, «որում մեջ կպարզե նա ապագա ազատագրված Հայաստանի պետական, վարչական և օրենսդրական կազմակերպությունը, ծալր աստիճան հետաքրքրական մանրամասնություններով, որոնց մեջ քաղաքական միամտությունը առեպ կգերազանցե ուրիշ ամեն զգացում» («Հնդկահայ», Թորգոմ արքեպիսկոպոս, Երեսուղեմ, 1941, էջ 49):

Վեհափառ Հայրապետը Հնդկաստանի Նախագահի պր. Ռադհակրիշնայի հետ, Դելիում:

Մադրասի հայկական տպարանի բացման տարում, 1772 թվականին, կառուցվում է Ս. Աստվածածին եկեղեցին, Հայկական թաղամասում, 1719 թվականին կառուցված հին եկեղեցու վայրում:

1789 թվականին, Շիրազեցի Հարություն քահանա Շամսդինյանը, Մադրասում հիմնում է իր սեփական տպարանը, եկեղեցու շրջափակում, և հաջորդաբար հրատարակում է «Վկայաբանութիւն Մարիանէ կոյսին», «Ողբ Հայաստանեայց», Շնորհալու «Յիսուս Որդի» և «Պորփիրի Ներածութիւն Դաւիթ Անյաղթի թարգմանութեան» գործերը:

Սակայն հայրենասեր և գրագետ քահանայի անունը, որպես հիմնադիր և հայր հայ լրագրության, անմահացնում է 1794 հոկտեմբերին Մադրասում հրատարակած նրա անդրանիկ հայ լրագիրը՝ «Ազդարար»-ը, «բավական մաքուր տպագրութեամբ, ութածալ դիրքով և 48 էջերով, որոնց վերջինը կգրվի հաջորդ ամսվա տոնացույցը» (Թորգոմ աբգեպիսկոպոս, նույն տեղում, էջ 54): Առաջին հայ լրագրի հրատարակությունը տևում է միայն 18 ամիս:

Մադրասի հայոց եկեղեցու բակում է գտնվում մեծանուն քահանայի դամբարանը, որի տակ «հողացեալ» հանգչում է աճյունը «ի սուրբ կրօնի արթուն, վարուք ուշիմ և զգոն՝ յամենուտ յարգեալ, ճարտար, խոհամիտ և սուրբ հանճարիւք բարեկրօն աւագերէց»-ի՝ Հարություն քահանա Շամսդինյանի:

1836 թվականին Մադրասից Սամվել Մուրադ և էդվարդ Ռաֆայել եղբայրների բարերարությամբ, Փարիզում բացվում է Մուրադ-Ռաֆայելյան վարժարանը:

Մադրասի հայ գաղութի տնտեսական, ազգային-մշակութային բարգավաճ շրջանը փակվում է ԺԹ դարի կեսերին: Երբեմնի բարգավաճ և հարուստ գաղութի շուրջ 600 հոգի հաշվվող 118 ընտանիքից այսօր մնացել են միայն 5 հայեր: Փակվել է հայկական դպրոցը, հայությունը գաղթել է և մնացել է միայն Ս. Աստվածածին եկեղեցին, որպես լուռ վկան այդ ափերի վրա մի ժամանակ ապրած և ստեղծագործած հայ ժողովրդի:

Ս. Աստվածածին եկեղեցու գավթում, ցուրտ շիրմաքարերի տակ հանգչող, ազգին և եկեղեցուն մեծ ծառայություններ մատու-

ցած հայ մարդկանց հոգինները, լուռ թափոր կազմած, Հայոց Հայրապետին առաջնորդում են Եկեղեցի:

Ս. Աստվածածին եկեղեցին ամրակուռ, հույակապ մի շենք է: Բակի կենտրոնում բարձրանում է բարաշեն եռահարկ զանգակատունը, երեք զույգ զանգերով, երկուստեք արտաքին երկար սյունասրահներ, գավիթներով, որոնք ամբողջովին ծածկված են հողահավասար տապանաքարերով:

Դատարկ եկեղեցում հնչում է «Ուրախ լեր Ս. Եկեղեցի»-ն, մինչ իրապես տխուր է ամեն ինչ նրա շուրջ, թաղված լուսթյան և խաղաղության մեջ:

Խորանի վերևում, դրսից, բարձրանում է հայկական կաթողիկեն, փակ տանիքի վրա կանգուն:

Վեհափառ Հայրապետը, խորունկ մտածումների մեջ թաղված, դուրս է գալիս եկեղեցուց և «Հոգեոց» արտասանում եկեղեցու հովանու տակ թաղված բարի ու հավատավոր հոգիների համար:

Հուզիչ է այստեղ արձանագրել, որ Մադրասից 200 կիլոմետր հեռավորության վրա գտնվող Բանկալոր քաղաքից միակ հայ ընտանիքը՝ Հայկ Մարգարյանը և նրա տիկինը, իրենց 18-ամյա աղջիկն էին բերել Ս. Աստվածածին եկեղեցի, Հայոց Հայրապետի օրհնությունը ստանալու: Հայկ Մարգարյանը Հայրություն քահանա Շմավոնյանի ժառանգներից է:

Մադրասի Ս. Աստվածածին եկեղեցու երիցատան մեջ Հայոց Հայրապետը և սրբազան պատրիարքը, շքախմբի անդամների հետ, հյուրասիրվում են թեյասեղանի շուրջ:

Մադրասի հայոց վերջին ծխատեր արժանապատիվ Տ. Բաղդատ քահանա Դավթյանի երիցուհին արագ-արագ խոսում է անցյալի հուշերից և արտասովախառն պատմում, որ ինքը չի կարող շարունակել այսքան սիրելի մեռելների պահակություն անելու գործը և ուզում է փախչել այս «մեռելատնից»:

Հաջորդ առավոտ, նոյեմբերի 19-ին, երեքշաբթի, Վեհափառ Հայրապետը, սրբազան պատրիարքը հոր և շքախմբի ուղեկցությամբ, մեկնում է Քերալա, Հարավային Հնդկաստան, Քոտայամ քաղաքում հանդիպում ունենալու Մալաբար Եկեղեցու Պետ Նորին Սրբություն Տ. Բասիլիոս Բ Գևարգես Կաթողիկոսի հետ:

ՄԵԿՆՈՒՄ ԴԵՊԻ ԶԵՐԱԼԱ (ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ՀՆԴԱՍՏԱՆ)

Նոյեմբերի 19-ին, երեքշաբթի, առավոտյան ժամը 6.30-ին, Վեհափառ Հայրապետը, սրբազան պատրիարքը հոր և շքախմբի ուղեկցությամբ, Մադրասից մեկնում է Քերալա,

Հարավային Հնդկաստան, Քոտայամ քաղաքում այցելելու Նորին Սրբություն Բասիլիոս Բ Գևարգես Կաթողիկոսին:

Մադրասի օդանավակայանում Վեհափառ Հայրապետին ճանապարհում են սովետական հյուպատոսը, Մալաբար Եկեղեցու ներկայացուցիչներ և տեղի հայերը:

Ժամը 7.40-ին ինքնաթիռը իջնում է Բանկալոր, ուր նախաձառ է տրվում Հայ Եկեղեցու պատվիրակության պատվին:

Այնուհետև ինքնաթիռը ուղղություն է վերցնում դեպի Կոիմպատուր: Խոշիքի ընթացքում ռադիոհաղորդումով հայտնվում է Վեհափառ Հայրապետին, որ Կոիմպատուրի օդանավակայանում, Մալաբար Եկեղեցու համայնքը, Նորին Ս. Օծուխյան և շքախմբի անդամների պատվին, կազմակերպել է ընդունելություն:

Ինքնաթիռը իջնում է հուշիկ և 20 րոպե կանգ է առնում:

Կոիմպատուրում կա կազմակերպված Մալաբար Եկեղեցու համայնք: Օդանավակայանում հավաքվել է ողջ համայնքը, տոնական օրերի տրամադրությամբ և խանդավառությամբ:

Վեհափառ Հայրապետը, սրբազան պատրիարքը և շքախմբի բոլոր անդամները ընդունվում են ծափահարություններով, ծաղկամանյակներով և առաջնորդվում ընդունելության սրահ: Համայնքի քահանան և եկեղեցական խորհրդի անդամները բարի գալստյան ճաներով են ողջունում Հայ Եկեղեցու բարձրագույն պատվիրակության:

Հյուրասիրությունից հետո, Վեհափառ Հայրապետը օրհնում է Մալաբար Եկեղեցու հավատացյալներին և նրանց հուղումնախառն, խանդավառ ծափերի և ժպիտների մեջ առաջնորդվում դեպի ինքնաթիռ:

ԺԱՄԱՆՈՒՄ ԳՈՉԻՆ

Կոիմպատուրից Գոչին ինքնաթիռով 40 րոպե է:

Արաբական ծովի ափին, Քերալա նահանգի պատմական կարևոր նավահանգիստներից մեկն է Գոչինը, իսկական դրախտավայր, հրաշալի կապույտ երկնքով, գեղածիծաղ ծովով, համատարած փարթամ կանաչությամբ: Գոչինի օդանավակայանում կազմակերպվել է մեծաշուք, համաժողովրդական առաջին հանդիպումը Հայոց Վեհափառ Հայրապետի հետ:

Ժամը 10-ին ինքնաթիռը վայրէջք է կատարում:

Այստեղ են ժամանել Քերալայի Մալաբար Եկեղեցու բոլոր միտրոպոլիտներն իրենց ինքնատիպ տարադնեքով, հոգևորական դասը, պաշտոնական անձնավորություններ, ըն-

ՄԱԼԱԲԱՐ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹՅՈՒՆ Տ. ԲԱՍԻԼԻՈՍ Բ

անհետնության հանձնաժողովի անդամներ, պորոցների, կոլեջների երկսեռ ուսանողությունը և հավատացյալների հոծ բազմություն:

Հայոց Հայրապետին և սրբազան պատրիարքին ողջունում են նահանգի կառավարության անունից երկու մինիստրներ:

Հայոց Եկեղեցու պատվիրակներին նվիրում են ոսկեթել բանված և գույնզգույն ծափկներից կազմված մանյակներ, ի նշան ձեռքառնելի, ըստ հնդկական ընդունված սովորություն:

Վեհափառ Հայրապետը և սրբազան պատրիարքը հայրը ողջագուրվում են Մալաբար Եկեղեցու բարձրաստիճան հոգևորականների նկատ:

Սաստիկ շոգ է, ծովի ափին, համատարած և կայտառ այս կանաչության գրկում:

Հյուրերի գլխավերևում բռնում են արքայական ծոպավոր, մետաքսաթել հովանոցներ: Բայց ոչինչ չի օգնում, շոգ է և խոնավ:

Օդանավակայանի երիտասարդ, քրիստոնե հրամանատարը, Հայոց Հայրապետի և սրբազան պատրիարքին, թեյասեղան է տալիս: Թեյը փոքր ինչ մեղմում է շոգի ազդեցությունը:

Փոքր հանգստից հետո, ավելի քան 200 ինքնաշարժերի շարասյունը, դարդարված ժաղիկներով և դրոշակներով, ուղղվում է դեպի Էրեւակովամ բաղաբը, Գոշինից 8 կիլոմետր հեռավորության վրա:

Քաղաքի գլխավոր պողոտաների վրա դադարել է սովորական երթևեկությունը: Բազմազար ժողովուրդը՝ հինգու, քրիստոնյա, մահմեդական, հրեա և օտարական, ուրախ և տոնական տրամադրության մեջ, ողջ ճանապարհի երկայնքով, ծափահարություններով է ողջունում Հայոց Հայրապետին և պատրիարքին, որոնք նստել են գեղեցիկ, ծաղկազարդ բաց ինքնաշարժի մեջ:

Ինքնաշարժերի շարասյան առջևից ընթանում է եկեղեցական հսկա թափորը, խաչերով, խաչվառներով, գույնզգույն, գեղեցիկ հովանոցներով: Թափորն ուղեկցվում է թմբկահարությամբ:

Հետմիջօրեի ժամը 2.30-ին, թափորը հասնում է էրնակուլամի մալաբար Ս. Աստվածածին եկեղեցին, ուր հավաքվել է ծովածավալ բազմություն:

Վեհափառ Հայրապետը առաջնորդվում է Եկեղեցի, որի կամարների տակ, հաղթական ու վեհ, հնչում է «Ուրախ լիք»-ը:

Ժողովրդին օրհնելուց հետո, Վեհափառ Հայրապետն առաջնորդվում է եկեղեցու ընդարձակ բակում կանգնած հսկա տաղավարը, իր շքախմբով: Բազմահազար ժողովուրդը, լուռ, երկյուղած, կարգապահ, նստել է

ծալապատիկ եկեղեցու բակում և սպասում է անհամբեր Հայոց Հայրապետի պատգամին և օրհնության:

Հանուն էրնակուլամ բաղաբի ժողովրդի և քաղաքայնության, Հայ եկեղեցու պատգամավորության ողջունում են պաշտոնական անձինք:

Հանդիսության վերջում խոսք է առնում նաև Հայոց Հայրապետը, որի ելույթը տեղում թարգմանվում է անգլերենի և մալայալամերենի:

Նորին Ս. Օծովությունը բոլոր ներկաներին հաղորդում է Ս. Էջմիածնի օրհնությունները և հայ հավատացյալ ժողովրդի եղբայրական ողջունները, շնորհակալություն հայտնելով նաև արտակարգ, սրտառուչ այս դիմավորության համար:

Ապա Հայոց Վեհափառ Հայրապետը, հանդիսավոր իրադրության մեջ, եկեղեցու բակում, կատարում է դպրոցական նոր շենքի հիմնարկները:

Ժամը 3.30-ին, Հայ եկեղեցու պատգամավորությունը առաջնորդվում է էրնակուլամի տուրիստական միջազգային հյուրանոցը, ուր քաղաքայնությունը, Վեհափառ Հայրապետի և շքախմբի պատվին, կազմակերպել էր մեծ ընդունելություն, որին հրավիրվել էին նաև Մալաբար եկեղեցու բոլոր բարձրաստիճան հոգևորականները, քաղաքի երեւելի անձնավորություններ, բուլք եկեղեցիների ներկայացուցիչներ, ավելի քան 250 հրավիրյալներ:

Ընդունելության ժամանակ, բարի գալուստյան և ողջունի խոսքեր են փոխանակվում, մտերմիկ մթնոլորտում:

Հանուն Վեհափառ Հայրապետի, շնորհակալության և փոխադարձ ողջունի խոսքերով հանդես է գալիս Ս. Նիկիե սրբազան պատրիարք հայր:

ՔԵՐԱԿԱՅԻ ՆԱՀԱՆԳԸ

Քերական նորակազմ Հնդկական պետության կազմի մեջ մտնող 16 նահանգներից ամենափոքրն է և գրավում է թերակղզու հարավ-արևմտյան մասը:

Քերական ունի 14 992 բառակուսի մղոն տարածություն և 15 230 000 բնակիչ:

Քերական թաղվել է փարթամ հնդկական լեռների, արմավենիների, փափայանների մշտադալար և փարթամ կանաչի ծոցում, շրջապատված լուսե լճերով, գետակներով: Ամբողջ նահանգը պատել է բնական և արհեստական ջրանցքների ցանցը: Երկիրը հարուստ է կենդանական և բուսական աշխարհով: Ունի կլիմայական տարբեր պայմաններ. լեռնային մասերը ցուրտ են, մինչդեռ շրջապատյալ մասը սաստիկ շոգ է և խոնավ:

Քերալայի նահանգը կազմվել է 1956 թվականին: Նորակազմ նահանգի հիմնական կորիզը կազմում են Տրավանկորե, Գոչին և Մալաբար նախկին նահանգները, որոնք նախապես մտնում էին Մադրասի նահանգային կազմի մեջ:

Նահանգն ունի իր սեփական լեզուն՝ մալալալամերենը:

Քերալա նահանգում գոյություն ունեն բազմաթիվ կրոններ՝ հինդուիզմը (մոտ 8 500 000)՝ իր ավելի քան 80 աղանդներով, քրիստոնեությունը՝ 3 000 000 (Մալաբար, Կաթոլիկ, Անգլիկան եկեղեցիներ, նեստորականություն, բողոքականություն), մահմեդականությունը (խալաթ)՝ 2 000 000, զրադաշտականությունը՝ 73 000, մուսուսականությունը և այլ փոքր աղանդներ, 1 000 000:

Այս պատճառով Քերալան պատմական տաճարների, մատուռների, սինագոգաների, հին մշակույթի և ֆուլկլորի հարսնիքն է:

Ժողովուրդը պարզ, հյուրասեր է և կրթված:

Կրթության, դաստիարակության և ընդհանուր զարգացման բնագավառում Քերալան առաջին տեղն է զբաղում: Կրթության արդի սիստեմը մտցրել են քրիստոնյա միսիոներները:

Գրագիտությունը Քերալայում կազմում է բնակչության 70,88 տոկոսը, մինչև Հնդկաստանի այլ մասերում՝ 16,61 տոկոսը:

1957 թվականին բացվել է Քերալայի համալսարանը:

Քերալայում հրատարակվում են 32 օրաթերթեր և 56 շաբաթաթերթեր:

Տեղատարափ անձրևները և երկրի բնական հարստությունը Քերալան դարձրել են գերազանցապես գյուղատնտեսական երկիր:

Աշխարհագրական տարբեր պայմանների բերուցով, Քերալայում աճում են տարբեր բնույթի բույսեր՝ թեյ, նարինջ, սուրճ, սև պղպեղ, գարգումոն, բրինձ, հնդկընկույզ և այլն:

Տաքեռկան և բրինձը բնակչության հիմնական սնունդն են:

Քերալան հարուստ է նաև գեղեցիկ անտառներով:

Հնուց ի վեր ձկնորսությունը եղել է Քերալայի ժողովրդի հիմնական զբաղմունքներից մեկը:

Քերալայի քրիստոնեական եկեղեցիների մեջ առանձնահատուկ տեղ է զբաղում Մալաբար Ուղղափառ եկեղեցին, որ ամենահին և պատմական եկեղեցին է Հնդկաստանում և Մալաբարում Արևելքում:

Քսան երկար դարեր ապրել է այդ մարտիրոս եկեղեցին Հնդկաստանի հեռավոր ափերին, տարբեր կրոնների և մշակույթների

մրցադաշտում, և անհուն զոհողությունների, նահատակությունների գնով պահել է իր գոյությունը, իր դավանությունը, իր ազգային ավանդությունները: Դա հրաշքի համազոր իրողություն է:

Հստ ավանդության, փրկչական 52 թվականին, Հայաստանից և Միջագետքից գալով, Թովմաս առաքյալը հասնում է Հնդկաց աշխարհի ափերը՝ Մալանգարա Սաբհա, և քարոզում: 20 տարվա առաքելության ընթացքում 7 եկեղեցիներ հիմնում, ապա անցնում է Մադրաս, ուր և նահատակվում Մալաբար գյուղում:

Առաքյալի նահատակությունից հետո, քրիստոնեությունը կազմակերպվում է և հիմնվում է Մալաբարցիների Առաքելական Ուղղափառ եկեղեցին:

Հնդկաց աշխարհի նորակազմ եկեղեցին սերտ կապեր է պահպանում Եգիպտոսի, Եթովպիայի, Միջագետքի և Պարսկաստանի քրիստոնեական համայնքների հետ:

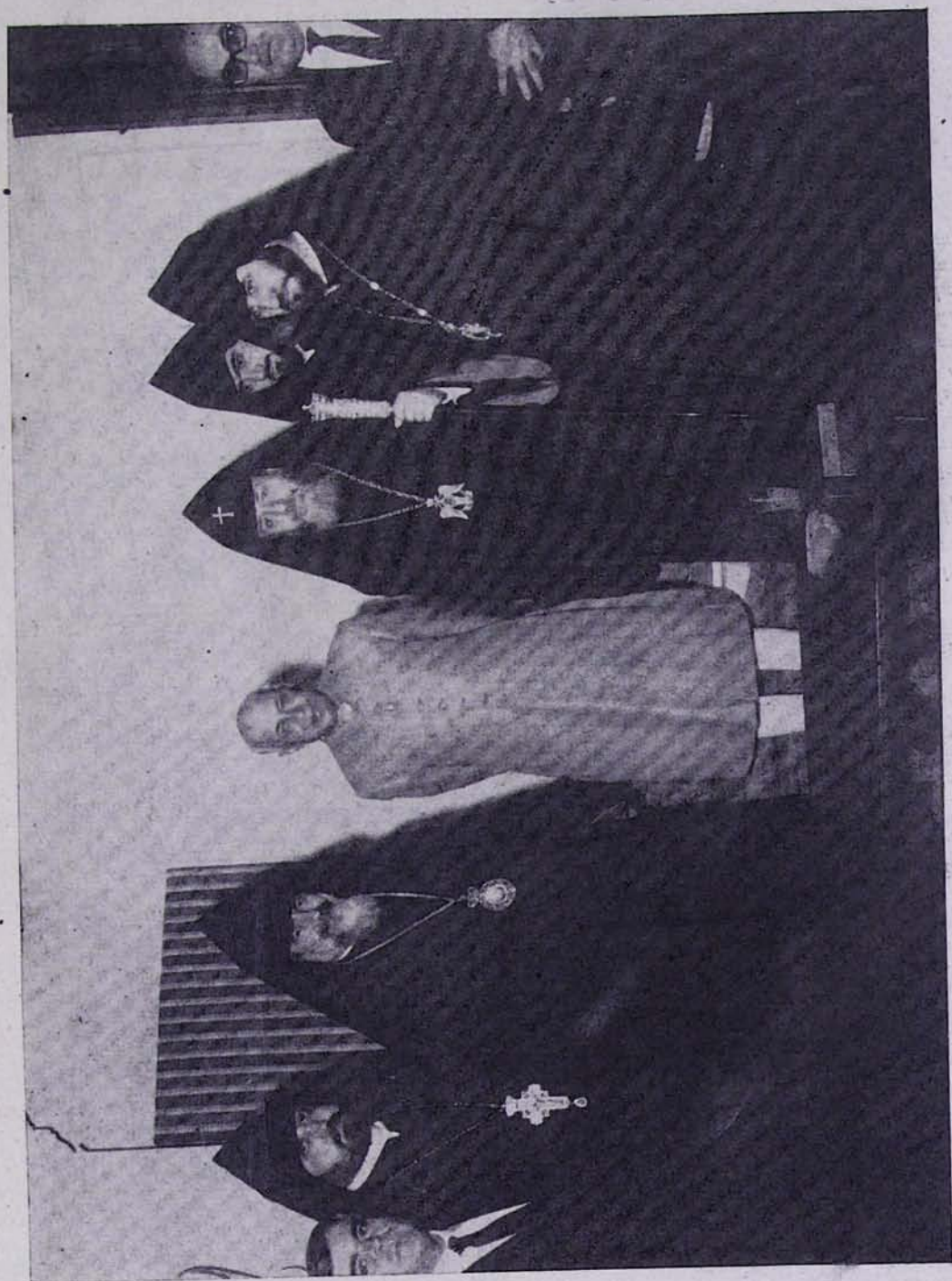
Մալաբար եկեղեցին հատկապես բարեկամական կապեր է պահպանում Միջագետքի Ասորի Ուղղափառ կամ Քաղզեական եկեղեցու հետ: Մալաբար եկեղեցու ծխական լեզուն երկար տարիներ՝ եղել է ասորերենը: Այդ պատճառով էլ այդ եկեղեցին օտարների կողմից կոչվել է Մալաբար Ասորի կամ Ուղղափառ Հակոբիկյան եկեղեցի: Այժմ մալաբարցիք սիրում են իրենց պատմական, հին եկեղեցին անվանել Մալաբար Ուղղափառ եկեղեցի:

Ե և Զ դարերում Մալաբար եկեղեցին ապրում է իր զարգացման շրջանը:

Մահմեդականության Հնդկաստան մուտքով, խզվում է Մալաբար եկեղեցու կապը քրիստոնեական եկեղեցիների հետ: Այնուհետև, այդ եկեղեցին ապրում է կղզիացած ինքն իր մեջ, կտրված աշխարհից, բուդդայականության, բրահմանականության և իսլամի ծովի մեջ, մարտիրոսագրության, արյան գնով պահելով իր հավատն ու ժողովուրդին:

Միջին դարերում և հատկապես 1599—1633 թվականներին, Մալաբար եկեղեցին և ժողովուրդը անլուր տառապանքներ, զրկանքներ և նահատակություններ են կրում Հնդկաստան նոր ոտք դրած պորտուգալյան կաթոլիկ հավատաքննիչների կողմից, որոնք զենքով պարտադրում են Կաթոլիկ եկեղեցու դավանությունը այս քրիստոնյա, բարի և հավատացյալ ժողովուրդին:

Տխուր պառակտումներ են ստեղծվում նաև նույնիսկ հավատավոր մալաբարցիների միջև, եկեղեցական բաժանումներ են գոյանում, Մալաբար եկեղեցին նոր վերքեր է ստանում:

Վեհապա Հալապալեան և պատրիարք սրբապետը Հոկատանի վարչապետ ար. Ջալալադալ Ներոյի մոտ, Դեմիդով:

Սակայն, հակառակ այս բոլոր հալածանքներին, մարտիրոսագրության և ներքին պառակտումներին, Մալաբար Եկեղեցին վերջին հիսնամյակում ապրում է իր պատմության մեծագույն հոգևոր, իմացական և տնտեսական չարթոնքը:

Այսօր միայն Քերալայում Մալաբար Եկեղեցու հավատացյալների թիվը հասնում է մոտ 1 500 000-ի: Մալաբար Եկեղեցին ունի 10 կաղմակերպված թեմեր, մոտ 800 հոգեվորական, որոնցից շատերը համալսարանական են, ավելի քան 1 000 եկեղեցի:

Մալաբար Եկեղեցու կաթողիկոսանիստն է Քոտայամը, ուր գտնվում է նաև Սինոդը:

Կաթողիկոսարանն ունի և պահում է իր միջոցներով 10 բարձրագույն դպրոց, 15 միջնակարգ, 40 նախակրթական, հոգևոր ճեմարան, վանքեր և կուսանոցներ, առաքելական դարի հատուկ հավատով, նվիրումով, անպայման աղքատության պայմաններում, միսիոներություն, բազմաթիվ կիրակնօրյա դպրոցներ, կրոնական մամուլ, քրիստոնեական, երիտասարդաց, կանանց և աղջկանց կաղմակերպություններ և բարեգործական հաստատություններ: Ամեն գյուղ ունի դպրոց:

Քերալայից դուրս, բարձրագույն համայնքներ ունեն Մադրասում, Բոմբեյում, Կալկաթայում, Դելիում, Քոնխայում, Հայդարաբադում և Սինգապուրում:

Մալաբար Եկեղեցու անդամներից ոմանք կարևոր և պատասխանատու պաշտոններ են զբաղում և՛ տեղական և՛ կենտրոնական կառավարության մեջ կրթական, տնտեսական, գիտական և բժշկական բնագավառներում:

Մալաբար Եկեղեցին բարեկամական լավ հարաբերություններ է պահում Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու հետ:

Մալաբար այցելող առաջին հայ վաճառականը եղել է Դ դարում Թովմա Կանուն: Այնուհետև հաջորդ դարերում ևս պատմության մեջ հիշվում են Մալաբար այցելող հայ վաճառականներ և մանավանդ հոգևորականներ, 1507 թվականից մինչև մեր օրերը:

Վերջին տարիներին, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի հրամանով, Քոտայամ են այցելել Ս. Դերենիկ (1960 թ.) և Ս. Ասողիկ (1961 թ.) եպիսկոպոսները:

1951 թվականին, Կալկաթայի հայոց նախարհի եկեղեցում, Ս. Բասիլիոս Կաթողիկոսը ձեռնադրել է 8 սարկավագ:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ՔՈՏԱՅԱՄՈՒՄ

1963 թվականի նոյեմբերի 19-ին, երկուշաբթի, հետմիջօրեի ժամը 5-ն է:

Հորդառատ և տեղատարափ անձրևը նոր թարմություն և կենսախիղ տրամադրություն է ստեղծել բոլորի մոտ:

Վեհափառ Հայրապետը հանդիսություն մեկնում է էրեսկուլամից Քոտայամ:

Հրաշալի է ճանապարհը, դրախտանման, կանաչազարդ դաշտերի, անտառների, լճերի և գետերի երկայնքին:

Ճանապարհի ամբողջ երկայնքին, 15 կիլոմետր հեռավորության վրա, բազմահազար ժողովուրդ, դպրոցականներ, ժամերով անհամբեր սպասում են Հայոց Հայրապետի և շքախմբի հանդիսավոր անցքին:

Քոտայամից 3 կիլոմետր հեռավորություն վրա, կաղմվել է հսկայական թափոռ Գլխավոր պողոտաների, փողոցների վրա, խանութների և մայթերի երկայնքին, տանիքների և պատշգամբների վրա, հավաքվել է ծովածավալ բազմություն, որը ծփում է, խաղաղ ալեկոծվում, բայց կարգապահ և բարեկիրթ, սպասողական դիրքի մեջ:

Թափորը մուտք է գործում Քոտայամ: Պայթում է ուրախ բացականչությունների, փոթորկահույզ ծափերի, կեցցենների որոտը:

Հաղարավոր դպրոցականներ, տոնական զգեստների մեջ, ծաղիկներ են շաղ տալիս Վեհափառ Հայրապետի ճանապարհի վրա:

Ձայնասփյուռը անդադար մալալյալամերեն լեզվով, կրկնում է «Ջեյ, ջեյ Կաթոլիկոս», («Կեցցե՛, կեցցե՛ Կաթողիկոս») և ժողովուրդը կրկնում է նույնը:

Այստեղ ևս Հայոց Վեհափառ Հայրապետը և պատրիարք սրբազանը, նստած գեղեցիկ, ծաղկազարդ սպիտակ ավտոմեքենայի մեջ, հաղթական մուտք են գործում Քոտայամ:

Ամբողջ քաղաքը գրոշազարդվել և լուսավորվել է: Գույնզգույն, գեղեցիկ հրթիռներ, ըստ տեղական սովորության, ահեղ պայթյուններով պատում են օդը:

Ճանապարհի ամբողջ երկայնքին, Վեհափառ Հայրապետն ու սրբազան պատրիարքը օրհնում են ժողովուրդին, որը երկյուղածորեն գլուխ է խոնարհում և խաչակնքում:

Արդարև, բացառիկ էր Ամենայն Հայոց Հայրապետին և Նրա շքախմբին ցույց տրված ընդունելությունը, ջերմ, անմիջական, անխաբնթաց:

Արդեն խաղաղ երեկոն իջել էր Քոտայամի վրա, երբ հայրապետական մեծահանդես և համաժողովրդական թափորը մուտք է գործում նորարկերտ Կաթողիկոսարանի ընդարձակ բակը, ուր նույնպես հավաքվել է մոտ տաս հազար ժողովուրդ: Այստեղ ևս օրինակելի էր բազմության կարգապահությունը:

Եկեղեցական թափորը խաղաղորեն ձեղքում էր մարդկային այդ ծովը, ուղղվելով դեպի Մայր Տաճար:

Կաթողիկոսարանի գլխավոր դարբասի առաջ, բարձրացել էր կանաչազարդ և ծաղկազարդ կամար:

Կաթողիկոսարանի բոլոր շենուղիների ծառերը լուսազարգվել էին երգիներանգ է-կեկտրական լամպերով:

Ուրախ և ցնծազին զոդանում են եկեղեցու զանգերը, ավետելով Ամենայն Հայոց Հայրապետի ժամանումը Մալաթար եկեղեցու կաթողիկոսարան:

Քափորը կանգ է առնում քակում: Հայոց Հայրապետը, պատրիարք սրբազանը, շքախմբի անդամները և Մալաթար եկեղեցու միտրոպոլիտներ միայն մուտք են գործում եկեղեցի՝ աղոթելու և իրենց ուխտը կատարելու:

Վեհափառ Հայրապետը, սրբազան պատրիարք հայրը, Կոմիտաս եպիսկոպոսը, Գալիթ և Արսեն վարդապետները բարձրանում են ավագ սեղան. մյուսները տեղ են զբաղում դասում և ատյանում:

Հայոց Հայրապետը խնկարկում է, մինչև Արևելքի հնագույն և պատմական եկեղեցու կամարների տակ Կոմիտաս սրբազանը երգում է «Ուրախ լեր»-ը:

Լուսավառ սեղանի առաջ աղոթում է Հայոց Հայրապետը վասն խաղաղության ամենայն աշխարհի և վասն հաստատության և միության Ընդհանրական, Առաքելական և Սուրբ եկեղեցվո:

Այս անգամ Մալաթար եկեղեցու աթոռանիստ Մայր Տաճարի կամարների տակ թընդում է խմբովին երգված «Էջ Միածինն ի Զօրէ» Հայ եկեղեցու հաղթերգը: Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը Ս. Էջմիածնի օրհնությունն ու հայրական իր ողբույններն է հաղորդում Մալաթար եկեղեցու «Պետին» Բասիլիոս Բ Կաթողիկոսին, բարձրաստիճան հոգևորականության, հավատացյալ ժողովրդին և օրհնում Փերալայի բարի և արդար հողը, ջուրն ու երկինքը:

Մալաթար եկեղեցու 93-ամյա ծերունազարդ Հայրապետը, վերջերս նոր կաթված ստացած բայց մի քիչ լավացած, թեև հիվանդ, բայց մեծ անձկությամբ սպասում է ողջագուրվելու: Հայոց Աշխարհի Հայրապետի հետ, որը գալիս է աստվածաշնչական Արարարատի ստորոտից և ծրուսաղենի հայոց պատրիարքի հետ, որը գալիս է քրիստոսակոխ սուրբ տեղերից:

Նոր Վեհաքանի առաջին հարկում, համեստորեն կահավորված սենյակում տեղի է ունենում պատմական և անմոռանալի հանդիպումն ու ողջագուրումը երկու Հայրապետների:

Արցունքը աչքերին, զոզզացող շրթներով բայց հոգեպես ուրախ, ծերունազարդ Տ. Բասիլիոս Կաթողիկոսը չմիայն ողբունում է գալուստը Հայոց Կաթողիկոսի, պատրիարքի և շքախմբի անդամների և անձամբ իր, ժո-

ղովրդի և իր եկեղեցու ուրախությունն է հայտնում այս աննախընթաց այցելության համար:

Հայոց Հայրապետը պատասխանում է նույնպես խորապես հուզված և ներկայացնում է իր շքախմբի անդամներին:

Այնուհետև սիրալիր զրույց է տեղի ունենում երկու բույր եկեղեցիների Պետերի և բարձրաստիճան հոգևորականների միջև սրտագին, եղբայրական մթնոլորտում:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՄԵԾ ՄԻՏԻՆԳ

Երեկոյան ժամը 8-ն անց է արդեն: Վեհափառ Հայրապետը բաժանվում է Բասիլիոս Կաթողիկոսից և իր շքախմբով առաջնորդվում քակում հատկապես պատրաստված բեմի վրա, ժողովրդի խելահեղ ծափահարությունների ներքո և տեղ է գրավում բեմի առաջին շարքի վրա, շրջապատված Մալաթար եկեղեցու միտրոպոլիտներով:

Բակում, եկեղեցու շրջակայքում, մոտակա այգիներում և անտառում հավաքվել է ավելի քան 30 000 մալաթար հավատացյալների բազմություն:

Կաթողիկոսարանի շրջապատը տոնական օրերի երևույթ է ստացել:

Ամեն կողմ դրոշակներ, Հայոց Հայրապետի և Մալաթար եկեղեցու կաթողիկոսական էմբլեմներով զարդարված, ամեն կողմ լուսավառություն ու խանդավառություն:

Սկսվում է հրապարակային մեծ հանդիսությունը:

Հանուն Նորին Սրբության Տ. Բասիլիոս Բ-ի, կաթողիկոսական փոխանորդ գերաշնորհ Տ. Դիոնիսիոս միտրոպոլիտը, բարձրախոսի առաջ, ընդարձակ և սրտառույժ ճառով ողբունում է Հայ եկեղեցու պատվիրակությանը, ծանրանալով Հայ եկեղեցու պատմության, նրա կատարած մեծ դերի, Հայ և Մալաթար բույր եկեղեցիների դավանության նույնության և սիրալիր հարաբերության վրա:

Դիոնիսիոս միտրոպոլիտը չեքմ ցանկություն է հայտնում, որ արևելյան այս երկու հին և պատմական եկեղեցիների համագործակցությունը է՛լ ավելի ամրապնդվի և միասնական դառնա քրիստոնեությունը հուզող կարևոր և արդիական հարցերի մեջ:

Իր պատասխան խոսքի մեջ, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը գոհունակություն և շնորհակալություն է հայտնում այս խանդավառ, սրտառույժ հրապարակային հանդիպման, բացառիկ և չեքմ ընդունելության համար և Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի օրհնություններն է բաշխում հավատացյալներին: Նորին Ս. Օծությունը շեշտում է, որ ինքը Փոտայամ այցելության է եկել եղբայ-

րական և սիրալիր հրավերովը նորին Ս. Օծուխյան Բասիլիոս Բ Կաթողիկոսի, ամրապնդելու համար Հայ և Մալաբար քույր եկեղեցիների համագործակցությունը, հայ և հնդիկ ժողովուրդների պատմական բարեկամությունը:

Հրապարակային այս հանդիպման ավարտին, երկյուղած մթնոլորտի մեջ, հնչում է Կոմիտասյան «Տէր ողորմեա»-ն Կոմիտաս սրբազանի շնորհալի կատարմամբ, որն աստվածային օրհնության նման իջնում է բոլոր ներկաների սրտերի և հոգիների ծալքերի մեջ:

Բազմությունը, երկյուղած և քար լուծված մեջ, ունկնդրում է հոգեկան գերագույն հրճվածություն:

Բացառիկ այս միտինգը վերջանում է Հայ եկեղեցու պատգամավորության խմբովին երգած «Հայր Մեր»-ով և Հայոց Հայրապետի «Պահպանիչ»-ով:

Այնուհետև նորին Ս. Օծուխյանն առաջնորդում է նորակերտ Վեհարանի դահլիճը, ուր կատարվում է Բասիլիոս Բ Կաթողիկոսի հայրապետական նկարի բացման հանդիսությունը, ժողովրդական խանդավառ բացականչությունների ներքո:

Քոտայամ այցելության առաջին օրվա հայտագիրը փակվում է գիշերային սքանչելի հրավառությամբ, որը կազմակերպվել էր ի պատիվ օրվա հյուրերի:

Հայ եկեղեցու պատգամավորությունը առաջնորդվում է Վեհարանի տանիքը՝ մոտիկից դիտելու լույսերի այդ ցայգատունը: Երփներանգ հրթիռները իրենց ֆլուորով խանգարում էին խաղաղ երկնքի անսահմանությունը և երկնակամարի վրա հորինում ծաղկաձևեր և մարում ասուպների և երազների նման:

Հրավառությունը շարունակվում է մինչև գիշերվա ժամը 10-ը:

Ժամը 10.30-ին, ի պատիվ Հայ եկեղեցու պատվիրակության, տրվում է ճաշկերույթ, Վեհարանի սեղանատանը, որին մասնակցում են նաև Մալաբար եկեղեցու բոլոր ներկա միտրոպոլիտները:

ԱՅՅԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՄԱԼԱԲԱՐ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԹԵՄԵՐԻՆ ՈՒ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻՆ

Նախապես պատրաստված և Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի համաձայնության ենթարկված ծրագրի համաձայն, Հայ եկեղեցու պատվիրակությունը Քոտայամ էր մնալու մինչև նոյեմբերի 26-ը:

Սրբազան կարևոր տեղ էր հատկացվել Քերալայի նահանգում գտնվող մալաբար եկեղեցիների, վանքերի, ուսումնական հաստատությունների այցելությանը:

Մալաբար եկեղեցին այսօր ունի Քերալայում 10 եպիսկոպոսական թեմեր և թեմական կազմակերպություններ:

Նոյեմբերի 20-ից մինչև 26-ը Հայ եկեղեցու պատվիրակությունը այցելելու էր վերոհիշյալ 10 թեմերի կենտրոնները, ուր թեմի միտրոպոլիտի գլխավորությամբ կազմվել էին ընդունելության տեղական հանձնախմբեր:

Հանուն Վեհափառ Հայրապետի, Երուսաղեմի հայոց ամենապատիվ Ս. Նդիշե սրբազան պատրիարքը, ընկերակցությամբ Վրաստանի հայոց առաջնորդ Ս. Կոմիտաս եպիսկոպոսի, «Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր Ա. Հատիտյանի և Կալկաթայի Մարդասիրական ճեմարանի դասախոս Ա. Կյուլելյանի, որը թարգմանի դեր էր կատարում, 6 օրվա ընթացքում այցելում է Պարաթուրի, Փաթանափիրամի, Կուրափիմփադի, Կոթմանկալամի, Տիրովելլայի, Նիրանամի, Կուլանչերի, Վավելիկարայի, Մավելիկարայի, Փաթանամթիրդայի թեմական կենտրոններն ու եկեղեցիները, դպրոցները, վանքերն ու կուսանոցները:

Հայ եկեղեցու պատվիրակությունն ամեն օր, առավոտյան ժամը 9-ին, մեկնում էր այցելության և Քոտայամ էր վերադառնում գիշերվա ժամը 11-ին:

Հայ եկեղեցու պատվիրակությունն ամեն տեղ դիմավորվում էր խաչերով, խաչվառներով, եկեղեցական մեծահանդես թափոռներով, հրավառությամբ:

Հանդիսությունը հաճախ մասնակցում էին նաև փղեր, ըստ տեղական սովորության:

Սրբազան պատրիարք հայրը, իր շքախմբով, նստում էր վաշելորեն զարդարված, կարապանման մի ավտոմեքենայի վրա, ամպշուվանու տակ, և երգերով, կեցցեններով ու խանդավառ ցույցերով առաջնորդվում շրջանի եկեղեցին:

Ճանապարհներին, մալալայամերեն և անգլերեն լեզուներով, անընդմեջ հնչում էր «Ջեյ, Ջեյ Կաթողիկոս, Ջեյ, Ջեյ պատրիարքիս»:

Տներ և խանութների առաջ, մոմերով և սպիտակ կտավներով, կարմիր խաչերով զարդարված և խնկավառ փոքր խորաններ էին պատրաստվել:

Նախքան եկեղեցի մտնելը, Հայ եկեղեցու պատգամավորությունը դիմավորվում էր ժողովրդական հուզումնախառն ուրախությամբ, ոսկեթել, ծաղկյա մանյակներով և առաջնորդվում եկեղեցի:

Սրբազան պատրիարք հայրը ողջունում և օրհնում էր ժողովրդին հանուն Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի, շնորհակալություն հայտնելով աննախընթաց, արքայավայել այս ընդունելությանը համար Կոմի-

Ընդունելություն մինիստր Ա. Մ. Թումասի այգում, Դելիում:

տաս սրբազանը երգում էր «Տէր ողորմեա»-ն կամ «Ուրախ լիք»-ը, իր ձայնի հմայքով և հայ շարականի քաղցր մեղեդիներով հմայելով բոլորին:

Ամբողջ մի շաբաթ Հարավային Հնդկաստանում, Քերալայում, Մալաբար Եկեղեցու թեմերը, ժողովուրդն ու բնիկները տոնական ցնծության և տրամադրության մեջ էին: Բոլորի շրթների վրա էին Հայոց Կաթողիկոս, Ս. Էջմիածին, հայոց պատրիարք, Ս. Նուսահեմ, Հայաստան, հայ ժողովուրդ, եղբայրություն, խաղաղություն բառերը:

Ամենուրեք, եկեղեցական արարողություններից հետո, եկեղեցու բակում տեղի էին ունենում ժողովրդական հավաքույթներ, հանդիպումներ, ընդունելություններ ջերմ, սրտագին մթնոլորտում, որոնց մասնակցում էին նաև տեղական իշխանությանց, կառավարության ներկայացուցիչներ, բարձրատիճան անձնավորություններ, գիտություն, արվեստի ներկայացուցիչներ:

ՄԻԱՅՅԱԼ ԹԵՄԵՐԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆ Ի ՊԱՏԻՎ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

Նոյեմբերի 20-ին, չորեքշաբթի, Քերալայի Մալաբար եկեղեցիների թեմական խորհուրդները, ի պատիվ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի, կազմակերպում են թեյասեղան ֆոտայամ քաղաքի Ս. Հովհաննես սրահում, հետմիջօրեի ժամը 5-ին, որին

հրավիրվել էին նաև նույն շրջանի քրիստոնեական եկեղեցիների ներկայացուցիչներ, պետական բարձրատիճան պաշտոնակատարներ, թղթակիցներ և Մալաբար Եկեղեցու ականավոր դեմքեր:

Թեյասեղանից առաջ, ժամը 4-ին, Վեհափառ Հայրապետը, իր շքախմբի հետ, հանդիպում է ունենում Քերալայի մալաբար օրթոդոքս երիտասարդության հետ, նրանց Ս. Գևորգ եկեղեցու սրահում:

Հանդիպման ներկա են լինում ավելի քան հազար երկսեռ համալսարանական ուսանողներ, կոլեջականներ, դասախոսներ, գիտություն, արվեստի երիտասարդ ներկայացուցիչներ և այլ կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ:

Հայոց Հայրապետի և շքախմբի մոտքը դահլիճ ողջունվում է խանդավառ ծափերով, ծաղիկներով, ժպիտներով:

Ամեն կողմ երիտասարդություն, ուժ և գեղեցկություն:

Վեհափառ Հայրապետը, ծափերի տարափի տակ, առաջնորդվում է պատվո բեմ, ուր, հանուն Քերալայի քրիստոնյա երիտասարդության, կազմակերպության երիտասարդ և պատասխանատու ղեկավարները Հայ Եկեղեցու պատվիրակությանը ողջունում են ջերմ, սրտառու ճառերով:

Վերջում խոսք է առնում նաև Վեհափառ Հայրապետը և հանդես է գալիս երիտասար-

դուրսից ուղղված բովանդակալից խրախուսիչ ճառով: Նորին Ս. Օծուխյունը հատկապես շեշտում է որևէ ժողովուրդի կյանքի զարգացման և առաջադիմության բնագավառում կրոնի և գիտության նվիրված երիտասարդ մարդկանց համագործակցության անհրաժեշտությունը: Հայոց Հայրապետը խոսում է նաև խաղաղության ամրապնդման և ժողովուրդների բարեկամության մասին, կոչ է անում երիտասարդության այդ ոգով աշխատել միասնաբար: Նորին Ս. Օծուխյունը խոսում է նաև հայ. ժողովուրդի և բոլոր խորհրդային ժողովուրդների համակրանքի և բարեկամության մասին դեպի հնդկիկ խաղաղասեր և աշխատասեր ժողովուրդը:

Երիտասարդների հետ հանդիպման ավարտին, Վեհափառ Հայրապետը, իր օրհնության հետ միասին, խաչիկներ է բաժանում բոլոր ներկաներին, որոնք երկյուղած, աջահամբույրով, Հայոց Հայրապետի ձեռքից ընդունում են հիշատակի նվերները:

Ժամը 5-ին, Հայոց Հայրապետը, իր շքախմբի ընկերակցությամբ, հանդիսավոր մուտք է գործում Ս. Հովհաննես սրահը, ուր իր պատվին կազմակերպվել էր թեյասեղան:

Հայ Եկեղեցու պատվիրակության մուտքը դահլիճ ընդունվում է որոտընդոտ ծափահարություններով:

Սեղանների շուրջ արդեն իրենց տեղերն են գրավել ավելի քան 400 եկեղեցական, պետական, պաշտոնական և թեմական կազմակերպությանց, այլ ներկայացուցիչներ, մտավորականներ:

Հայոց Հայրապետը տեղ է գրավում պատվո սեղանի կենտրոնում, իր շուրջն ունենալով սրբազան պատրիարք հորը, Կոմիտաս նայիսդպոսին, մալաբար միտրոպոլիտներին և քույր եկեղեցիների պետներին:

Ընդունելության ժամանակ, Ամենայն Հայոց Հայրապետին և Հայ Եկեղեցու պատվիրակության ներկայությունը ողջունում են կաթողիկոսական փոխանորդ Դիոնիսիոս միտրոպոլիտը, Մար Թովմա եկեղեցու միտրոպոլիտը, Քերալայում Անգլիկան Եկեղեցու տեղագի եպիսկոպոսը, Բաղաբաղաբար, Թեմերի ներկայացուցիչներ և մտավորականներ:

Ընդունելության ժամանակ խոսք է առնում նաև Հայոց Վեհափառ Հայրապետը և շեշտում, որ ինքը անցնող մեկ-երկու օրերի ընթացքում շփման մեջ լինելու առիթն է ունեցել Հնդկաց հյուրընկալ աշխարհի պետական և կրոնական պատասխանատու մի շարք մարդկանց հետ, ժողովուրդի լայն զանգվածների, մտավորականության, ուսանողության հետ և իր սեփական փորձով հաստատում է, որ հնդկիկ ժողովուրդը բարի, պարզ, աշխատա-

սեր ժողովուրդ է, հոգեկան արժեքներ դավանող ժողովուրդ, որը միաժամանակ խաղաղասեր ժողովուրդ է, որ երբեք պատերազմ չի ուղում ոչ իր և ոչ էլ ուրիշ երկրների սահմանների վրա:

Հայոց Հայրապետի ելույթն ընդհատվում էր փոթորկահույզ ծափահարություններով:

Իր խոսքի վերջում, Նորին Ս. Օծուխյունը հույս է հայտնում, որ իր և սրբազան պատրիարք հոր այցելությունը Մալաբար եկեղեցու պետ Նորին Սրբության Բասիլիոս Բ կաթողիկոսին և Քերալայի բովանդակ քրիստոնյա հավատացյալներին մասնավորաբար և Հնդկաստան ընդհանրապես, կամրապնդի հնդկիկ և հայ ժողովուրդների, Հնդկիկ Մալաբար և Հայ եկեղեցիների բարեկամությունը և համագործակցությունը:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԱՅՅԵԼՈՒՄ Է ԲՈՏԱՅԱՄԻ ՀՈԳԵՎՈՐ ԺԵՄԱՐԱՆԸ

Նոյեմբերի 20-ին, չորեքշաբթի, հանդիսավոր կերպով նշվում է Քոտայամում Մալաբար եկեղեցու հոգևոր ճեմարանի 150-ամյակը, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի բարեբաաստիկ այցելության առթիվ:

Սրբազան պատրիարք հայրը, որը Ս. Կոմիտաս սրբազանի, Ա. Հատիտյանի և Ա. Կյուլեբլյանի հետ բնակվում էր հոգևոր ճեմարանում, շաբաթ առավոտ, ժամը 8.30-ին, ճեմարանի գեղեցիկ այգում, աղոթքով և հանդիսությամբ, բարձրացնում է ճեմարանի 150-ամյակի հանդիսության նվիրված հավատի և բարեկամության դրոշմը:

Հանդիսության ներկա են հոգևոր ճեմարանի վերատեսչությունը, դասախոսական կազմը, ուսանողությունը:

Սրբազան պատրիարքը գեղեցիկ ճառով դիմում է ուսանողության, շնորհավորելով ճեմարանի բացման 150-ամյակը:

Ժամը 9.30-ին, ճեմարան է ժամանում Հայոց Վեհափառ Հայրապետը, հոգեշնորհ Ս. Դավիթ և Ս. Արսեն վարդապետների, միտրոպոլիտների և այլ պաշտոնական անձանց ուղեկցությամբ:

Ճեմարանի Ս. Հովսեփ մատուան մեջ, հանդիսավոր պատարագ է մատուցում ճեմարանի երիտասարդ և գիտնական վերատեսուչ, միտրոպոլիտ Ֆիլոքսիոսը, Ճաշու Ավետարանն ընթերցում է Ս. Արսեն վարդապետը:

Վեհափառ Հայրապետը, սրբազան պատրիարքը և շքախմբի անդամները հետևում են սուրբ պատարագի արարողության, մալաբար պատարագամատուցի անգլերեն թարգմանությամբ:

Հայ և Մալաբար եկեղեցիների պատարագները համարյա նույնն են:

«Հայր մեր»-ի ժամանակ քարոզում է Ս. Եղիշե պատրիարք հայրը՝ «Զհաւատս պահեցի» բնաբանով: Քարոզը տեղում թարգմանվում է անգլերեն և մալայալամերեն լեզուներին:

Հավարտ սուրբ պատարագի, Հայոց Վեհափառ Հայրապետի հանդիսադրությամբ, հոգեհանգիստ է կատարվում եկեղեցում թաղված Մար Հովսեփ Դիոնիսիոսի գերեզմանի վրա, որը 150 տարի առաջ հիմնադրել է հոգևոր ճեմարանը:

Այնուհետև, Նորին Ս. Օծուխյունը, եկեղեցական թափոռով, առաջնորդվում է ճեմարանի այգին, եկեղեցու հյուսիսակողմը, և հանդիսավոր իրադրության մեջ կատարում է նոր ճեմարանի շենքի հիմնարկները:

Վեհափառ Հայրապետը ապա հանդես է գալիս հոգևոր ճեմարանի դերին նվիրված բովանդակալից ճառով, դասախոսական կազմին, ուսանողությանն ուղղված պատգամներով:

Ճեմարանի սեղանատանը, Հայոց Հայրապետի և շքախմբի պատվին, տրվում է թեյասեղան:

Այնուհետև, Նորին Ս. Օծուխյունը մասնավոր հանդիպում է ունենում ճեմարանի ուսանողության հետ, հետաքրքրվում նրանց կյանքով, ուսումնական աշխատանքներով, տեղեկություններ է հաղորդում Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Հոգևոր ճեմարանի մասին, և բնդհանուր խանդավառության, ծափերի մեջ, Ս. Էջմիածին է հրավիրում ճեմարանի ուսանողական պատվիրակությանը, Հ. Փիլիպոս վարդապետի գլխավորությամբ, որն արդեն եղել է Մայր Աթոռում և «գիտե՛ ճանապարհը»:

Հանդիպման վերջում Վեհափառ Հայրապետը, օրհնությամբ և աջահամբույրով, խաչիկներ է բաժանում դասախոսական կազմին և ուսանողության:

Այնուհետև, Վեհափառ Հայրապետը վերադառնում է Վեհարան, ուր մասնավոր տեսակցություն է ունենում Նորին Սրբության Ս. Բասիլիոս Բ Կաթողիկոսի և միտրոպոլիտների հետ, Հայ և Մալաբար եկեղեցիները հետաքրքրող միջեկեղեցական հարցերի, փոխադարձ այցելությունների և երկու եկեղեցիների ապագա համագործակցությունը ամրապնդելու մասին, որպես դավանակից բուլբու եկեղեցիներ:

Իսկ սրբազան պատրիարք հայրը, շքախմբի մյուս անդամներով, շարունակում է իր այցելությունները:

Հայ եկեղեցու պատվիրակությունը, նոյեմբերի 23-ին, շաբաթ, այցելում է ավելի քան 8 եկեղեցական կեդրոններ, դպրոցներ, վանքեր:

Ժամը 5-ին, Հայ եկեղեցու պատվիրակությունը հասնում է Նիքաեմա, ուր Ս. Թովմաս առաքյալը հիմնել է քրիստոնեական առաջին եկեղեցին Հնդկաստանում:

Ավելի քան 120 000 ծով բազմություն հավաքվել էր ճանապարհների, գյուղերի, այգիների և եկեղեցու ընդարձակ բակում, ողջունելու Հայ եկեղեցու բարձր պատվիրակության:

Վեհափառ Հայրապետը, ավելի կանուխ հասած, առաջնորդարանի պատշգամբից դիտում էր, խորապես հուզված, այս աննախընթաց հանդիսությունը, երբ Նիքաեմա է հասնում սրբազան պատրիարք հորը բերող մյուս եկեղեցական թափոռը, հսկա փղերի առաջնորդությամբ:

Մարդկային ծով, որը սակայն խաղաղ ծփում է, փակում ավազների վրա և հանգչում:

Աննկարագրելի է ժողովրդի խանդավառությունը, հոգեկան բերկրանքը:

Հավատի այս նոր պոռթկումը, քրիստոնեական եղբայրության, միության այս վառ արտահայտությունը խորապես հուզում է Հայ եկեղեցու պատվիրակությանը:

Ուրախության արցունք կա Վեհափառ Հայրապետի, սրբազան պատրիարք հոր և շքախմբի անդամների աչքերում, որոնք, մոռացած օրվա հանդիսության խոնջները, ճանապարհների արևն ու փոշին, հոգևին ուրախ են և բարձր տրամադրության մեջ:

Եկեղեցու բակում, ավազների վրա, ծալապատիկ նստել է հավատացյալների բազմությունը, ոչ մի աղմուկ, ոչ մի անկարգություն: Հայ եկեղեցու պատվիրակությունը տեղ է գրավել եկեղեցու հարավային կողմում կանգնեցված բարձր բեմի վրա:

Բարձրախոսների առաջ ողջունյի խոսքեր, օրհնության խոսքեր, եղբայրության և բարեկամության սրտառուչ, անմոռանալի խոսքեր են արտասանվում:

Հայրապետական Ս. Աջը, գիշերվա ժամը 9-ին, բարձրանում է օրհնելու հուզումից, ուրախությունից արբշիռ այս բարի, ճշմարտապես քրիստոնյա, ազնիվ ժողովրդին:

Նոյեմբերի 23-ը վերածվում է հայ և հնդդիկ ժողովուրդների բարեկամության վառ տոնի:

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՎՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՎ ԶԱՐՈՋ ԶՈՏԱՅԱՄՈՒՄ

Նոյեմբերի 24-ին, կիրակի, ժամը 10-ին, Հայոց Վեհափառ Հայրապետը, Քոտայամ բաղաճի դպրեվանքի մատուան ընդարձակ այգում, շարժական Ս. Սեդանի վրա, մատուցում է հայկական հանդիսավոր սուրբ պատարագ:

Հայրապետական սուրբ պատարագին ներկա են Քերալա նահանգի մալաբար եկեղեցիների բոլոր թեմակալ միտրոպոլիտները, կրթական, ծխական կազմակերպություններ, հոգևորականներ, երիտասարդական կազմակերպություններ, կոլեջների, դպրոցների երկսեռ աշակերտությունը և ժողովրդի հսկա բազմություն, շուրջ 12 000 հոգի:

Ընդարձակ դաշտի վրա, կանաչազարդ տաղավարների ներքո հավաքված ուխտավոր բազմությունը, ամենայն շեմեռանդությամբ և խորին լուծության մեջ, ունենդրում է հայկական սուրբ և անմահ պատարագը:

Մալաբար բարձրաստիճան հոգևորականությունը հետևում է սուրբ պատարագի հայերեն արարողության, հայոց պատարագամատուցի անդերեն թարգմանությամբ, մինչև 2. Փրկիպոս վարդապետը, բարձրախոսի առաջ, մալալալամերեն լեզվով կատարում է սուրբ պատարագի արարողության թարգմանությունը: Ժողովուրդը հասկանում է սուրբ պատարագի արարողությունը, որովհետև դա շատ նմանություն ունի իրենց Մալաբար եկեղեցու պատարագի ձևի և բովանդակության հետ:

Հայրապետական հանդիսավոր պատարագի ժամանակ Ս. Սեդանին սպասարկում են Տ. Կոմիտաս արքեպանը, Տ. Դավիթ, Տ. Արսեն վարդապետները, երգելով միաժամանակ սարկավագի բաժինը: Իսկ ներքևից դպիրների մասը երգում են Ա. Հալախյանը և Ա. Կյուզեկյանը:

Սուրբ պատարագին ներկա է նաև պատրիարք արքեպանը, որն ընթերցում է Ճաշու գիրքը:

Ճաշու Ավետարանը ընթերցվում է մալալալամերեն լեզվով:

«Հայր մեր»-ի ժամանակ քարոզում է Վեհափառ Հայրապետը: Քարոզը, թարգմանված նախապես մալալալամերենի և անդրերենի, բարձրախոսների միջոցով լսելի էր դառնում հավատավոր բազմության:

«Ամենակարողն Աստված, արարիչը երկրի և երկրի, ստեղծիչը ազգի մարդկան, զմեզ բոլորս կյանքն իր խնամքի տակ, կառաջնորդե մեր կյանքը, կյուսավորե մեր կյանքի համբան, կընդհան մեզի ուժ և հերշեշու, կօգնե մեզի, որ մեր ձեռաց գործերը ըլլան արդար և բարի արդյունքներով:

Միշտ փառք և պատիվ Աստուծո, մեր երկնավոր Հորը, որ մեզ կխնամե:

Փառք և պատիվ Որդվայն Աստուծո՝ Հիսուս Քրիստոսին, որ եկավ աշխարհ իրեն Փրկիչ ազգի մարդկան և բերավ մեզի իր Ավետարանը, իրեն մեծագույն պարգևը երկրենի: Ինձավատանք Հոր Աստուծո, կնավատանք Որդվայն Աստուծո և մեր Փրկչին՝ Հիսուս Քրիստոսին և կնավատանք հակ Ս. Հոգվայն, որ շունչն է Աստուծո, որուն պարգևն են Ս. Եկեղեցին և անոր սուրբ առաքելությունը:

սուս Քրիստոսին և կնավատանք հակ Ս. Հոգվայն, որ շունչն է Աստուծո, որուն պարգևն են Ս. Եկեղեցին և անոր սուրբ առաքելությունը:

Սիրելի՛ ժողովուրդ ի Քրիստոս, Մենք կնավատանք, թե բոլոր Քրիստոսյա եկեղեցիներու Դուվար ինք մեր Փրկիչն է, Հիսուս Քրիստոս, որ կնակե մեր վրա և կօգնե մեզի, որպեսզի մեր եկեղեցիները պահվին անշարժ և անսասան, բարգավաճ վիճակի մեջ:

Հայոց Առաքելական եկեղեցին արևելյան հին եկեղեցիներեն մեկն է, որ տարածեց Ս. Ավետարանի լույսը Արևելի մեջ, առաքելական ժամանակներեն, մասնավորապես՝ դարեն սկսյալ, և հաճախ օգնեց իր բոլոր եկեղեցիներուն ամեն կերպով:

Օրթոդոքս Սուրիական եկեղեցին և բոլոր արևելյան եկեղեցիները Մենք շատ մոտ կնկատենք Մեր սրտին և հոգիին: Անոնք նման են հավատով և վարդապետությամբ, և, իրարու հետ գործակցելով, կկազմեն Քրիստոնեական եղբայրակցություն մը:

Մասնավորապես հիմա է, որ մենք ավելի պետք է մոտենանք իրարու և աշխատինք միասին իբրև եկեղեցիներ:

Թող Տերը օրհնե մեր եկեղեցիներուն մերձեցումը և համագործակցությունը:

Մենք, իբրև Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, Քերալա եկած ենք բերելու Մեր օրհնությունը ձեր հին եկեղեցիին, որ լի է աստվածային շնորհներով, ծերունազարդ Բապիլոս Բ Կաթողիկոսին, ձեր եկեղեցվո համայն կրոնական դասուն և բոլոր ի Քրիստոս հավատացյալներուն:

Մեր այս այցելության առթիվ, տեսնեք ձեր եկեղեցիները, հանջանք ձեր հոգևորականներն ու ժողովուրդը և սիրեցինք բոլորը: Դուք կապրիք կազմակերպված Քրիստոնեական կյանք մը, հավատքը կենդանի է Ձեր մեջ և ձեր եկեղեցին կանի ու կմեծնա: Այս բոլորը Մեզի ուրախություն կպատճառեն, այս բոլորը Մեզի համար պիտի մեան անմոռանալի:

Կեցցե՛ք Քերալայի Օրթոդոքս եկեղեցին, կեցցե՛ք նորին Սրբություն Բապիլոս Կաթողիկոսը, բոլոր եպիսկոպոսները և քահանաները, կեցցե՛ք բոլոր հավատացյալները:

Մենք կաղոթենք ձեր բոլորին համար, հոգևորականներուն և ժողովուրդին համար, որպեսզի, փոխադարձ հարգանքով ու սիրով ձեռք-ձեռքի տված, առավել զորացնենք ձեր եկեղեցին, ձեր հոգևոր կյանքը, նոր հաղորդությանց համբալ բանալ, ձեր համայնքները անեցնելով և ավելի ու ավելի բարգավաճ դարձնելով գանձն: Բոլորիդ կմաղթենք եռանդ ձեր գործերուն մեջ, զոհողության և հալալության ոգի:

Հնդիկ մալաբար ժողովուրդը ուղեկցում է Վեհափառ Հայրապետին Գոշինից դեպի Զոտայամ

Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին միշտ ձեզի հետ պիտի ըլլա և ձեզի հետ պիտի աղոթե և ձեզի հետ միասին աշխատի:

Մեր Քոտայամ այցելությամբ եօր էջ մը կբացվի պատմության մեջ՝ մեր երկու եկեղեցիներուն համար: Բացված էջը պետք է որ պարապ մնա, այլ դուք և մենք պետք է այնտեղ գրենք մեր ապագա գործակցությանց ապացույցները՝ ի փառս Աստուծո և ի մխիթարություն մեզ: Մենք պետք է իրար ճանչնանք ավելի մոտեն և առավել սիրենք զիրար: Մենք փոխադարձաբար ավելի գիտակից պետք է ըլլանք, քե ի՛նչ բան իրարու կմիացնենք և ամբողջ ֆրիստոնենական աշխարհը:

Արևելքի հին առաքելական եկեղեցիները, որոնք դարերով պանեցին ֆրիստոնենական ամենեն հարազատ ավանդությունները, պետք է ֆովեֆով կանգնին և արդարացնեն իրենց նշմարտություններն ու տեսակետները եկեղեցիներու միության խնդրին մեջ, ամուր պահելու համար պատմական հնագույն ինֆնուրույնությունը, մեր ներկա դրության մեջ: Ինչպես անցյալին, այնպես ալ ներկայիս, Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին պատրաստ պիտի ըլլա միշտ՝ աշխատելու մույն ոգիին համաձայն և պիտի օգնե արևելյան ֆույր եկեղեցիներուն, որպեսզի բոլորս միասին կարենանք հասնել գործակցաբար մեր միության: Հայաստանյայց եկեղեցին,

իր շուրջ 5 000 000 ժողովուրդով և հոգևորական կեդրոններով, այսօր կազմակերպված կենդանի եկեղեցի մըն է:

Մեր կեդրոններն են Ս. Էջմիածինը, ուր կգտնվի Աթոռը Ամենայն Հայոց Մայրագույն Պատրիարք-Կաթողիկոսի Դ դարեն սկսյալ, Անթիլիաս, ուր կգտնվի Կիլիկիո հայոց Կաթողիկոսի Աթոռը, Երուսաղեմ, որ Առաքելական Ս. Աթոռն է հայոց Պատրիարքության, և Կոստանդնուպոլիս, ուր կգտնվի Թուրքիո հայոց Պատրիարքության պատմական Աթոռը, և զանազան եպիսկոպոսական Աթոռներ ի Հայաստան, Միջին Արևելք, Եվրոպա և երկու Ամերիկաները:

Այսօր այստեղ ներկա է Հայոց Առաքելական Եկեղեցին, որուն Մայրագույն Պատրիարքը կգտնվի ձեր մեջ, իրեն հետ ունենալով Երուսաղեմի պատրիարք ամենապատիվ Ս. Եղիշե արքեպիսկոպոս Տերտերյանը:

Հոգեկան անսահման ուրախություն է Մեզի համար այս սուրբ պատարագին ձեզի հետ միասին ըլլալ: Աղոթենք միասին, մեր երկու ֆույր եկեղեցիներու հաստատության, հառաջդիմության և ծաղկման համար: Թող Աստված պայծառ և հաստատուն պահե ձեր եկեղեցին և օրհնե ձեր հավատարիմ ժողովուրդը: Թող Աստված պահե ձեր սիրելի երկիրը խաղաղության և բարգավաճման մեջ, երկիր մը, որ ունի մեծ հոգի:

Թող Աստված հաստատ պահե խաղաղությունը ամբողջ աշխարհի և անեցնե սերը և բարեկամությունը ազգերու և ժողովուրդներու միջև: Թող պատերազմը հեռու ըլլա մարդու կյանքի սահմաններեն: Խաղաղությունը հենավորաց և մեծավորաց, խաղաղությունը ամենեցուն:

«Ողորմութիւն Աստուծոյ և սէր և խաղաղութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եղիցին ընդ ձեզ այժմ և յաւիտեան»:

Ամեն:

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆ

Նոյեմբերի 24-ին, կիրակի, երեկոյան ժամը 7-ին, Վեհաբանի այգում, Վեհափառ Հայրապետի և շքախմբի պատմիչին տրվում է հրաժեշտի ընդունելութիւն:

Ճաշկերութիւն ներկա են զուլգ Հայրապետները՝ Նորին Ս. Օծովթիւն Ս. Ս. Վազգեն Ա և Նորին Սրբովթիւն Ս. Ս. Բասիլիոս Բ, Երեսադեմի հայոց ամենապատիւ Ս. Նիշի եւ սրբազան պատրիարքը, Վրաստանի հայոց առաջնորդ Ս. Կոմիտաս եպիսկոպոսը, Ս. Դավիթ և Ս. Արսեն վարդապետները, Ա. Հատիտյանը և Ա. Կուզելյանը:

Հրաժեշտի ընդունելութեան մատակցում են Նաև Մալաթիայի Եկեղեցու բարձրաստիճան հոգեւորականութեան ներկայացուցիչները, Քոտայամի քաղաքապետը և իշխանութեանց այլ ներկայացուցիչներ, հասարակական գործիչներ, գիտութեան, արվեստի ներկայացուցիչներ, թղթակիցներ:

Թեև հիվանդ, Ս. Բասիլիոս ժերոմազարդ Հայրապետը ցանկացել է ներկա լինել Հայոց Հայրապետի պատմիչին տրվող հրաժեշտի ընդունելութեան:

Սեղանն օրհնում է Վեհափառ Հայրապետը:

Այնուհետև, ճաշկերութի ժամանակ ճառեր են փոխանակվում երկու Կաթողիկոսների կողմից, շնորհելով երկու բույր եկեղեցիներին համադրժակցութեան դերն ու կարևորությունը, փոխադարձ նման պարբերական այցելութիւններով:

Ընդունելութեան ժամանակ Հայ Եկեղեցու պատմիչականութեանը ողջոժնում են ներկաներից ումանը, շնորհելով Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի այցելութեան պատմական նշանակութիւնը Քերալայում:

Նրկու Կաթողիկոսները իրենց հանդիպումն ու ողջագոյությունը կնքում են փոխադարձ նշանակութիւն մատուցումով:

Ընդունելութեանը վերջանում է սրտագին մթնոլորտում, մի նոր և գեղեցիկ էջ ավելացնելով Հայ և Մալաթիայի եկեղեցիների պատմութեան վրա:

ՀԱՅՈՑ ՎԵՀԱՓԱՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ՀՐԱԺԵՇՏ Է ԱՌՆՈՒՄ

Նոյեմբերի 25-ին, երկուշաբթի, առափնույան ժամը 10-ին, Վեհափառ Հայրապետը հրաժեշտ է առնում Նորին Սրբովթիւն Ս. Բասիլիոս Կաթողիկոսից:

Հուզիչ էր հրաժեշտի պահը:

Վեհարանում, Բասիլիոս Կաթողիկոսի առանձնասենյակում, մտերիմ սեղանի շուրջ հավաքված, Ամենայն Հայոց Հայրապետը, սրբազան պատրիարք հայրը, Կոմիտաս եպիսկոպոսը և շքախմբի մյուս անդամները ջերմ զրույց են ունենում Ս. Բասիլիոս Կաթողիկոսի և Մալաթիայի Եկեղեցու բարձրաստիճան միտրոպոլիտների հետ:

Հայոց Հայրապետը իր, պատրիարք սրբազան հոր և շքախմբի անդամների անունից ջերմ շնորհակալութիւն է հայտնում խանդավառ դիմավորման և սրտագին հյուրասիրութեան համար, և Մալաթիայի Ս. Էջմիածին է հրաւիրում Մալաթիայի բույր Եկեղեցու պատգամավորութեանը:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի եղբայրական այս հրավերը ընդունվում է ծափահարութեամբ:

Տեսակցութեան վերջավորութեան, հուշանվերներ են տրվում Հայ Եկեղեցու պատգամավորութեան անդամներին:

Անմոռանալի էր հրաժեշտի վերջին րոպեն, երբ երկու Հայրապետները ողջագոյումս հրաժեշտ էին տալիս միմյանց:

Ժամը 12-ին, Վեհափառ Հայրապետը մեկնում է Էրեւան, Ս. Դավիթ, Ս. Արսեն վարդապետներին ընկերակցութեամբ:

Իսկ պատրիարք սրբազան հայրը, Ս. Կոմիտաս եպիսկոպոսը, Ա. Հատիտյանը և Ա. Կուզելյանը մեկնում են հովվական վերջին այցելութեան, դեպի Խոյնեշերի գավառը:

Հայ Եկեղեցու պատմիչականութեանը, հանուն Հայոց Հայրապետի, նույն օրը այցելում է ավելի քան 7 եկեղեցի, արժանանալով սրտագին ընդունելութեան և հյուրասիրութեան:

Պատմիչականութեանը գիշերվա ժամը 11-ին վերադառնում է Քոտայամ և հաջորդ օրը, նոյեմբերի 26-ին, երեքշաբթի, առափնուկան մեկնում է Էյրնակուլում, միանալով Վեհափառ Հայրապետին:

Էրնակուլամի տուրիստական միջազգային հյուրանոցում հանգստանալուց հետո, ժամը 11-ին, Վեհափառ Հայրապետը, իր շքախմբով, մեկնում է Գոչին, ինքնաթիռով Բոմբեյ գնալու համար:

Հայ Եկեղեցու պատմիչականութեանը ճանապարհում են մեծահանդես շքով և թափոքով:

Էրնակուլամից մինչև Գոչինի օդանավակայանը երկարաճգնում էր ողջերթի եկած

կեղեցական և պետական անձանց ավտոմե-
նաների շարասյունը:

Օդանավակառնում, Քերալայի օդային
պատասխանության վարչությունը և հրամանա-
տարությունը, ի պատիվ Հայոց Հայրապետի
պատրիարքի, կազմակերպել էին մրգասե-
լան:

Քերալան իր վերջին հարգանքն էր մատու-
ցում Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապե-
տին և նրա շքախմբին:

Հայոց Հայրապետը, վերջին անգամ օրհ-
նելով Հայրավաթին Հնդկաստանի այս հյուր-
ընկալ, դրախտանման հողը և նրա բարի,
աշխատասեր և խաղաղասեր ժողովրդին,
հրաժեշտ էր անում և առաջնորդվում ինք-
նաթիւ, կեցցենների և ծափերի սրտագին
նմիւրդում:

Ժամը 12-ին ինքնաթիւը բարձրանում է
և կրկին և մեկնում դեպի Բոմբեյ:

ԺԱՄԱՆՈՒՄ ԲՈՄԲԵՅ

Նոյեմբերի 26-ին, երեքշաբթի, երեք ժամ
տևող խաղաղ և հանգիստ թռիչքից հետո,
Վեհափառ Հայրապետը ժամանում է Բոմբեյ
իր շքախմբի հետ և ընդունվում է փոքրթիվ
հայ գաղութի կողմից արժանավայել մեծա-
քանքով, գլխավորությամբ արժանապատիվ
Ս. Մաշտոց քահանա Թյուֆենքճյանի, որը
վերջերս է ժամանել Բոմբեյ՝ որպես ծխատե-
քահանա:

Բոմբեյում Հայոց Հայրապետին դիմավո-
րում են նաև սովետական ընդհանուր հյու-
պատուսը, Մալաբար եկեղեցու ներկայացու-
ցիչները, տեղական իշխանությունաց ներկա-
յացուցիչներ և թղթակիցներ:

Նորին Ս. Օծուխյանն առաջնորդվում է
Բոմբեյի հայոց Ս. Պետրոս եկեղեցին, ուր
մուտք է գործում «Հրաշափառ»-ով, ողջու-
նում է բոլոր ներկաներին և օրհնում նրանց:

Ներկայումս Բոմբեյում ապրում են միայն
26 հայեր, տարբեր դարձմունքի տեղ մարդիկ:
Վեհափառ Հայրապետը, իր շքախմբով,
առաջնորդվում է ժովեզերյա Թաշ Մահալ
հյուրանոցը, ուր առանձին հարկաբաժիններ
են հատկացվում նորին Ս. Օծուխյան և պատ-
րիարք հորը:

Նոյեմբերի 27-ին և 28-ին, չորեքշաբթի և
հինգշաբթի, Վեհափառ Հայրապետը, հյուրա-
նոցի իր հարկաբաժնում, բարեհաճում է ըն-
դունել Բոմբեյի հայոց եկեղեցական վար-
չության և առանձին անհատների այցելու-
թյունները:

Բոմբեյում, Վեհափառ Հայրապետի շքա-
խմբին միանում են Կալկաթայից պր. Պետրոս
Ալեքսյանը և պր. Կարո Մարտիրոս, որպես
հրավիրակներ նորին Ս. Օծուխյան Կալկաթա
առաջնորդելու համար:

Նոյեմբերի 28-ին, հինգշաբթի, Վեհափառ
Հայրապետը, Մեծի Տանն Կիլիկիո եղբն Ա.
Կաթողիկոսին, երեսաղեմի լուսարարապետ
Հայրիկ արքեպիսկոպոսին և Կոստանդնու-
պոլսի Շնորհք պատրիարքին հղում է հետե-
յալ հեռագիրը, Քոտայամ կատարած իր այ-
ցելության մասին:

«Տիրոջ ողորմությամբ, պատասխանելով
Նորին Սրբություն Տ. Իսսիլիոս Բ Կաթողի-
կոսի հրավերին, այցելեցին Քոտայամ, Ե-
րուսաղեմի ամենապատիվ պատրիարք Նիդշե
սրբազանի հետ միասին, նոյեմբեր 19—26:

Այս երջանիկ առիթով, հաճուն Հայ Եկե-
ղեցվո, ողջուսացին Նորին Սրբությունը և հո-
գևոր դասը և ավելի ամրապնդեցին սիրո
կապերը արևելյան մեր երկու փայլ եկեղե-
ցիներու միջև:

Ութ օրերու ընթացքին, վայելեցին ար-
տակարգ, չեմ հյուրասիրությունը ծերունա-
գարդ Բասիլիոս Ի Հայրապետին և տեղական
իշխանությանց:

Հատուկ ծրագրով այցելեցին բնմե-
ր, վաճեք, վարժարաններ, հիմնարկներ, տաս-
նյակ հազարավոր հավատացյալներու ցնծա-
գին մասնակցությամբ:

Նույն օրը, Սայր Աթոռի դիվանը, Վեհա-
փառ Հայրապետի Քոտայամ այցելելու առ-
թիվ, թեմերին ուղղում է հետևյալ հեռագիրը:

«Տիրոջ ողորմությամբ, Ամենայն Հայոց
Կաթողիկոս Վազգեն Ա և Երուսաղեմի ամե-
նապատիվ Ս. Նիդշե պատրիարք այցելեցին
Քոտայամ (Հեղկաստան), հրավերով Նորին
Սրբություն Բասիլիոս Բ Կաթողիկոսի, նոյեմ-
բեր 19—26:

Վեհափառ Հայրապետը և ամենապատիվ
պատրիարքը, հաճուն Հայ Եկեղեցվո, ողջու-
նեցին Հեղիկ Մալաբար եկեղեցվո ծե-
րունագարդ Կաթողիկոսը և հոգևոր դասը և
առավել ամրապնդեցին սիրո կապերը արե-
վելյան մեր երկու փայլ եկեղեցիներուն մի-
ջև, վայելելով արտակարգ չեմ հյուրասի-
րությունը Բասիլիոս Հայրապետին և տեղա-
կան իշխանությանց:

Ամենայն Հայոց Վազգեն Կաթողիկոսը և
Նիդշե սրբազան պատրիարքը, հատուկ
ծրագրով, այցելեցին Քերալայի նահանգի
բնմեք, վաճեք, վարժարաններ, հիմ-
նարկներ, տասնյակ հազարավոր հավա-
տացյալներու ցնծագին մասնակցությամբ:

Վեհափառ Հայրապետը բացօդյա սուրբ
պատարագ մատուց քոտայամ, կիրակի, 24
նոյեմբերին, բազմահազար ժողովուրդի առ-
ջև:

Վեհափառ Հայրապետը նոյեմբեր 26-ին
ղեկեմբեր 3 կգտնվի Բոմբեյ և ղեկեմբեր
3—15՝ Կալկաթա. ղեկեմբերի 17-ին Դելի-
են կմեկնի դեպի Ս. Էջմիածին»:

Նոյեմբերի 29-ին, ուրբաթ, առավոտյան ժամը 10-ին, Վեհափառ Հայրապետը, սրբազան պատրիարք հոր և շքախմբի անդամների ուղեկցությամբ, այցելում է Բոմբեյի նահանգապետ պր. Զալնանին:

Հայոց Վեհափառ Հայրապետի և պր. նահանգապետի միջև տեղի է ունենում ջերմ զրույց:

Ժամը 11-ին, Վեհափառ Հայրապետը, Տ. Կոմիտաս եպիսկոպոսը, Տ. Արսեն վարդապետը և Ա. Հատիսյանը այցելում են Բոմբեյի սովետական ընդհանուր հյուպատոսին:

Հայոց Վեհափառ Հայրապետի և պր. հյուպատոսի միջև տեղի է ունենում ջերմ զրույց, մտերիմ մթնոլորտում:

Տեսակցության ներկա է լինում նաև Երեւանի պոլիտեխնիկ ինստիտուտի 1954—1955 թվականի շրջանավարտ ինժեներ Անդրանիկ Խաթայանը Երևանից, որը 3 տարուց ի վեր Բոմբեյում ղեկավարում է Մովսեսական Միության կողմից Հնդկաստանին տրվող էլեկտրական մեքենաների հաստատությունը:

ԲՈՄԲԵՅԻ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԹԵՑԱՍԵՂԱՆԸ Ի ՊԱՏԻՎ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

Նոյեմբերի 29-ին, ուրբաթ, երեկոյան ժամը 5-ին, Բոմբեյի հայ համայնքը, ի պատիվ Վեհափառ Հայրապետի և շքախմբի, եկեղեցու սրահում, կազմակերպում է թեյասեղան, որին մասնակցում են գաղութի բոլոր հայերը:

Ընդունելության ժամանակ Վեհափառ Հայրապետի, սրբազան պատրիարք հոր և շքախմբի անդամների ներկայությամբ ողջունում է եկեղեցական վարդապետ անդամ Դավթ. Ա. Նդիազարյանը:

Գաղութի հնազադյան անդամներից պր. Ս. Արգարյանը կարդում է իր ինքնագիր քերթվածը, նվիրված Վեհափառ Հայրապետի շնորհաբեր այցելությանը Բոմբեյ:

Ընդունելության վերջում խոսք է առնում Վեհափառ Հայրապետը և ողջունելով բոլոր ներկաներին, ավելի քան կես ժամ խոսում է Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի վերադարձների և Մայր Հայրենիքի՝ Մովսեսական Հայաստանի 43 տարիների ընթացքում կատարած կարեւոր նվաճումների մասին մշակույթի, գրականության, արվեստների, գիտության, արդյունաբերության և գյուղատնտեսության բնագավառներում:

Վերջում, իր օրհնության հետ, Նորին Ս. Օծությունը բոլոր ներկաներին բաժանում է մեկական խաչ:

Նոյեմբերի 30-ին, շաբաթ, Վեհափառ Հայրապետը և շքախմբի անդամները ժանոթանում են Բոմբեյի տեսարժան վայրերին:

Հետմիջօրեի ժամը 6-ին, Ճհու ծովափնյա Արև և Ավազ հյուրանոցում, Բոմբեյի հայոց եկեղեցական վարդապետներ՝ տիկին Վարդուհի Բարսեղյան, տիկին Երանուհի Լորդ, պր. Ռ. Շամլյան և ղուկտ. Արամ Նդիազարյան, Վեհափառ Հայրապետի և շքախմբի անդամների պատվին, կազմակերպում են թեյասեղան, որն անցնում է հաճելի և ջերմ մթնոլորտում:

Նոյեմբերի 30-ին, շաբաթ երեկոյան, Բոմբեյում, Վեհափառ Հայրապետը, Հալիպի առջնորդ քերաշնորհ Տ. Ղևոնդ արքեպիսկոպոս Զեպեյանից ստանում է հետևյալ հեռագիրը, Տ. Դերենիկ եպիսկոպոս Փոլատյանի վաղաժամ եղբրական մահվան մասին.

«Խորունկ վշտով կտեղեկացնեմք Ձեզ Դերենիկ եպիսկոպոսի սպանությունը, իր տան մեջ, անպատասխանատու մեկի կողմից: Թաղումը նոյեմբերի 27-ին: Խորապես կողքանք Հայ եկեղեցվո կորուստը: Կաղոթենք Աստուծո անոր հոգիի հանգստության և մեր Մայր եկեղեցիի պայծառության համար»:

Վեհափառ Հայրապետը, նույն երեկո, գերաշնորհ Տ. Ղևոնդ արքեպիսկոպոս Զեպեյանին հեռագրում էր հետևյալը.

«Նոր վշտով ստացել ենք Ձեր հեռագիրը Տ. Դերենիկ եպիսկոպոսի ողբերգական մահվան մասին: Ողբում ենք կորուստը Հայ եկեղեցուն և հայ գրականության նվիրված արժանավոր հոգևորականի: Աղոթում ենք հանգուցյալի հոգու խաղաղության համար: Մեր վշտակցությունը հանգուցյալի սգավոր ընտանիքին»:

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՎ ԶԱՐՈՋ

Դեկտեմբերի 1-ին, կիրակի, առավոտյան ժամը 10-ին, Վեհափառ Հայրապետը, Բոմբեյի հայոց Ս. Պետրոս եկեղեցում, մատուցում է հանդիսավոր սուրբ պատարագ և քարոզում է:

Բոմբեյի հայոց եկեղեցին կառուցվել է 1796 թվականին, էջմիածնի նվիրակ Հակոբ արքեպիսկոպոսի նախաձեռնությամբ:

Եկեղեցին, որը գտնվում է հայկական թաղի Մեդոս փողոցում, մի քանի անգամ նորոգվել է: Վերջին նորոգությունը կատարվել է 1963 թվականին:

Բոմբեյի հայոց Ս. Պետրոս եկեղեցին միջակ մեծությամբ, քարակիր, գեղեցիկ և կուկիկ շինություն է:

Եկեղեցու առաջ, փողոցի կողմից, կառուցվել են եկեղեցուն պատկանող հինգ հարկանի շենքեր՝ «Արարատ» ընդհանուր անվան ներքո, որոնք վարձու են տրվում:

«Արարատ» շենքի շրջաօրհյուսիս հարկում է գտնվում նաև ծխատեղ քահանայի գրասենյակը:

Եկեղեցին հարավային կողմից ունի շատ նեղ մի շրջապատ կամ բակ, որը ծառայել է անցյալում որպես գերեզմանատուն և ամբողջովին ծածկվել մարմարյա գետնահավասար տապանաքարերով, հայերեն և անգլերեն տապանագրություններով:

Բոմբեյի սակավաթիվ հայությունը թեև ցրվել է քաղաքի ամենատարբեր և հեռավոր մասերում, սակայն բոլորը ներկա են հայրապետական սուրբ պատարագին:

Հայրապետական սուրբ պատարագին ներկա են նաև պաշտոնական այլ անձնավորություններ:

Ս. Սեդանին սպասարկում են Տ. Կոմիտաս Եպիսկոպոսը, Տ. Դավիթ և Տ. Արսեն վարդապետները:

Սուրբ պատարագի Եկմալյան երգեցողությունը կատարում է Բոմբեյի հայոց փոքրաթիվ կազմ ունեցող կանանց երգեցիկ խումբը:

«Հայր մեր»-ից առաջ քարոզում է պատարագիչ Վենափառ Հայրապետը՝ «Ուղիղ եղիցին աղոթքիմ, որպէս խունկ առաջի քո» բնաբանով:

Հավարտ սուրբ պատարագի, տեղի է ունենում հոգեհանգստյան հատուկ պաշտոն Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների նախագահ Ջոն Քենեդիի, Բոմբեյի ավագ մինիստր Կարամվարիի, Տ. Դերենիկ Եպիսկոպոս Փլատյանի և Հնդկաստանի օգուծի նույն շաբաթվա մեջ զոհված հինգ հրամանատարների հոգեների խաղաղության համար:

Այս առթիվ հանդես է գալիս սրբազան պատրիարք հայրը, որը հակիրճ կերպով խոսում է հանգուցյալ մեծ մարդկանց կյանքի և գործունեության մասին:

Երեկոյան ժամը 6-ին, Տ. Կոմիտաս Եպիսկոպոսը, հանուն Վեհափառ Հայրապետի, այցելում է Բոմբեյի մալբար եկեղեցին և ողջունում ներկա հավատացյալներին:

Դեկտեմբերի 2-ին, Երեւոյաբքի, մի խումբ բարեպաշտ կանանց խնդրանքով, Տ. Կոմիտաս Եպիսկոպոսի գլխավորությամբ, Բոմբեյի հայոց գերեզմանատան մեջ կատարվում է հանգստյան կարգ ձևան համօրէն նմեցեցիւց աղգիս Հայոց, նորոց և հնոց, յայտից և անյայտից:

Բոմբեյում, բացի եկեղեցուց, հայերը ունեցել են երկու գերեզմանատուն, մին քաղաքում, մյուսը քաղաքից դուրս, Սեյդի Մըսըր կոչվող հեռավոր թաղամասում:

Քաղաքի գերեզմանատունը վաղուց դարձել է անգործածելի: Նոր գերեզմանատունը շատ հեռու է, թեև «գալարագեղ բլրակի մը լանջին, մոտակա ծովին դրացնությանը մեջ, հինավուրց մեծ ծառերու ստվերներուն ներքև և գեղեցիկ բուրաստաններուն ծոցը» (Թոր-

գոմ արքեպիսկոպոս, «Հնդկահայ», Երուսաղեմ, 1941, էջ 25):

Բոմբեյի հայոց նոր գերեզմանատանը կան գեղեցիկ, սպիտակ մարմարով մահաբաճաններ, տապանաքարերով:

ԴԱՍԱՆՈՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ «ԷԶՄԻԱԾԻՆ» ԺԱՊԱՎԵՆԻ ՅՈՒՅԱԴՐՈՒՄ

Դեկտեմբերի 2-ին, Երեւոյաբքի, երեկոյան ժամը 6-ին, Բոմբեյում, սովետական հյուպատոսարանի ծովեզերյա գեղեցիկ ալգոմ, ցուցադրվում է «Էջմիածին» կինոժապավենը հայ համայնքի և մասնավոր հրավիրյալներին համար:

Ժապավենի ցուցադրումից առաջ, Վեհափառ Հայրապետը հանդես է գալիս Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի եկեղեցական կյանքին և Հայաստանի մշակութային նվաճումներին նվիրված դասախոսությամբ, որը տեղում թարգմանվում է անգլերենի և լսվում հետաքրքրությամբ:

Դեկտեմբերի 3-ին, Երեւոյաբքի, առավոտյան ժամը 6-ին, Վեհափառ Հայրապետը, սրբազան պատրիարք հոր և իր շքախմբի անդամների ընկերակցությամբ, հրաժեշտ է առնում Բոմբեյից և մեկնում Կալկաթա:

ԺԱՄԱՆՈՒՄ ԿԱԼԿԱԹԱ

Դեկտեմբերի 3-ին, Երեւոյաբքի, առավոտյան ժամը 11-ին, Վեհափառ Հայրապետը, սրբազան պատրիարք հոր և շքախմբի անդամների ուղեկցությամբ, ժամանում է Կալկաթայի Դամ-Դամ օդանավակայանը:

Բոմբեյից Վեհափառ Հայրապետին ուղեկցում են նաև Տ. Մաշտոց քահանա Թյուֆենջյանը, եկեղեցական վարչության և ընդունելության հանձնախմբի անդամներ տիկին Ռ. Բարսեղյանը, դուկու. Ա. Նդիադարյանը, Ռ. Շամլյանը և Հ. Կալամյանը:

Վեհափառ Հայրապետը և սրբազան պատրիարք հայրը օդանավակայանում դիմավորվում են խանդավառ ցույցերով, ծաղիկներով և ծափահարություններով: Կալկաթայի հայոց եկեղեցական վարչության և ընդունելության հանձնախմբի անդամների, Մարդասիրական ճեմարանի հոգաբարձության դասախոսական կազմի, աշակերտության և Կալկաթայի հայկական մշակութային, բարեգործական, մարզական կազմակերպությունների ներկայացուցիչների, Կալկաթայի ողջ հայ համայնքի կողմից, գլխավորությամբ հոգևոր հովիվ Տ. Պողոս քահանա Պետրոսյանի:

Կալկաթայի հայոց Դավթյան աղջկանց վարժարանի աշակերտությունը ծաղիկների անձրև է շաղ տալիս Վեհափառ Հայրապետի ճանապարհի վրա, մինչև կարգապահության

Ժողովուրդը դիմավորում է Վեհափառ Հայրապետին Բոտայամուլ

հսկում են Մարդասիրական ճեմարանի արիներն ու արենուլշները:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին դիմավորում են նաև Կալկաթայում սովետական ընդհանուր հյուպատոս Վոյնովը իր անձնակազմով, քույր եկեղեցիների և պետության ներկայացուցիչներ, թղթակիցներ:

Նորին Ս. Օծուխյունն առաջնորդվում է Կալկաթայի հայոց Նազարեթի սուրբ եկեղեցին, ուր մուտք է գործում զանգերի զվարթ ղողանջի տակ, օրհնելով ներկա հայ և հրեղիկ հավատացյալներին: Եկեղեցին զարդարված է թարմ, բուրումնավետ ծաղիկներով և շողում է պայծառ լույսերի մեջ:

Եկեղեցում, արարողության ավարտին, Հնդկաստանի հայերի հայրապետական ընդունելության հանձնաժողովի նախագահ ճգեշնուրհ Տ. Դավիթ վարդապետը ողջունում է Վեհափառ Հայրապետի և սրբազան պատրիարք հոր պատմական այս այցելությունը հոգեբույս ուղերձով:

«Վեհափառ Տեր:

Այս պահուն, այս սուրբ տաճարի մեջ, հանուն Կալկաթայի հայ գաղութին, սրտագին բարի գալուստ կմաղթենք Ձեզ, Սրբությանդ շնորհաբեր գալստյան բարեբաստիկ առիթով:

Ուրախ ենք և ազգովին հպարտ, որ Գառնգեսի այս նվիրական ափերուն վրա, ավելի

քան 400 տարիներ առաջ կայք հաստատած հայության բեկորները բախտավորությունը և մխիթարությունը կունենան ծնրադիր և խոնարհաբար խնդրելու Ձերդ Ս. Օծուխյան օրհնությունները:

Կրկնակի է մեր ուրախությունը, քանզի հայ հավատքի կեդրոն, մեր Սրբություն Սրբոց Ս. Էջմիածնեն անձամբ հայրական իր օրհնությունը կբերե աստվածարյալ մեր Հայրապետը: Այս օրը Հնդկաստանի հայ գաղութի պատմության մեջ պիտի արձանագրվի ոսկե տառերով:

Այս գաղութը թեև թվով փոքր, բայց սրտով մեծ, միշտ կապված է եղած Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հետ և որդիական իր սերն ու հավատարմությունը հայտնած բոլոր առիթներով:

Այսօր էջմիածինը մեր մեջ է հանձին շնորհաբեր և օրհնաբեր ներկայության Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի:

Ինչպես բոլոր այլ գաղութներու, այնպես և Հնդկաստանի հայ գաղութի համար ևս, էջմիածինը տակավին երեկ տեսիլք էր, խորհուրդ էր անխմանալի, անտեսանելի, թեև ներկա և զգալի: Բայց այսօր այդ խորհուրդը և տեսիլքը շողափնյի դարձան Վեհափառ Հայրապետի սիրելի և պաշտելի, հմայիչ անձնավորության մեջ և պատկանելի ներկայությամբ:

«Ուրախ լեր, Ս. Եկեղեցի», վասնզի Փնսան այցելության եկած է իր հոգևոր զավակներուն:

Ես սրտագին պարտականությունը ունիմ հանուն այս համայնքին վստահեցնելու Ձերդ Ս. Օծուխյան, որ Ս. Էջմիածնի հանդեպ որդիական նվիրվածությունը և հավատարմությունը, որ այս գաղութի հատկանշական առաքինությունը եղած է անցնող սերունդներուն համար, նույն ձևով կշարունակվի ասկե հետքալ:

Մեր ուրախությունը կրկնակի է նաև այն պատճառով, որ մեր մեջ է նաև Երուսաղեմի ամենապատիվ սրբազան պատրիարք հայրը:

Ս. Էջմիածին և Ս. Երուսաղեմ իրար ամբողջացնող, իրար գեղեցկացնող երկու սրբություններ են, որոնք հայ ժողովուրդի հոգիին և զգացումներուն մեջ խոր արմատներ ձգած են, որպես անկրկնելի սրբություններ և սրբավայրեր, որոնց կապված եղած է, է և պիտի ըլլա հայ ժողովուրդի հոգին:

Բարի գալուստ նաև մեր սիրելի պատրիարք սրբազան հոր, որ բերած է մեզի ողջունը Երուսաղեմի Ս. Հակոբյանց վանքին և անոր զինվորյալ միաբանության: Ձերմորեն կողջունենք նաև ներկայությունը Վեհափառ Հայրապետի շքախմբի բոլոր անդամներուն:

«Ո՛ տայր ինձ զծուխն ծխանի և զառուտն նաւասարդի»: Այսպես կարոտով կերգեն մեր գուսանները: Այսօր նույն ուրախություն մեր համակած է մեզ, որովհետև նորին Ս. Օծուխյանը մեզ բերած է Ս. Էջմիածնի վերադարձնելի պայծառ ավետիսը և շննդը, արեւավառ Հայաստանի պայծառ առավոտը:

Այս օրհնարներ այցելության առթիվ, ծննդադիր կաղոթներ մեր պապերու խորաններուն առջև, որ Աստված հաստատուն և պայծառ պահե լուսավորչի Գահը, երկար տարիներ շնորհե անոր աստուծոյն Ս. Էջմիածնի Հայրապետին և բարոյություն և անձնդիր լուսավորչի մեր հայրենիքին և ժողովուրդին:

Բարո՛վ եկաք, լուսավորչի կանթեղի Մեծ Լուսարար և նորաբողոք Մայր Հայրենիքի սիրուն ծիծեռնակ:

Թող Ձեր օրհնությունը միշտ անպակաս ըլլա մեր բոլորի վրային:

Այս զգացումներով և մտածումներով, հանուն այս բարեպաշտ և հայրենասեր գաղութին, թույլ տվեք մատչիլ Ձեր Ս. Աջուխը:

Ողջունի սույն ջերմ խոսքերին պատասխանում է Վեհափառ Հայրապետը, օրհնություն և գոհունակություն հայտնելով սրտառուջ ընդունելության համար:

Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետը, սրբազան պատրիարք հայրը և շքախմբի անդամները առաջնորդվում են Գրանդ հոթել հյուրանոցը, ուր մասնավոր հարկաբաժիններ

են հատկացվում նորին Ս. Օծուխյան և պատրիարք սրբազան հոր:

Ավելի ուշ, Վեհափառ Հայրապետը, հյուրանոցի իր հարկաբաժնում, բարեհաճում է ընդունել մի շարք պաշտոնական այցելություններ:

Հին է Կալկաթայի հայ գաղութի պատմությունը: ԺԶ դարից սկսած, հայկական գաղութներ կային Ակրայում, Դելհիում, Սուրաթում, Բոմբեյում, Դակկայում, Սինսուրահում, Սաիդարաբադում, Մադրասում:

Իսկ Բենգալի նահանգում հայերը, որպես վաճառականներ, աշխատեցին իրենց գրավել Կալկաթայի հիմնադրվածից (1690 թ.) շուրջ մեկ դար առաջ:

Կալկաթայի Բենգալյան հնախոսական թանգարանում գտնվում է Բենգալից բերված հայկական մի տապանաքար 1646 թվականի արձանագրությանը (տե՛ս Թորգոմ արքեպիսկոպոս Կուշակյան, «Հնդկահայք», էջ 87):

Այնուհետև, Բենգալի նահանգում, Սինսուրահում, 1695 թվականին հիմնվել է Հնդկաստանի հայոց առաջին եկեղեցին Ս. Հովհաննես Մկրտիչ անունով, որը երկրորդ բրիտանական եկեղեցին է ամբողջ երկրում:

Հայերը գործուն մասնակցություն են ունեցել արդի Կալկաթան վերջնական կերպով վերաշինելու և զարգացնելու գործում, 1757 թվականից սկսած:

Գորկի խանը, նույնիսկ Գրիգոր Հարությունյանը, Միր Քասիմի բանակի զխալոր հրամանատար, 1763 թվականին, օգոստոսի 2-ին, մի խումբ հայ զինվորներով, կռվում է հերոսաբար բրիտանական բանակի դեմ, Պլասի ճակատամարտում:

Կալկաթայի հայ գաղութը կազմակերպվում է ԺԷ դարից:

1724 թվականին, Խոջա Նազարեթի նվիրատվությամբ, կառուցվում է Կալկաթայի հայոց առաջին բարաշին եկեղեցին:

1763 թվականին կառուցվում են եկեղեցու երկու կողմերի պահարանները, որոնց վրա հաստատվել են մեկական սեղան:

1790 թվականին, եկեղեցու բակը պարսպապատվում է և կառուցվում է բահանայից շենքը:

Շուրջ մի ամբողջ դար Կալկաթայի հիմնադրումից՝ 1690—1790, Կալկաթայի հայ գաղութը աճում է և զարգանում: Կալկաթան դառնում է Հնդկաստանի հայ գաղութի մշակութային, ազգային-եկեղեցական և տնտեսական կենտրոնը:

1798 թվականին Կալկաթայում հայերն ունեցել են Հարություն Գալստյան դպրատունը, իսկ 1821 թվականի ապրիլի 2-ին հիմնվում է Կալկաթայի հայոց Մարգարիտա-

կան ճեմարանը, որ ներկայումս շարունակում է իր գոյությունը: Ճեմարանն իր հիմնադրության առաջին խսկ օրից ունեցել է նաև աղջկանց բաժին:

1796 թվականին, եկեղեցու բակում, բացվում է առաջին հայ տպարանը, ուր հրատարակվում է Աբրահամ Կրետացի կաթողիկոսի «Պատմություն Նադր Շահին» գործը:

Մինչև 1817 թվականը, Ջնթում Ավետյանը Կալկաթայում ծավալում է տպագրական բեղուն գործունեություն:

1822 թվականին, Մարդասիրական ճեմարանը ունենում է իր սեփական տպարանը, դասագրքերի հրատարակության համար: Ճեմարանի տպարանը, փոքր ընդմիջումներով, գործում է մինչև 1874 թվականը:

«Կես դարու այս շրջանը (1822—1874) հնդկահայոց և մասնավորաբար Կալկաթայի հայության մտավորական զործունեության ամենին բեղուն շրջանն է» (Վնդկահայք», էջ 97):

1845 թվականին, Կալկաթայում, հայրենասեր Մեսրոպ Թադիադյանցը, ուսուցիչ և մատենագիր, հիմնում է Արարտյան ընկերությունը, նպատակ ունենալով հայ գրքի տպագրությունը:

Ընկերությունն ունենում է իր տպարանը, ուր 1845 թվականին հրատարակվում է «Ազգասեր» լրագիրը, Թադիադյանցի խմբագրության: «Ազգասեր»-ը շարունակվում է մինչև 1852 թվականը, կարճ ընդմիջումներով: Այս տպարանից լույս են տեսնում մոտ 15 անուն աշխատություններ:

1846 թվականին, Կալկաթայի մեջ հիմնվում է «Արծիվ» տպարանը, որը բարձրագույն նրբություն, տառերու ճոխության տեսակետով, շատ ավելի կատարյալ էր քան բոլոր իր նախորդները:

1869 թվականին Կալկաթայում հիմնվում է վերջին հայ տպարանը Ս. Գրիգոր Լուսավորչի անունով:

Կալկաթայում հրատարակված առաջին պարբերականն է լինում «Հայելի Կալկաթյան», 1820 թվականին, ապա «Շտեմարան»՝ 1821 թվականին, «Ազգասեր»՝ 1845 թվականին: «Ազգասեր»-ը, Թադիադյանցի խմբագրությունը, «Կմեն հավատարիմ ցուլացուցիչը հնդկահայոց գեթ իր ժամանակի սերունդին կյանքի ձգտումներուն և ապահովարար ամենին ճոխ գանձարանը հնդկահայության հիշատակներու և պատմության» (Վնդկահայք», էջ 104):

Կալկաթան, իր մեծությամբ, գեղեցկությամբ և շուրջ 6 000 000 բնակչությամբ, Հնդկաստանի առաջին քաղաքն է, թե՛ որպես առևտրական խոշոր կենտրոն և թե՛ որպես տիպիկ հնդկական քաղաք:

Երբեմնի բազմամարդ հայկական գաղութից այժմ Կալկաթայում ապրում է 500 հոգի: Արդի հայերը ևս Կալկաթայում մեծ մասամբ զբաղվում են առևտրով և արհեստներով, ունեն մշակութային, մարզական ընկերություններ, Հայոց ակումբ, Հայկական ընկերակցություն, Հայ տիկնանց բարեգործական միության մասնաճյուղ և այլն:

Երբեմնի 20 000 շունչ հաշվող Հնդկաստանի հայ գաղութից այժմ մնացել է մոտ 570 հոգի, որից 500-ը՝ Կալկաթայում, 26-ը՝ Բոմբեյում, 30-ը՝ Ասանսոլում և Դենբերում, 3-ը՝ Մադրասում, 4-ը՝ Բենգալորում, 5-ը՝ Դելիում, 6-ը՝ Ջալդայում:

Դեկտեմբերի 4-ին, չորեքշաբթի, առավոտյան ժամը 11-ին, Վեհափառ Հայրապետը, հյուրանոցի Իր հարկաբաժնում, ընդունում է այցելությունը Արևմտյան Բենգալի ժեղակույտի նախագահ դոկտ. պրոֆ. Սունդի Դամար Չադերիին և շերմ գլուցց ունենում հարգելի գիտնականի հետ:

Հայասեր հարգելի հնդիկ պրոֆեսորը, որը քաջածանոթ է հայ ժողովրդի և հայ մշակույթի պատմության, հեղինակն է «Հայկական առասպելները և Սասունցի Դավիթ դուցազնավեպը» անգլերեն աշխատության:

Ավելի ուշ, Հայոց Հայրապետին է այցելում Կալկաթայի անգլիկան եպիսկոպոսը:

Հետմիջօրին, Վեհափառ Հայրապետը և շքախմբի անդամները ծանոթանում են Կալկաթայի տեսարժան վայրերին:

Դեկտեմբերի 5-ին, հինգշաբթի, առավոտյան ժամը 10-ին, Վեհափառ Հայրապետը, սրբազան պատրիարք հայրը և շքախմբի անդամները այցելում են կենդանաբանական ալգին:

Ժամը 11-ին, Վեհափառ Հայրապետը, Տ. Կոմիտաս եպիսկոպոսի, Տ. Արսեն վարդապետի և Ա. Հատիտյանի ընկերակցությամբ, այցելում է Կալկաթայի սովետական ընդհանուր հյուպատոս Վոյնովին և ընդունվում շերմորեն հյուպատոսարանի անձնակազմի կողմից:

ՃԱՇԿԵՐՈՒՅՑ Ի ՊԱՏԻՎ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԵՎ ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԷԻ

Դեկտեմբերի 6-ին, ուրբաթ, երեկոյան ժամը 9-ին, Կալկաթայի հայոց եկեղեցական վարչությունը և ընդունելության հանձնախումբը, Վեհափառ Հայրապետի և սրբազան պատրիարքի բարձր պատվին, կազմակերպում են ընդունելություն, Գրանդ Հոթել հյուրանոցի դահլիճում:

Ընդունելության ներկա են լինում ավելի քան 100 հրավիրյալներ, որոնց թվում սովետական, չխոտրվակյան, ռուսական, ավստրալիական ընդհանուր հյուպատոսներ:

Վեհափառ Հայրապետը Քոտայայի աստվածաբանական ճեմարանում

րը, Կալկաթայի քաղաքագլուխը, խորհրդարանի նախագահը, պետական պաշտոնական այլ անձինք և թղթակիցներ:

Ճաշկերույթի ժամանակ, ընդունելության հանձնաժողովի և Կալկաթայի հայության անունից, պր. Հայկ Նաճարյանը կարդում է բարի գալստյան գեղեցիկ մի ուղերձ:

Վեհափառ Հայրապետը բաժակ է առաջարկում Հնդկաստանի բարեխնամ կառավարության, հնդիկ ազնիվ ժողովրդի պայծառ կենացը:

Նորին Ս. Օծուքյունն իր բաժակաճառի մեջ շեշտում է մասնավորապես Հնդկաստանի կառավարության և հնդիկ ժողովրդի կատարած դերը՝ ամբողջ աշխարհում խաղաղության պահպանության նվիրական աշխատանքներում:

Ի պատասխան Հայոց Հայրապետի խոսքերին, պրոֆ. Սուրբիդի Գումար Չադերչին անկեղծ, դրվատալից խոսքերով բաժակ է բարձրացնում հայ ժողովրդի և նրա մշակույթի ապագա ծաղկման կենացը:

Ընդունելությունը վերջանում է Տ. Կոմիտաս եպիսկոպոսի «Տէր կեցո» մաղթերգով, որն ունկնդրվում է հոտնկայս:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԱՅՅԵԼՈՒՄ Է ՂԱՎԹՅԱՆ ՕՐԻՈՐԴԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ ԵՎ ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԸ

Դեկտեմբերի 7-ին, շաբաթ, առավոտյան ժամը 10-ին Վեհափառ Հայրապետը, սրբազան պատրիարք հայրը և շքախմբի անդամները այցելում են Կալկաթայի հայերի կրթական զույգ օջախները՝ Դավթյան օրիորդաց վարժարանը՝

հիմնված 1924 թվականին Դավիթ Դավթյանի կտակով և Մարգարսիրական ձեմարանը:

Մանկապարտեզի սրահում ուսուցչական կազմը, աշակերտուհիները, հոգաբարձու-թյան անդամները ջերմորեն ողջունում են Վեհափառ Հայրապետի ժամանումը:

Հոգաբարձուության ատենապետ պր. Հայկ Նաճարյանը բարի գալուստ է մաղթում Վեհափառ Հայրապետին, սրբազան պատրիարքին և շքախմբի անդամներին, ապա համառոտ տեղեկություններ է տալիս Դավթյան օրիորդաց վարժարանի ուսումնական ծրագրի, դասարանների, աշակերտության թվի և ուսուցչական կազմի մասին:

Դաստիարակչուհի օրիորդ Ռոզ Ամիրխանյանը, հանուն ուսուցչական կազմի, հուզիչ ճառով ողջունում է Վեհափառ Հայրապետի օրհնաբեր ներկայությունը:

Նորին Ս. Օծուխյանը խոսք առնելով, օրհնում է կրթության այս օրինակելի և տիպար հաստատությունը, օրհնում է հիշատակը բարերար Դավիթ Դավթյանի, շնորհակալություն է հայտնում ջերմ ընդունելության համար և գեղեցիկ խրատական է խոսում աշակերտության ուղղված:

Անուհետև Վեհափառ Հայրապետը աջահամբույրով խաչիկներ է բաժանում վարժարանի պաշտոնեական և աշակերտության:

Հանդիսության պաշտոնական մասի ավարտին, Վեհափառ Հայրապետը բարեհաճում է ծանոթանալ Դավթյան վարժարանի բոլոր հարկաբաժիններին, այցելում է ննջարանները, դասարանները, գրադարանը, և վերջում «Պահպանիչ»-ով իր օրհնությունն է տալիս անդամալույծ վաստակավոր ուսուցչուհի օրիորդ Հրաչուհի Ամիրխանյանին:

Ժամը 12-ին, Վեհափառ Հայրապետը, իր շքախմբով, այցելում է Կալկաթայի հայոց Մարգարսիրական ձեմարանը:

1797 թվականին, Աստվածատուր Մուրադյանը մեծ գումար էր կտակում, Կալկաթայում հայկական դպրոց հիմնելու համար, «հարուստ թե աղքատ հայ երիտասարդության կրթության համար»:

1821 թվականի ապրիլի 2-ին, Մնացական Վարդանյանը իրականացնում էր բարերարի գաղափարը, հիմնելով ձեմարանը, նյութական օգնությամբ Հնդկաստանի ողջ հայ համայնքի, նազարեթի Ս. Հովհաննես եկեղեցուն մոտ, հայկական թաղամասում:

Ձեմարանը, իր հիմնադրության օրից, ունեցել է նաև աղջկանց բաժին:

1884 թվականին, Կալկաթայի Ֆրի սկուլ փողոցում, ձեմարանն ունենում էր իր սեփական երեքհարկանի շենքը, ուր ծնվել է անգլիացի բանաստեղծ Վիլյամ Մեկբիս Դեկկերեյը, 1811 թվականին:

Ձեմարանը ղեկավարվում է Կալկաթայի հայ համայնքի կողմից ընտրված հոգաբարձությամբ:

Ձեմարանը, որ միջնակարգ վարժարան է, այժմ ունի 120 աշակերտ 9 դասարաններում, որոնցից 75-ը տղա և 28-ը աղջիկ, գիշերօթիկ:

Ձեմարանի աշակերտության հիմնական կորիզը բաղկանում է իրանից, իրաքից և Կիպրոսից եկած ուսանողներից: Ուսանողներ կան նաև Կալկաթայից և Հնդկաստանի այլ թաղաքներից:

Մարգարսիրական ձեմարանի տղաները և Դավթյան օրիորդաց վարժարանի ուսանողուհիները սովորում են միասին:

Վեհափառ Հայրապետի ժամանումը Մարգարսիրական ձեմարան ողջունվում է ուսանողության, դասախոսական կազմի և հոգաբարձության հուզումնախառն արտահայտություններով, ծափերով:

Ուսանողությունը 1962—1963 ուսումնական տարվա ամսվերջի քննություններն էր հանձնում:

Վեհափառ Հայրապետը և սրբազան պատրիարք հայրը այցելում են դասարանները, ննջարանները, ճարարանը, լողավազանը և ընդունելության սրահը:

Ձեմարանի տեղաբաժնում, ի պատիվ հյուրերի, տրվում է թեյասեղան:

Այնուհետև, Վեհափառ Հայրապետը առջնորդվում է ձեմարանի հանդիսասրահը, ուր հավաքված ամբողջ ուսանողությունը, ոմանք իրենց ծնողներով և հարազատներով, սպասում են Նորին Ս. Օծուխյան:

Հանուն ձեմարանի, Հայոց Վեհափառ Հայրապետի և սրբազան պատրիարք հոր օրհնաբեր և պատմական այցելությունը ողջունում է ձեմարանի հայոց լեզվի և գրականության դասախոս Ա. Կյուզբյանը:

Վեհափառ Հայրապետի հրավերով, Մարգարսիրական ձեմարանի ուսանողությանը ողջունում է Ս. էջմիածնի Հոգևոր ձեմարանի դասախոս և «էջմիածին» ամսագրի խմբագիր Արթուր Հատիտյանը, հուզիչ և հարեհնաշունչ մի ճառով, հաղորդելով էջմիածնի Հոգևոր ձեմարանի ուսանողության, դասախոսական կազմի ողջունները, ինչպես նաև ողջույնը վերածնված Մայր Հայրենիքի:

Հավաքության վերջավորության, Վեհափառ Հայրապետը տալիս է իր պատգամը ուսանողության և հայրական իր գոհունակությունն է հայտնում ձեմարանի մեջ տիրող կարգ ու կանոնի, դասախոսական կազմի բարեխիղճ և կրթանվեր աշխատանքների համար:

Բոլոր ուսանողները, ծնրադիր, Վեհափառ Հայրապետից աջահամբույրով ստանում են խաչիկներ որպես հուշանվեր:

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՎՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՎ ԶԱՐՈՋ ԿԱԼԿԱԹԱՑՈՒՄ

Դեկտեմբերի 8-ին, կիրակի, առավոտյան ժամը 11-ին, Վեհափառ Հայրապետը, Կալկաթայի հայոց նաղարքի եկեղեցում, հանդիսավոր պատարագ է մատուցում և քարոզում:

Եկեղեցու աջակողմյան և ձախակողմյան դասերում տեղ են գրավել պետական, եկեղեցական և դիվանագիտական մարմինների ներկայացուցիչներ:

Եկեղեցին լիքն է հավատացյալներով:

Սուրբ պատարագի եկմալյան երգեցողությունը, վերնատնից, փայլուն հաջողությամբ կատարում է Մարգարիտական ճեմարանի երկսեռ երգչախումբը, շնորհալի ղեկավարությամբ Ա. Կյուղելյանի:

Սուրբ պատարագի ժամանակ, Ս. Սեդանին սպասարկում են Ս. Կոմիտաս եպիսկոպոսը, Ս. Դավիթ և Ս. Արսեն վարդապետները, Ս. Պողոս և Ս. Մաշտոց քահանաները:

Ներկա է նաև սրբազան պատրիարք հայրը, որն ընթերցում է Ճաշու գիրքը:

«Հայր մեր»-ից առաջ քարոզում է Վեհափառ Հայրապետը՝ «էջ Միածինն ի Հօրէ ահեղ զօրութեամբ» բնաբանով:

Նորին Ս. Օծությունն իր քարոզում վեր է հանում Ս. էջմիածնի խորհուրդը և նրա կատարած դերը Հայ եկեղեցու կազմակերպության, նվիրապետության ստեղծման, հայ մշակույթի զարգացման և մեր ժողովրդի ազգապահպանման աշխատանքներում:

Իր քարոզում Վեհափառ Հայրապետն անդրադառնում է նաև վերջին տարիներին Ս. էջմիածնի հոգևոր վերադարձներին և Մայր Հայրենիքում վերածնված մեր ժողովրդի կատարած հայրենաշին աշխատանքներին, կոչ անելով, որ Հնդկաց աշխարհի այդ հեռավոր փերի վրա ապրող հայությունը հավատարիմ մնա մեր ազգային-եկեղեցական ավանդությունների և հայոց պատմության ոգուն և վերածնված Մայր Հայրենիքին:

Հավարտ սուրբ պատարագի, ներկա խուռներամ հավատացյալները, բոլորն անխտիր, ճաշիկ են ստանում Ամենայն Հայոց Հայրապետի Ս. Աջից:

«Որ զխորհուրդ բո գալստեան» շարականի երգակցությամբ և ամպհովանու տակ, Վեհափառ Հայրապետն առաջնորդվում է ընդունելության սրահը, ուր ընդունում է շնորհավորություններ և այցելություններ:

ԹԵՑԱՍԵՂԱՆ Ի ՊԱՏԻՎ ՎԵՀԱՓԱՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԵՎ ՊԱՏՐԻԱՐԸ ՀՈՐ

Դեկտեմբերի 8-ին, կիրակի, երեկոյան ժամը 4-ին, Մարգարիտական ճեմարանի ըն-

դարձակ և կանաչադարձ դաշտում, դալար վրանների տակ, ճեմարանի հոգաբարձությունը և դասախոսական կազմը, թեյասեղանով պատվում են Հայոց Վեհափառ Հայրապետին, սրբազան պատրիարք հոր և շքախմբի անդամներին:

Ճեմարանի մուտքի առաջ, Վեհափառ Հայրապետն ու սրբազան պատրիարք հայրը դիմավորվում են եկեղեցական վարչության, ընդունելության հանձնաժողովի, հոգաբարձության, դասախոսական կազմի և ուսանողության կողմից ու ծափերով, խանդավառ և սրտագին ցույցերով առաջնորդվում պատվո սեղանը:

Ընդունելության ներկա էր Կալկաթայի ողջ հայ գաղութը:

Հանդիսության բացումը կատարում է Ս. Պողոս Բաճանա Պետրոսյանը:

Այնուհետև ընդարձակ ճառով հանդես է գալիս «էջմիածին» ամսագրի խմբագիր Ա. Հատիտյանը, որն իր մոտ մեկ ժամ տևող ողբերուն բանախոսությամբ խոսում է Վեհափառ Հայրապետի գահակալության 8 տարիների ընթացքում կատարված հոգևոր, մշակութային և շինարարական գործունեության մասին:

Հարգելի բանախոսը, նույն խանդավառությամբ, թվերով և փաստերով ներկայացնում է անցնող 43 տարիների ընթացքում Մայր Հայրենիքի՝ Սովետական Հայաստանի և վերածնված հայ ժողովրդի նվաճումները դիտության, արվեստի, գրականության, արդյունաբերության և քաղաքաշինության բնագավառներում:

Ընդունելության վերջին մասում խոսք է առնում Վեհափառ Հայրապետը և իր գոհունակությունն է հայտնում համաժողովրդական այս սրտառուլ հանդիպման կազմակերպիչներին և օրհնում բոլոր ներկաներին:

Այս հանդիսավոր առիթով, նորին Ս. Օծությունը վարդապետական լաճջախաշով վարձատրում է ընդունելության հանձնաժողովի նախագահ Ս. Դավիթ վարդապետ Սահակյանի արդյունավոր գործունեությունը, իսկ Բաճանալական լաճջախաշ է շնորհում Ս. Պողոս և Ս. Մաշտոց քահանաներին՝ ի նշան հայրապետական բարձր ուշադրության:

Վեհափառ Հայրապետը, իր Կալկաթա այցելության ուրախ առիթով, որպես հիշատակ, հայոց եկեղեցուն էլ նվիրում է արծաթյա գեղեցիկ մեդալոնախալ աղավնի:

Ընդունելության ավարտին, ամբողջ ժողովուրդը աջահամբույրով Վեհափառ Հայրապետից ստանում է խաչիկներ:

Հանդիսությունը վերջանում է խմբովին երգված Տերունական աղոթքով և Վեհափառ Հայրապետի «Պահպանիչ»-ով:

**ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԵՀԱՓԱՌ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԵՎ ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԺԸ
ԿԱԼԿԱԹՈՍԻ ԱՆԳԼԻԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ՊՈԼՈՍ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՈՒՄ**

Դեկտեմբերի 8-ին, կիրակի, երեկոյան ժամը 6.30-ին, Վեհափառ Հայրապետը, սրբազան պատրիարք հոր և շքախմբի անդամների ընկերակցությամբ, անգլիկան համայնքի հրավերով, այցելում է նրանց Ս. Պողոս Մայր Եկեղեցին:

Կալկաթայում Հայ և Անգլիկան եկեղեցիները եղբայրական, սրտագին հարաբերության մեջ են գտնվում:

1961 թվականին, երբ Քենտրբերիի նախկին արքեպիսկոպոս ղուկո. Ֆիշերը այցելել էր Կալկաթա, եղել էր Կալկաթայի հայոց եկեղեցում և օրհնել մեր ժողովրդին:

1813 թվականին էլ կազմվել Կալկաթայի անգլիկան միաբնակչությունը:

Անգլիկանների Մայր Եկեղեցին, գոթական ճարտարապետական ոճով կառուցված, Կալկաթայի գեղեցկագույն կառույցներից մեկն է հանդիսանում:

Ս. Պողոս Մայր Եկեղեցու մուտքի առաջ, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը, զգեստավորված, եկեղեցական թոփոռով և սաղմոսերգությամբ, առաջնորդվում է ավագ խորան, սրբազան պատրիարք հոր հետ, նախագահելու երեկոյան ժամերգության և աղոթքին:

Մայր Տաճարը լիքն է անգլիկան և հայ հավատացյալներով:

Արարողության ընթացքում, հատուկ աղոթք է մատուցվում Հայ Եկեղեցու համար: Ժամերգությունը վերջանում է Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի օրհնությամբ և «Պահպանիչ»-ով:

Այս պատմական այցելությունը մի նոր էջ է ավելացնում Հայ և Անգլիկան եկեղեցիների բարեկամության պատմության մեջ:

**ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՆՈՐ
ՇԵՆՔԻ ՀԻՄՆԱԶԱՐԻ ՕՐՀՆՈՒԹՅՈՒՆԸ**

Դեկտեմբերի 9-ին, երկուշաբթի, առավոտյան ժամը 10-ին, Վեհափառ Հայրապետը, սրբազան պատրիարք հոր, շքախմբի և ընդունելության հանձնախմբի անդամներ պարոնայք Նևտոն Բարսեղյանի և Արամայիս Աղամյանի ընկերակցությամբ, այցելում է Բենգալյան նահանգի գլխավոր մինիստրին:

Հայոց Հայրապետի և պառ. մինիստրի միջև տեղի է ունենում ջերմ զրույց:

Տեսակցության ընթացքում, նորից Ս. Օծուքյունը շնորհակալություն է հայտնում գլխավոր մինիստրին՝ Կալկաթայի հայոց եկեղեցու և հայ համայնքի հանդեպ ցույց

տրված բարյացակամության և ուշադրության համար:

Հայոց Հայրապետը հրաժեշտի պահին օրհնում է Հնդկաստանի բարեխնամ կառավարությունը և հնդիկ ազնիվ ժողովրդին:

Ժամը 11-ին, Վեհափառ Հայրապետը, սրբազան պատրիարք հայրը և շքախմբի անդամները այցելում են ջայնայականների մեհյանը, զբոսնալույն բյուրեղյա պալատ մը, մարմարյա արձանիկներու, մոզաիկե զարդերու և հախճապակիե պատկերներու անհատնում խճողումով բեռնավոր... ոսկին և արծաթը անխնայորեն գործածված էին անոր մեջ... (Հնդկահայք, էջ 82):

Հետմիջօրեի ժամը 4-ին, հանդիսավոր իրադրության մեջ, Կալկաթայի հայոց Մարդասիրական ճեմարանի բակում, Վեհափառ Հայրապետի նախագահությամբ, կատարվում է ճեմարանի նոր շենքի հիմնարկների օրհնության հանդիսությունը:

Բացի հայ համայնքի և ժողովրդի ներկայացուցիչներից, հանդիսության ներկա են նաև Կալկաթայի քաղաքապետը, լուսավորության մինիստրության ներկայացուցիչը, օտար դպրոցների տեսուչներ և թղթակիցներ:

Հանդիսության բացումը կատարում է պր. Հայկ Նաճարյանը, ներկայացնելով նաև Մարդասիրական ճեմարանի համառոտ պատմությունը:

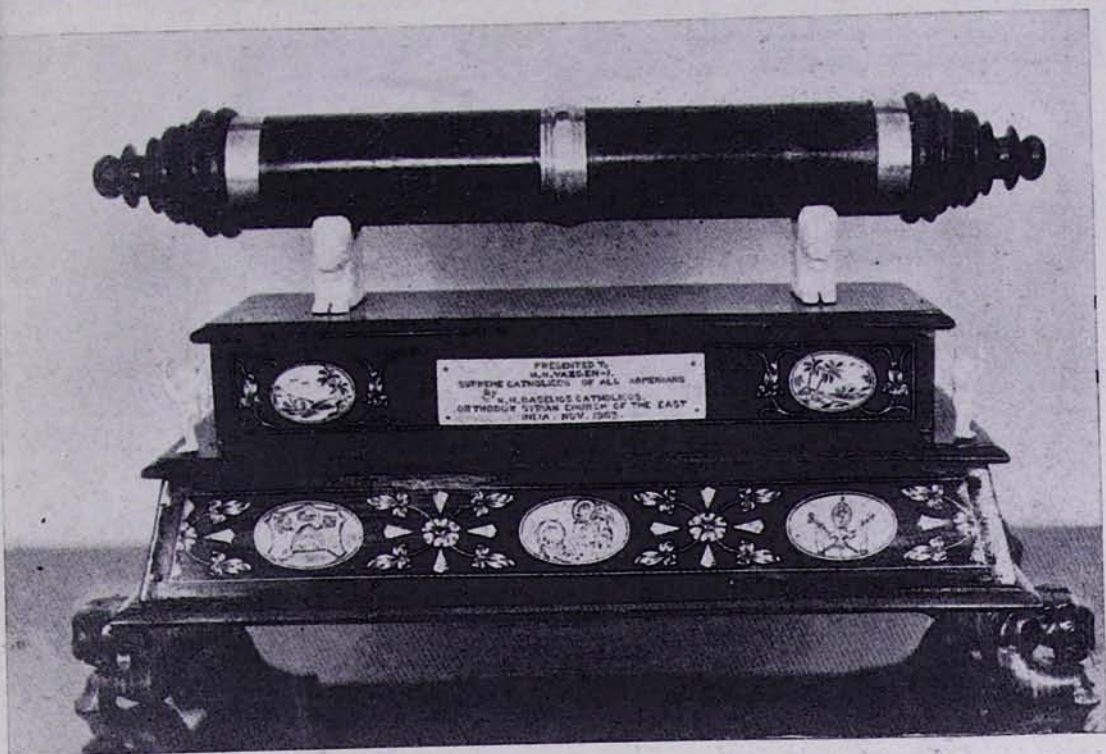
Հիմնօրհների արարողությունից հետո, խոսք է առնում Երուսաղեմի հայոց պատրիարք ամենապատիվ Տ. Նղիշե արքեպիսկոպոս Տերտերյանը և գեղեցիկ ճառի մեջ ծանրանում է այն սրտառու ազգային ոգու վրա, ըստ որի «հայ ժողովուրդը ուր ալ նետված ըլլա բախտի քմահաճութեններն, իր նվիրական պարտքը կհամարե իր գոյատևման համար նախ սուրբ խորան մը բարձրացնել և հաճախ հավատքի այդ նույն խորանը դարձնել դպրոցական բնմ, լույս և գիտություն ջամբելու հայ նոր սերունդներուն»:

Իր խոսքի վերջավորության, սրբազան պատրիարք հայրը սրտագին կոչ է անում Կալկաթայի հայ նոր սերնդին՝ սիրելու հայոց ժմծասքանչ լեզու-ն, որովհետև, եզրափակում է սրբազան հայրը, «մայրենի լեզուն է, որ մեր առջև կբանա մեր հավատքի քաղցրությունները և մեր մշակույթի գեղեցկությունները»:

Սրբազան պատրիարք հոր հայաշունչ ճառը ըսվում է խորունկ հուզումով:

Հանդիսությունը վերջանում է խմբովին երգված Տերունական աղոթքով և Վեհափառ Հայրապետի «Պահպանիչ»-ով:

Մարդասիրական ճեմարանի նոր շենքի նախագիծը պատրաստ է և շուտով կսկսվեն շինարարական աշխատանքները: Շենքը լի-

Բասիլիոս Բ Կաթողիկոսի հուշանվերը Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին

նեկու է քառահարկ, 200 գիշերօթիկ աշակերտության համար, իր ուսումնական, մարզական և կենցաղային հարմարություններով:

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵՎՈՒՅԹ

Դեկտեմբերի 9-ին, երկուշաբթի, երեկոյան ժամը 6-ին, Մարդասիրական ճեմարանի հանդիսասրահում, կազմակերպվել էր գրական-գեղարվեստական հայրենաշունչ երեկույթ, ի պատիվ Վեհափառ Հայրապետի և սրբազան պատրիարքի:

Գեղարվեստական երեկույթը բաղկանում է խմբերգերից, մեներգերից, արտասանություններից, նվագներից և երաժշտական համարներից:

Ճեմարանի նվագախումբը հաջող կերպով կատարում է Մոցարտի 16-րդ սոնատայից կտորներ՝ դաշնակի մենակատարությամբ 10-րդ դասարանի ուսանող Ա. Վարդանյանի, Թաթուլ Ալթունյանի «Լուսնյակ գիշեր»-ը և «Երազ»-ը՝ ջութակի մենակատարությամբ Ա. Աղամյանի:

Շատ հաջող և ապրումով կատարվում են խմբային արտասանությունները՝ Նաիրի Զարյանից «Հայոց լեզուն» (Ն դասարան), Հովհաննես Շիրազից «Թողնեք մեծ Վարդանին» (Զ դասարան), ինչպես նաև Խաչատուր Աբովյանի «Մեր լեզուն» (Տ. Ալեքսանդրյան):

Պայծառ և հայրենաբույր է հնչում Ա. Կյուզեյանի ղեկավարությամբ կատարված «Երգ բամբակի», «Հոյ իմ նազանի յարբ», «Ապարան» (Թ. Ալթունյան), «Գովք Հայաստանի» (Ա. Սաթյան) խմբերգերի շարքը, հայրենասիրական խորոմնիկ ոգևորություն և ապրումներ ստեղծելով բոլոր ներկաների սրտերում:

8-րդ դասարանի աշակերտուհի Թ. Բախտյարյանի կատարմամբ «Երազ» (Թ. Ալթունյան) և «Գանձեր ունեմ» (Գ. Ալեմշահ) մեներգերը արժանանում են ջերմ ծափահարությունների:

Իր փակման խոսքում, Վեհափառ Հայրապետը բարձր է գնահատում երեկույթի պատճառած հոգեկան և հայրենասիրական բերկրանքը, իր օրհնությունները բաշխելով թե՛ հանդեսի կազմակերպիչներին և թե՛ ուսանողության, մանավանդ ընդհանուր ղեկավար պր. Ասատուր Կյուզեյանին, որն «այնքան շնորհալի կերպով հարգատուրքով բնորոշում է Հայաստանյան երգերու գվարթ և կենսալի ոգին՝ Գանձեսի այս ավերույթ, որ պան մը մեզ փոխադրեց դեպի հայրենի մեր աշխարհը»:

Հանդեսը փակվում է Վեհափառ Հայրապետի «Պահպանիչ»-ով և խմբովին երգված «Ամեն հայի սրտից բխած» հայրապետական մաղթերով:

**«ԷԶՄԻԱԾԻՆ» ԵՎ «ՊՈՆՄ ԼԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՄԱՍԻՆ» ԿԻՆՈԺԱՊԱՎԵՆՆԵՐԻ
ՅՈՒՑԱՐԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ**

Դեկտեմբերի 10-ին, երեքշաբթի, առա-
վոտյան ժամը 10-ին, Վեհափառ Հայրապետը
և սրբազան պատրիարք հայրը շքախմբով
այցելում են Կալկաթայում մալաբար հա-
մաճեթի նորակառույց Ս. Թովմաս եկեղեցին,
ուր ողջույնի և օրհնության խոսք է ասում
Նուրի Ս. Օծուբյունը:

Ժամը 7-ին, Կալկաթայի սովետական դե-
պարտաներ, տեղի է ունենում «Էջմիածին» և
«Պոնմ Հայաստանի մասին» ժապավենների
ցուցադրումը, որին ներկա են լինում Կալկա-
թայի ողջ հայկական համայնքը և հյուրեր,
շուրջ 400 հոգի:

Հարգելի պր. Դյուպատուս Վոյնովը ողջույ-
նի և բարի գալստյան ջերմ խոսք է ասում
Վեհափառ Հայրապետին, սրբազան պատ-
րիարքին և բոլոր ներկաներին, շեշտելով
Հայոց Վեհափառ Հայրապետի կատարած
շնորհակալ աշխատանքները աշխարհի խա-
ղաղության և ժողովուրդների բարեկամու-
թյան ամրապնդման գործում:

Այնուհետև խոսք է առնում Վեհափառ
Հայրապետը և հանգամանորեն անդրադա-
նում է Հայաստանում, Սովետական Միու-
թյան մեջ և Սփյուռքում Մայր Աթոռ Ս.
Էջմիածնի գլխավորությամբ կատարված ե-
կեղեցական գործերի վրա և բացատրու-
թյուններ է տալիս «Էջմիածին» ժապավենի
բովանդակության մասին:

Հյուպատոսարանից տիկին Ժենյա Միրզո-
յան-Քուլյանը, Երևանի մանկավարժական
ինստիտուտից շրջանավարտ, գեղեցիկ ճառ
է կարդում, նվիրված Սայաթ-Նովայի ծննդ-
յան 250-ամյակին:

Ապա պր. հյուպատոսը Կալկաթայի հայոց
Մարդասիրական ճեմարանին է նվիրում ա-
վելի բան 200 հայերեն գեղարվեստական
գրքեր՝ ուղարկված Երևանից, Արտասահ-
մանյան երկրների հետ բարեկամության և
մշակութային կապի հայկական ընկերության
կողմից:

Վերջում, խանդավառ մթնոլորտում, ցու-
ցադրվում են «Պոնմ Հայաստանի մասին» և
«Էջմիածին» կինոժապավենները, որոնք բո-
լոր ներկաների մեջ արթնացնում են կրոնա-
բույր և հայրենաշունչ ապրումներ՝ Ս. Էջ-
միածնի խորհրդով և Մայր Հայրենիքի պայ-
ծառ հեռանկարներով:

ԼՐԱԺԵՇՏԻ ՃԱՇԿԵՐՈՒՅԹ

Դեկտեմբերի 12-ին, հինգշաբթի, երեկո-
յան ժամը 9-ին, Կալկաթայի հայոց եկեղե-

ցական վարչության և ընդունելության հանձ-
նախումբը, Գրանդ հոթել հյուրանոցում, Վե-
հափառ Հայրապետի և սրբազան պատրի-
արք հոր բարձր պատվին, կազմակերպում են
հրաժեշտի ընդունելություն, ավելի քան 200
հրավիրյալների մասնակցությամբ:

Ժամը 9-ին դահլիճ են ժամանում Նորին
Ս. Օծուբյունն ու պատրիարք սրբազան հայ-
րը և ողջունվում որոտընդոստ ծափահարու-
թյուններով:

Հրաժեշտի սեղանը ղեկավարում է սրբա-
զան պատրիարք հայրը:

Ընդունելության ժամանակ առաջինը ճա-
ռով հանդես է գալիս ընդունելության հանձ-
նաժողովի նախագահ հոգեշնորհ Տ. Դավիթ
վարդապետ Սահակյանը:

«Վեհափառ Տեր.

Այսօր հավաքված են այստեղ, Ձերդ Սրբ-
բության և Նորին Ամենապատվության շուրջ,
Կալկաթայի և Բոմբեյի եկեղեցական վար-
չությունները և Հնդկաստանի հայ գաղութը
ներկայացնող ընդունելության հանձնախում-
բը՝ ողջերթ մաղթելու Ձեզ: Որպես նախագահ
ընդունելության հանձնախմբի, ինձ վիճակ-
վեցավ ողջերթի բանի մը խոսք Եսել:

Գանգեսի այս ափերուն, թվով փոքրիկ գա-
ղութ մըն ենք և կյանքի ու գոյության պայ-
քար մղելու հարկադրանքին տակ կգտնվինք,
կարենալ պահելու համար մեր ուրույն նկա-
րագիրը: Քաջ գիտենք, թե մեր այդ պայքարը
յաջողությամբ կպսակվի այն ժամանակ մի-
այն, երբ մեր հայացքը կդարձնենք դեպի մեր
հոգևոր հայրենիքը՝ Ս. Էջմիածին, որովհետև
այդ նվիրական կեդրոնը 17 դարերի վեր-
եղած է ամբողջ հայության միության և ա-
պահովության ամրակուռ բերդը, հույսի,
հավատքի և զորության ներշնչարանը, մեր
հոգևոր մշակույթի վառարանը, մեր տա-
ռապանքին վկայարանը:

Դարերու ընթացքին, Հնդկաստանի հայ
գաղութի և Ս. Էջմիածնի միջև կապ պահող-
ները եղան բարձրաստիճան այն եկեղեցա-
կանները, որոնք հայրապետական ողջույն և
օրհնություն բերին: Այդ օրհնությունը վառ և
կենդանի պահեց մեր նախնայց հավատքը:
Նրջանիկ էին անոնք: Հապա մենք, որքա՞ն
առավել երջանիկ ենք, երբ այդ օրհնությունը
և ողջույնը բաշխողը անձամբ եկավ և օրհնեց
մեզ:

Առավել զորացած ենք այժմ, Վեհափառ
Տեր, Ձերդ Ս. Օծուբյան շնորհաբեր այցելու-
թյամբ, որ մեր սրտերուն վրա արձանագրվե-
ցավ անշնչելի տառերով: Տեսանք էջմիածնի
փառքը և զորությունը Ձերդ Ս. Օծուբյան սի-
րելի և պաշտելի անձին մեզ:

Դուք մեր սրտերուն մոտ էիք և եք, ու վաղը
երբ հեռանաք, Ձեր բաժանումը մեզ չի տըխ-

Վեհափառ Հայրապետը Բոմբեյի հայկական համայնքի հետ

րեցներ, որովհետև սերը Ձերդ Սրբության անձին հանդես, պաշտամունքը Ս. էջմիածնի հանդես, խանդավառությունը վերածնած մեր հայրենիքի հանդես, վեր են ժամանակի և միջոցի կաշկանդումներեն ու սահմանափակումներեն:

Դուք մեր մեջն եք հավիտյան՝ Ձեր օրհնության մեր և աղոթքներով:

Բարի ճանապարհ՝ Ձեզ, Վեհափառ Տեր, դեպի Մայր Աթոռ Ձեր վերադարձը թող ըլլա Աստուծո հովանիին և պաշտպանության տակ:

Բարի ճանապարհ՝ և Ձեզ, սիրելի՛ սրբազան պատրիարք հայր, դեպի Ս. Երուսաղեմ: Բարի ճանապարհ՝ և շքախմբի ազնիվ անդամներուն:

Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետին ողջունում է Կալկաթայի հայ համայնքի սիրված և հարգված ազգայիններից պր. Պետրոս Ալեխյանը հետևյալ ինքնատիպ և սրտաբուխ ճառով.

Վեհափառ Տեր.

Մի անգամ ևս Կալկաթայի հայ համայնքի կողմից բարի գալուստ եմ մաղթում Ձերդ Սրբության և միաժամանակ հայտնում եմ մեր խորին շնորհակալությունները, որ բարեհաճեցիք այցելել մեր այս համեստ գաղութը, բերելով Ձեր օրհնությունները իջման Ս.

Սեղանից, և ողջունները մեր հայրենիքի եղբայրներից և բույրերից:

Մեր սրտերը լցված են հպարտությամբ և ուրախությամբ, որ այսօր ունենք մեր մեջ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Սա բացառիկ մի եղելություն է, որ մեր պատմության մեջ գրվելու է ոսկե տառերով:

Վեհափառ Տեր, մեր այս հինավուրց և պատմական գաղութը թեև հեռու է Մայր Հայրենիքից, սակայն միշտ ունեցել է և կունենա ջերմ սեր և հարգանք դեպի Մայր Աթոռ Ս. էջմիածինը, որ դարեր շարունակ եղել է մեր Սրբություն Սրբոցը, մեր լուսատու փառոսը և մեր հավատի ու հույսի կենտրոնը:

Մոտ անցյալում մեր գաղութի անդամներից մի քանիսը այցելել են Ս. էջմիածին և տեսել նրա ներկա փառքը, և այս՝ շնորհիվ Ձերդ Վեհափառության ութամյա անխոնջ և շինարար գործունեության: Ձերդ Սրբությունը բարձրացրեց հայ ազգի և եկեղեցու պատիվը, քանի կառուցեցիք այն, ինչ որ հին էր, այն, ինչ որ անշուք էր, և միացրիք այն, որ բաժանված էր:

Վեհափառ Տեր, հիմա, մոտ ինը օր է՝ որ գտնվում եք մեր մեջ և այս ժամանակամիջոցում ոգևորեցիք և մխիթարեցիք մեզ: Ձեր անուշ քարոզներով: Շուտով պիտի թողնեք մեր այս գաղութը: Մեզ միայն մնում է պա-

հել Ձեր հայրապետական խրատները և հրահանգները, այսպիսով անմոռանալի դարձնելով Ձերդ Ս. Օծովյան այցելությունը այս գաղութին:

Վերջացնելով խոսքը, հանուն Կալկաթայի հայ համայնքի, մաղթում եմ Ձերդ Ս. Օծովյան քաջառողջություն, արևշատություն, Ձեր գործերին հաջողություն և Ս. էջմիածնին անսասանություն:

Կալկաթայի Հայ տիկնանց բարեգործական միության կողմից տիկին Մարթա Կարապետյանը իր ողջունի ջերմ խոսքում ասում է.

«Վեհափա՛ռ Տեր, բոլորիս համար փառավոր և երջանկությամբ լի այս պահին, սրտի անհուն ցնծությամբ է, որ ողջունում ենք Ձերդ Ս. Օծովյան ժամանումը Հնդկաստան, որն անշնչելի կերպով պիտի դրոշմվի ամեն մի հնդկահայի սրտում և Հնդկաստանի հայոց պատմության էջերում:

Հայրենիքից հեռու, օտար ամիսներին սփռված, հպարտությամբ և անսահման կարոտով է, որ ամեն մի հայ իր անքերը հառած ունի դեպի Ս. էջմիածին, մեր հավատի օրրանը, մեր հույսի ջահը և այդ հավատն ու հույսը մարմնացնող Ամենայն Հայոց Հայրապետը:

Թող ամենակարող Աստված արևշատություն պարգևի Հայոց Հոր և հավերժ անսասան պահի Ս. էջմիածնի Մայր Աթոռը, խորհրդանշանը աշխարհասփյուռ հայերի միության և բարախուն սիրտը մեր աննման հայրենիքին:

Հնդունելության ժամանակ կարդացվում է նաև ինդոնեզիայի հայ համայնքի անունից գրված հետևյալ ողջունի խոսքը.

«Վեհափա՛ռ Հայր.

Իբր մեր Եկեղեցու հարազատ և խոնարհ ծառա, հաճույքն ունեմ թարգմանը հանդիսանալու մեր կենտրոնական պատվարժան վարչության, և ինդոնեզիայի մեր բարեպաշտ ու հարգելի հայ համայնքի կողմից, բարի գալստյան ողջուններով խոնարհվել Ձերդ Վեհափառության առաջ, մաղթելով Ձեզ արևշատություն, ուժ և եռանդ՝ Ձեր պատասխանատու, շինարար և ազգօգուտ գործում և ազգիս թագ ու պարծանք Մայր Աթոռ Ս. էջմիածնին՝ անշարժություն և անսասանություն:

Պատմության մեջ առաջին անգամն է, որ մեր վեհափառ հայրապետներից մեկն այցելում է մեր աշխարհամասը: Անուամենայնիվ պարտք ենք համարում, անկեղծորեն շնչել, որ Կալկաթայի մեր քույրերի և եղբայրների ուրախությունը մեր ուրախությունն է, և ահա՛ այս զգացումներով էլ այսօր հոգով ու մտքով մասնակից ենք նրանց աչք մե՛ծ. Երախություն ու բախտավորու-

թյանը: Մենք շատ գոհ և ուրախ կզգանք, ստանալով Ձերդ Վեհափառության օրհնությունները:

Պր. Մկրտում Հարությունյանը կարդում է իր հետևյալ բանաստեղծությունը, գրված Վեհափառ Հայրապետի շնորհաբեր այցելության առթիվ.

«Բ Ա Ղ Ձ Ա Ն Ք

Ա՛խ, ինչո՞ւ ես չծնվեցի
Արարատ սարի դաշտերում,
Ուր հովասուն հովիտների
Ձուլալ ջրերն են կարկաշում:

Ա՛խ, ինչո՞ւ ես չշնչեցի
Կենսատու օդը Մասիսի,
Ում հանձնված է Հայաստանի
Վեհ պաշտոնը պահապանի:

Ես արբեցնող հոտը շառի
Մաղիկներից այն գույնզգույն,
Որ բուրում են Արարատի
Հովիտներում մեր գեղազույն:

Ավա՛ղ, ինչո՞ւ չսեցի
Քաղցրահնչուն, վեհ դողանքներ,
Որ գալիս են սուրբ վանքերի
Ձանգակներից այն սրբաբեր:

Ես կուզեի անձամբ տեսնել
Վանքերը մեր հին հայկական,
Ես կուզեի աղոթք անել
Տաճարներում մեր սրբազան:

Ա՛խ, ինչո՞ւ ես ծունր չեմ դրել
Առջևն իշման Սուրբ Սեղանի,
Ա՛խ, ինչո՞ւ ես լույսն չեմ տեսել
Լուսավորչի վառ կանթեղի:

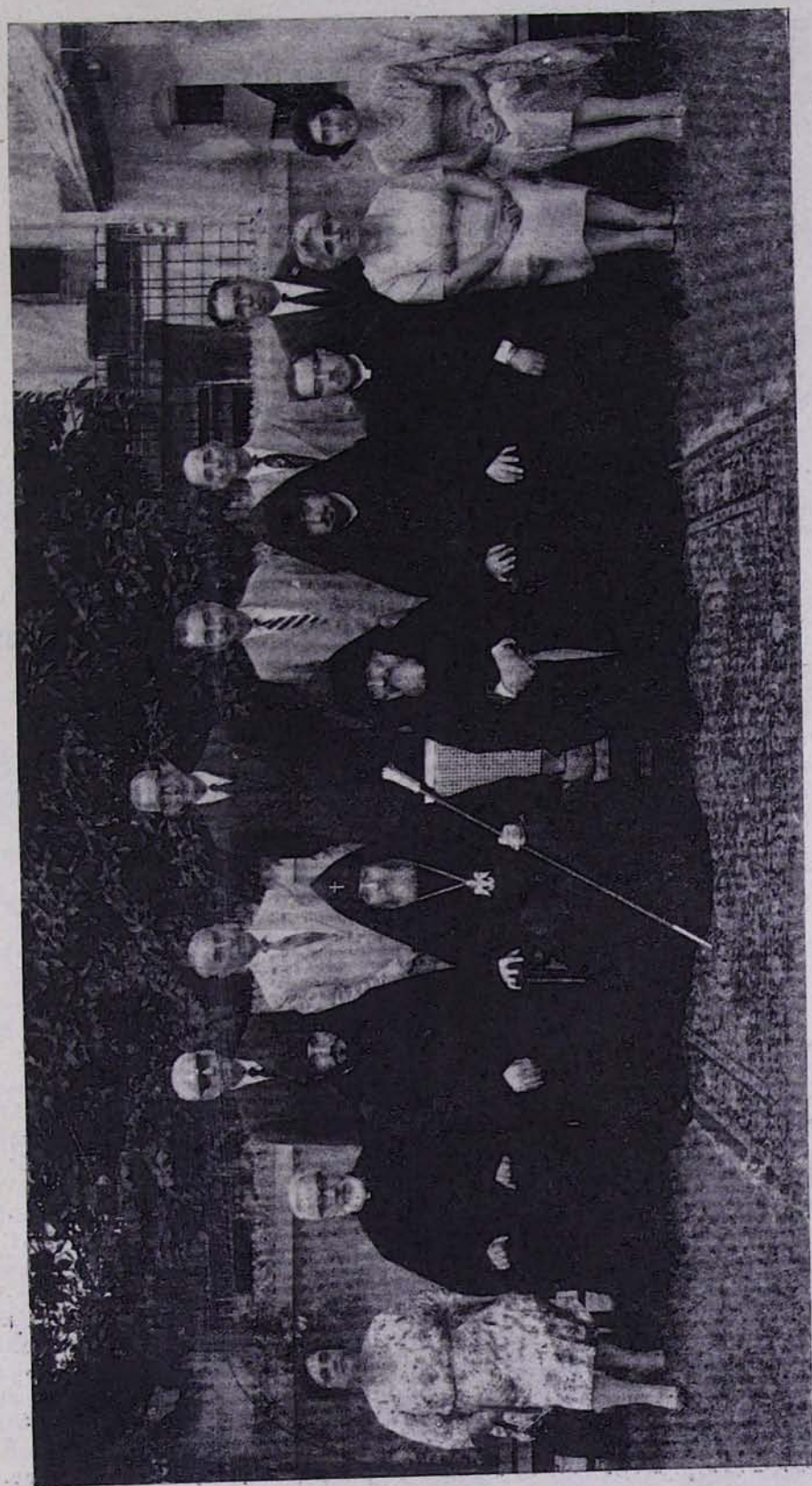
Թե որ կյանքում ես չտեսնեմ
Սուրբ երկիրը մեր Հայաստան,
Իմ դիակը օծված կուզեմ
Հայկյան հողով սուրբ, անպայման:

Դադաղիս մեջ դրեք տանեմ
Մի բուռ սուրբ հող էջմիածնից,
Տոչոր հոգես հագեցրեմ
Իմ կյանքի մյուս ամիսերից:

Կալկաթայի հայոց հոգևոր հովիվ արժանապատիվ Տ. Պողոս Բաճանյան իր փուլթում ասում է.

«Վեհափա՛ռ Տեր.

Հրաժեշտի վերջին խոսքը, Ձեր ողջերթի առթիվ, տրված է ինձ, իբր հոգևոր հովիվ գաղութիս:

Վերափառ Հայրապետը Կալկաթայի հայոց Սարգսիսիական ճեմարանի հոգաբարձության հետ

Հնդկաստանի հայ գաղութը և Կալկաթայի հայութիւնը Ձեր օրհնարներ այցելութեամբ անհուն հրճվանք, խանդավառութիւն և հոգեկան մեծ միխթարութիւն ստացավ, մեծից մինչև փոքրը, որովհետև արժանացանք Ձերդ Սրբութեան օրհնութիւններին:

Մենք, մեր սիրելի ժողովրդի հետ միասին, զանազան առիթներով վայելեցինք Ձեր ներկայութիւնը մեր մեջ, ապրեցինք և ներշնչվեցինք Ձեր սրանշելի, հարազատ և հոգեբուխ խոսքերով:

Մեր խնդակցութիւնը և ղգացած մեծ հաճութիւնը բազմապատկւեց, երբ Ձերդ Ս. Օծութեան հետ միասին, մենք առիթը ունեցանք ուղղունելու նաև Նրուսագեմի պատրիարք սրբազանին:

Մենք խանդավառվեցինք Ձերդ Ս. Օծութեան, սրբազան պատրիարքի և Ձեր շքախմբի այցելութեամբ և ապրեցինք անմոռանալի և երանելի օրեր:

Հավատացած եղբք, որ մենք պիտի աշխատենք արդարացնել մեր վրա դրված հույսերը, հովվելու մեր համայնքին քրիստոնեական ճշմարիտ հավատով, Ձերդ Ս. Օծութեան հովանու և օրհնութեան ներքո:

Հանդեսի գեղարվեստական բաժնին իրենց շնորհալի մասնակցութիւնն են բերում Տ. Արսեն վարդապետը՝ «Այ վարդ», տիկին Վիկին Կյուզելյանը՝ «Ո՛հ, ինչ անուշ» և «Արդյոք գիտե՞ս դու» մեներգերով: Տիկին Ալիս Կարապետյանը նվագում է երկու կտոր Ա. Խաչատրյանի «Գայանե» բալետից և արժանանում բոլոր ծափերի:

Թամադա սրբազան պատրիարք հայրը, ընդհանուր խանդավառութեան մեջ, բաժակ է բարձրացնում Վեհափառ Հայրապետի կենաց:

Նորին ամենապատվութիւնը երկարորեն կանգ է առնում Վեհափառ Հայրապետի գահակալութեան 8 տարիների գործունեության վրա, նորին Ս. Օծութեանը ներկայացնելով որպէս Հայ Եկեղեցու զոհաբերվող, ազնվագույն և հավատավոր կաթողիկոսներից մեկին, որն իր կենդանութեան իսկ նվաճել է անմահութեան դափնեպսակը:

Սրբազան պատրիարք հայրը եղրակացնում է իր բաժակաճառը շեշտելով.

«Եթե թույլ տաք ինձի ըսելու, որ նորին Ս. Օծութեան հանդերձներն ալ լուսաշող են բոլոր անոնց համար, որոնք կզգան իր դերը, բոլոր անոնց համար, որոնք գիտեն, թե ինքը ի՞նչ կընեն այս Եկեղեցիի և հայ ժողովուրդի համար, եթե ըսեմ, թե իր պատմութեանը գեղեցիկ է և այդ պատմութեանի ծալքերն, այդ պատմութեանի քղաքներն կշողան ու կճառագայթեն մեր Եկեղեցիին և մեր ժողովուրդին պայծառ երազները, և եթե ըսեմ, թե ինք

ևս ունի բոլոր մեր գործերուն, որովհետև ինչ որ կընա ընել, այդ բոլորը կընեն հանուն մեր Եկեղեցիին և հանուն մեր ժողովուրդի գոյատևման և հավերժացման, իրոք, ճշմարտութիւնը ըսած կըլլամ»:

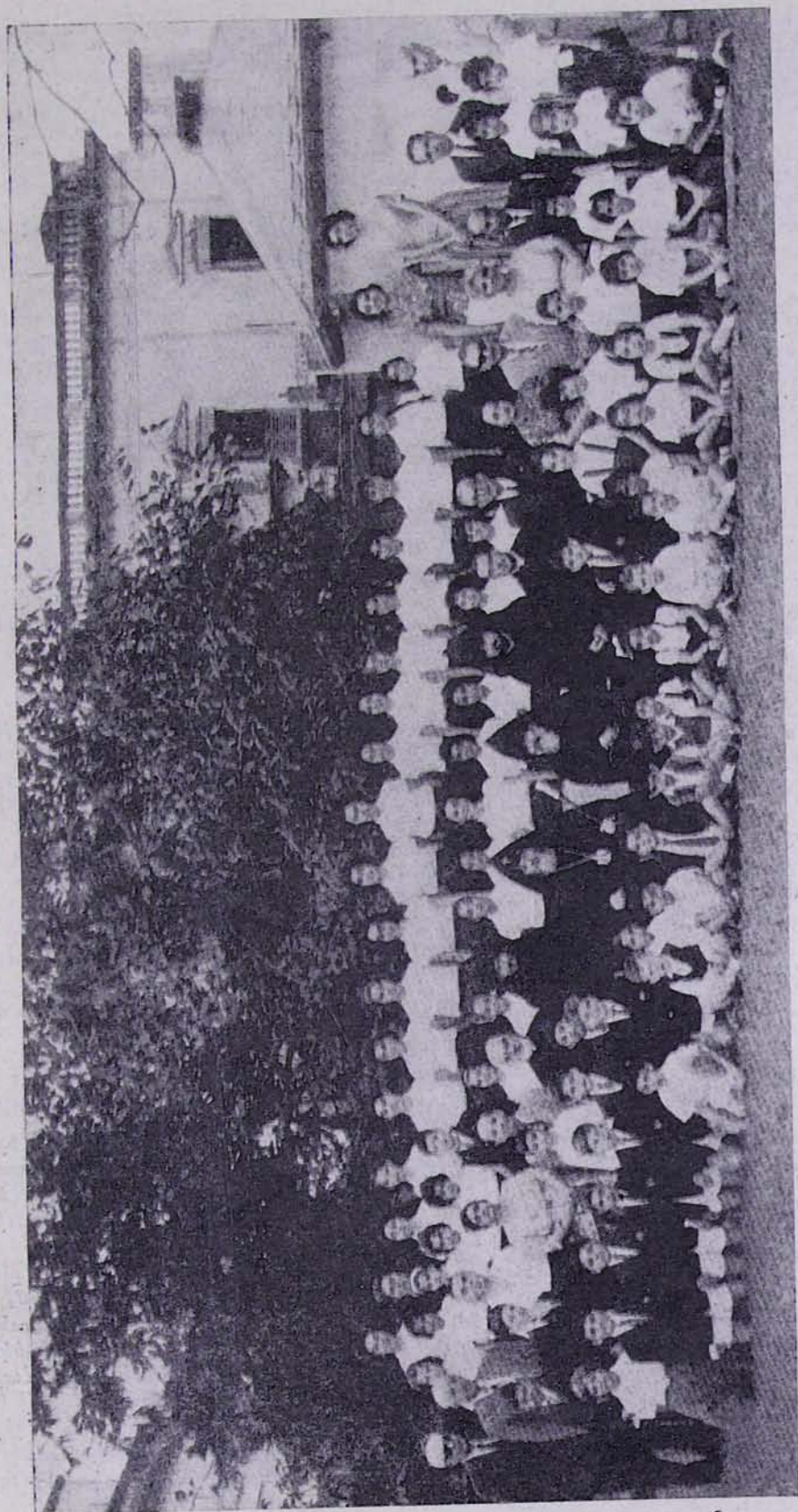
Վեհափառ Հայրապետը երկրորդ բաժակը առաջարկում է խմել Հնդկաստանի կառավարութեան, հնդիկ ժողովրդի կենացը, մաղթելով, որ ազատագրված Հնդկաստանն ու հնդիկ ժողովուրդը ապրեն խաղաղութեան և ապահովութեան մեջ:

Այնուհետև Նորին Ս. Օծութեանը, բաժակ բարձրացնելով Եղիշե սրբազան պատրիարքի կենաց, շարունակում է իր խոսքը.

«Սիրելի՛ սեղանակիցներ.

Մենք Մեր հաճապահորդութեան վերջին կայանում ենք գտնվում: Մի քանի օրից բաժանվելու ենք ձեզանից և Դեմիի վրայով վերադառնալու ենք տուն: Մեր տունը, դուրս գիտեմ, Ս. Էջմիածինն է: Անշուշտ, այս երկու և կես ամիսների ընթացքում, ուր որ Մենք գնացինք և ինչեք որ պատահեցին այդ առիթներով, ուրախ պատահաբներ իմարկեմ, դրանց բոլորի մասին խոսել կլինեն շատ երկար: Այս բոլոր նկարագրությունները դուրս երեկ կհաղանաք կարգալ մոտ ապագային մեր ամսագրում, որտեղ կարճանագրվեն այս բոլորը: Մենք կուզենէք այս պահին մի խոսք ևս ասել. ուզում ենք հիշել և ընդգծել այն դերը, որը կատարեց Նորին Ամենապատվութեան Տ. Եղիշե Պատրիարքը, Մեր այս հաճապահորդութեան ընթացքին ընդհանրապես, սկսած բնականաբար Ս. Նրուսաղեմից: Պետք է Մենք անկեղծորեն ասենք ձեզ, թե այս ամբողջ հաճապահորդութեան հեղինակը Եղիշե պատրիարքն է, որովհետև նա երայրական և սիրալիք հրավերն էր Մեզի ուղղված, որ զՄեզ տարավ Նրուսաղեմ, որտեղ մնացինք ավելի քան 20 օր: Եվ այդ օրերը եղան բախտառոշ՝ մեր Եկեղեցու և ժողովրդի ներկա կյանքի համար:

Հատկապես երկու հաճախման ուզում ենք ձեր ուշադրության հանձնել: Առաջինն այն է, թե Ս. Նրուսաղեմում Մեր այս այցելութիւնը առիթ ընծայեց Մեզ հաշտութեան կնքելու Կիլիկյան Աթոռի հետ, և Մենք շատ երջանիկ եղանք, երբ Խորեն Կաթողիկոս ընդունեց Մեր հրավերը, եկավ Նրուսաղեմ և մենք եղբայրութեան սիրտ ողջագոյարումով, վերջ տվեցինք այն դժբախտ ազգնապիւն, որ ծայր էր տվել յոթ տարիներ առաջ, և որի հետևանքները Մենք տեսնում և զգում էինք, թե հետզհետե դառնում են վտանգավոր մեր բոլորի համար, առհասարակ Հայ Եկեղեցու և հայ ժողովրդի համար: Այս վտանգի առաջ քաշեցինք պարտականութիւնը ամենից առաջ Մերն էր: Ս. Էջմիածինը ամենայն հայոց սուրբ և աստ-

Վերադառնալու համար Կալկաթայի հայոց Դպրոցի օրինալից վարժարանի աշակերտությունից և մանկապարտեզի սանիկների հետ

վածային կենտրոնն է մեր նկեղեցու: Հենց այս հանգամանքը Մեր ուսերին պարտակա- նություն էր դնում վերջ տալ այս տագնապին: Մենք այս հաշտությունը վաղուց էինք հե- տապնդում: Վերջին տարիներին մի քանի փորձեր կատարվել էին Մեր կողմից: Այս ան- գամ, Մեր իղձը իրականացավ և վերականգ- նրվեց Հայ նկեղեցու միությունը:

Սիրելի՛ սեղանակիցներ, եկեղեցական և ազգային մի մեծ գործ է, որ նույնպես հա- չողությամբ պսակվեց, նրուսաղեմի Ս. Հա- րություն Տաճարի վերանորոգության հարցն է: Այս մեծ գործի կենտրոնում կանգնած է Նորին Սրբազնություն Նդիշե պատրիարքը իր հզոր կամքով, իր պայծառ իմացականու- քամբ և աշխատանքի իր անսպառ կորովով, և, թույլ տվե՛ք ավելացնել՝ իր անմրցելի ի- մաստությամբ: Եվ քանի խոսքը եկավ հատ- կանշելու Նորին Սրբազնության անձնավո- րությունը, կուզենայինք ավելացնել հիմնա- կան մի գիծ է, որ տիրական է Նդիշե պատ- րիարքի անձնավորության մեջ: 'Իս նրա հայի ամուր և ապառաժա ոգին է: Նդիշե պատրիարքը ամեն բանից վեր, իր ամբողջ էությամբ, հարազատ ու վավերական հայ մարդ է, նա Աղթամարի չափ հայ է:

Մոտենում է այն պահը, որ մեզ բաժանելու է: Մենք ուղևորվելու ենք դեպի Մայր Աթոռ, իսկ Ձերդ Ամենապատվությունը՝ դեպի Նու- սաղեմ: Այս հուզիչ պահին, թույլ տվե՛ք, սի- րելի՛ սրբազան եղբայր, մի անգամ ևս Մեր գոհունակությունը հայտնելու այն բոլորի համար, որ 'Դուք իրագործեցիք Մեր ամբողջ այս ճանապարհորդության ընթացքին: Շնոր- հակալություն Ձեզ:

Մենք պետք է Մեր անկեղծ գոհունակու- քությունը հայտնենք և շնորհակալությունը նաև այն սիրալիք ընդունելության համար, որ դուք կազմակերպեցիք, սիրելի՛ հեղկահայեր, Մեր այս հովվապետական այցելության առ- թիվ:

Մենք տեսնում ենք և զգում այն հավա- տարմությունը և սերը անսահման, որ հայ ժողովուրդն ընդհանրապես ունի դեպի Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, քե՛ն՝ Հայաստանից ներս, և քե՛ն՝ Հայաստանից դուրս: Սա մի մեծ երե- վույթ է մեր նկեղեցու և մեր ազգի ներկայի և ապագայի համար: Սա նշանակում է, քե՛ն հայ ժողովուրդը հոգով առողջ է և իր պատմու- քյան և իր նախնիների ոգով է ապրում, հա- կառակ այլևայլ երբեմն մեզ տկարացնող ու շփոթեցնող պայմանների: Արտասահմանում ամեն տեղ այդ նույն վերաբերմունքը տե- սանք մեր հավատացյալ ժողովրդի ծագում: Այդպես ե՛ք նաև դուք, սիրելի՛ հեղկահայեր, դուք ժողագործներն ե՛ք մեծ և փառավոր չու- ղայիցիների, որոնք այս հեռավոր ափերին,

հարյուրավոր տարիներ շարունակ, նույն հոգով են ապրել: Նույնն են նաև ձեր հոգի- ները:

Մենք նշմարիտ գոհունակությամբ լսեցինք ձեր բոլորի կողմից արտասանված խոսքերը, խոսքերը պր. Պետրոս Ալեքսյանի և արժանա- պատիվ Ս. Պողոսի, որոնք արտահայտու- քյուններն էին ձեր բոլորի:

Այժմ բաժանման պահը մոտենում է և Մենք գուցե այլևս նման սեղանների շուրջ միասին լինելու առիթը չունենանք:

Բայց Մենք մտածում ենք այսպես. Հայոց կաթողիկոսը մի անգամ որտեղ որ ռաֆ է դնում, նույնիսկ եթե նա մարմնապես հեռա- նա այդտեղից, Նրանից մի բան պետք է մնա այդ տեղում, այդ հողի վրա: 'Դա ոգեկան մի գործություն է, որ գալիս է Ս. Էջմիածնի աստ- վածային խորհրդից և Ամենայն Հայոց Հայ- րապետության անմահ գաղափարից:

Մնացե՛ք խաղաղությամբ, Տերն ընդ ձեզ: Ամենա՛:

Հրաժեշտի այս հուզիչ ընդունելությունը վերջանում է Վեհափառ Հայրապետի «Պահ- պանիչ»-ով, գիրքով և ժամը 12.30-ին:

ԱՅՅԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Դեկտեմբերի 12—14, հինգշաբթի, ուրբաթ և շաբաթ օրերին, Վեհափառ Հայրապետը բարեհաճում է ընդունել Կալկաթայի, Մադ- րասի և Սաիդարաբադի եկեղեցական վարչու- թյունների, Հայկական ընկերակցության, Հայ ակումբի վարչության անդամներին առան- ձին-առանձին, և խոսել տեղական բնութի ազգային-եկեղեցական հարցերի շուրջ:

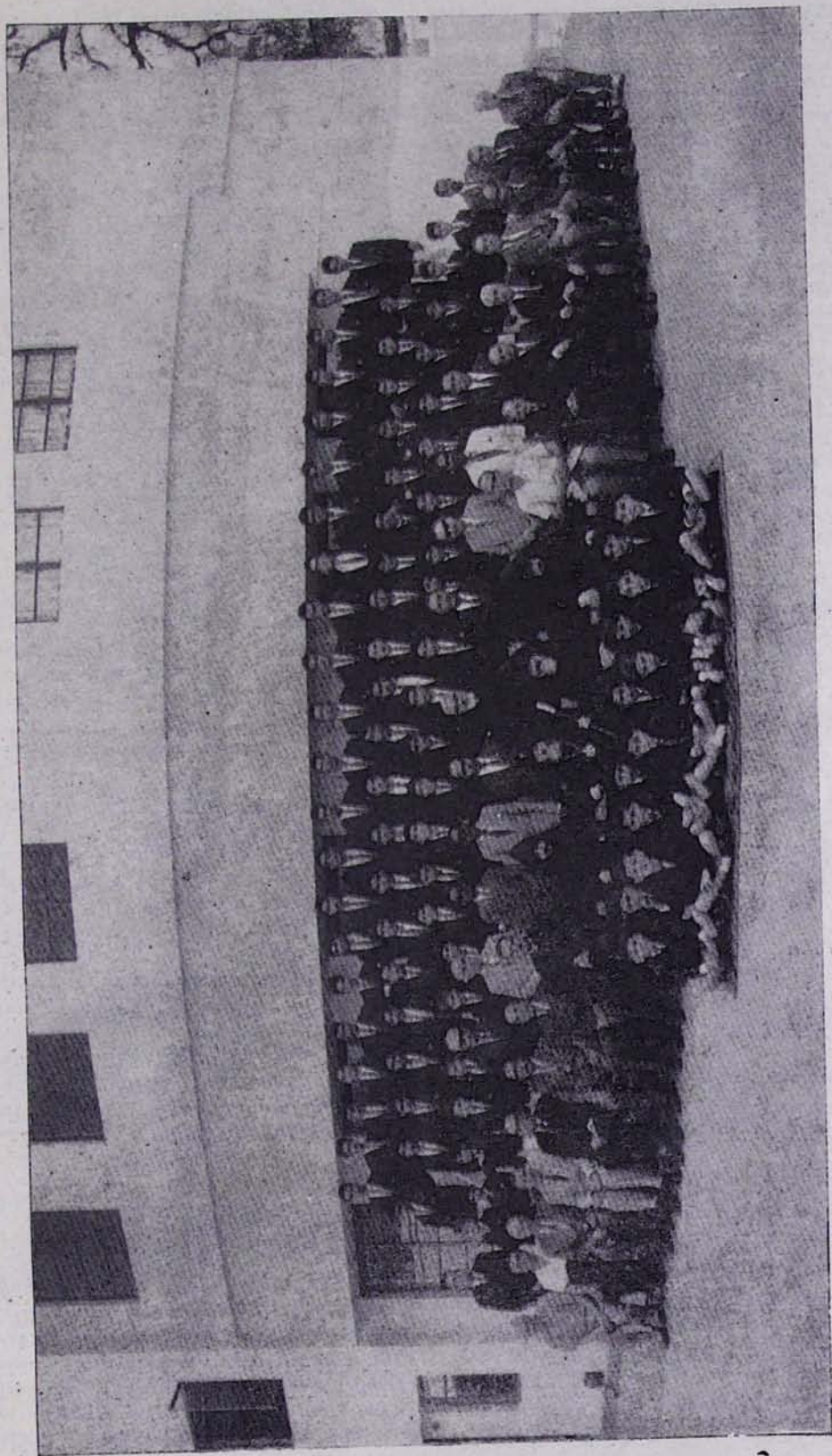
Նույն օրերին, իր ազատ ժամերին, Նորին Ս. Օծովություն այցելում է շքախմբի իր ան- դամների հետ, Կալկաթայի տեսարժան վայ- րերը, հայոց Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ մատու- ող՝ 'Դինգրայի հայոց գերեզմանատանը, կա- ուցված 1910 թվականին:

ԹԵՑԱՍԵՂԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՑՈՒԹՅԱՆ ԱԿՈՒՄԲՈՒՄ

Դեկտեմբերի 13-ին, ուրբաթ, երեկոյան ժամը 6-ին, Հայկական ընկերակցությունը, իր ակումբի գեղեցիկ այգում, Վեհափառ Հայրապետի և սրբազան պատրիարքի պատ- վին կազմակերպում է թեյասեղան:

Հնդկաստանի այս Հայկական ընկերակ- ցությունը, որն այժմ ունի 82 անդամ, կազմը- վել է 1854 թվականին, նպատակ ունենալով ամբողջ Հնդկաստանում ազգային-եկեղեցա- կան շահերի պաշտպանությունը՝ Հայկական ընկերակցությունը վերակազմվել է 1958 թվականին և նրա ծրագիր-կանոնագիրն ար- ձանագրված է ու ճանաչված հնդկի կառա- վարության կողմից: Ընկերակցությունը մաս-

Վեհափառ Հայրապետը Կալկաթայի հայոց Մարդասիրական ճեմարանի ուսանողության հետ

նաճյուղեր ունի Բոմբեյում, Մադրասում և Դելհիում:

Մադրասի հայոց եկեղեցին և կալվածները, որոնք ավելի քան կես դար մնացել էին օտար փաստաբանների ձեռքում և անխնա շահագործվում էին, անցան Հայկական ընկերակցության հսկողության տակ, 1962 թվականի դեկտեմբերից, Մադրասի բարձրագույն ատյանի որոշմամբ:

Հայկական ընկերակցությունն ունի 9 հոգուց բաղկացած վարչություն:

Վեհափառ Հայրապետի և սրբազան պատրիարք հոր ժամանումը ակումբ ողջունվում է անդամների և հյուրերի ջերմ ծափերով:

Բացօդյա, կանաչազարդ այգում, սեղանների շուրջ տեղ են գրավել ավելի քան 100 հոգի, անդամներ և հրավիրյալներ իրենց ընտանիքներով:

Ընդունելությունը բացված է հայտարարում Հայկական ընկերակցության ժրջան բարոտադար պր. Կարո Մարտիրոս:

Պր. Եսայի Մարտիրոսյանն իր գրավոր ուղերձում համառոտակի ներկայացնում է Հայկական ընկերակցության նպատակն ու գործունեությունը, խնդրելով Վեհափառ Հայրապետի օրհնությունը:

Բոմբեյի հայոց եկեղեցական վարչության անդամ ղեկավ. Ա. Նիխադարյանը ընթերցում է այս առթիվ գրած իր բանաստեղծությունը:

«ՁՈՆ ԱՐԱՐԱՍՏԻՆ

Տարեբերի դեմ պայքարեցիր փոթորկահույզ

քո անցյալով,

Դարերի հետ դու ապրեցիր Արարատյան

կանաչներում,

Դու ալեգարդ պահպանել Հայոց երկրի,

մեր երազի,

Հաստատ մնաց պատվանդանդ

օրհնությամբը աստվածային:

Գուրգուրանքով կը պահենք մենք անունը

քո համբուրելի,

Մեր սրբազան լեռ հայկական,

հաղորդություն հայ սրտերի:

Պանդուխտ հայը քո տեսիլքի ներշնչումով,

վսեմագույն,

Անպարտ է միշտ այս աշխարհի շարքերի դեմ

անագորույն:

Քո անունը հավերժացնող պանդուխտ հայերը

Բոմբեյի,

Տարիների իրենց արդար աշխատանքի

պտուղներով,

Կոթողեցին աշտարակի նման շենքը

հիշատակիդ,

Քո անունով, քո խորհրդով, հայ մնալու

սուրբ խոստովանով:

Ընդունելության վերջում խոսք է առնում Վեհափառ Հայրապետը և գնահատելով Հայկական ընկերակցության նպատակն ու գործունեությունը, օրհնում է բոլոր անդամներին, մաղթելով հաջողություն նրանց ազգօգուտ ձեռնարկներին:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԵՎ ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԷԸ ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԱԿՈՒՄԲՈՒՄ

Դեկտեմբերի 13-ին, ուրբաթ, երեկոյան ժամը 7.30-ին, Վեհափառ Հայրապետը և սրբազան պատրիարք հայրը, շքախմբի ընկերակցությամբ, այցելում են Կալկաթայի հայոց ակումբը:

85 տարի է ինչ գոյություն ունի հայոց ակումբը Կալկաթայում: Ակումբի նպատակն է հայ ոգին, հայ մշակույթի սերը, Հայ եկեղեցու ոգին և ազգային ավանդությունները վառ պահել Կալկաթայի հայ համայնքի մեջ: Ակումբը ունի 90 երկսեռ անդամ:

Հայոց ակումբը ժամադրավայրն է նաև Մայր Հայրենիքից և Սփյուռքից Կալկաթա այցելող մտավորականների, արվեստագետների, գիտնականների հետ հանդիպման:

Վեհափառ Հայրապետի և սրբազան պատրիարք հոր սիրելի ներկայությունը, հանուն ակումբի վարչության և անդամների, ողջունում է նախագահ պր. Պետրոս Ալեքսյանը:

Վեհափառ Հայրապետը ողջունում է հայ մշակույթին նվիրված այս ակումբի գործունեությունը, կանգ առնելով մեր վերածնված Մայր Հայրենիքում ծաղկող սքանչելի մշակույթի վրա, հատկապես գրականության, նկարչության և երաժշտության բնագավառներում: Նորին Ս. Օծությունը կոչ է անում բոլորին՝ սիրով ու ջերմությամբ հաղորդակից լինել Մայր Հայրենիքի մշակույթի արժեքներին:

Ջերմ հյուրասիրությունից և մտերմիկ զրույցից հետո, Վեհափառ Հայրապետը գոհունակությամբ հրաժեշտ է առնում ակումբի անդամներից, լավագույն տպավորություններով:

ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲՈՒՄ

Դեկտեմբերի 13-ին, ուրբաթ, երեկոյան ժամը 9-ին, Վեհափառ Հայրապետը, սրբազան պատրիարք հոր և շքախմբի անդամների ընկերակցությամբ, այցելում է Կալկաթայի հայոց մարզական ակումբը, ուր բացօդյա, կանաչազարդ դաշտում, վրանների տակ և սեղանների շուրջ հավաքված, Կալկաթայի

ընկած հայ երիտասարդությունը ջերմորեն է իմաստավորում հարգարժան հյուրերին: Հանուն մարդական ակումբի երիտասարդ անդամների, Վեհափառ Հայրապետին և սեր- ազան պատրիարք հոր շնորհաբեր ներկա- լությունը ողջունում է մարգիկ Վարուժան Զառուբյանը:

Պր. Մարգար Մարգարյանը, հանուն Մար- յանյան ակումբի վարչության, ողջույնի իր անդամներին անդրադառնում է նաև ակումբի սպասարկողներին և գործունեության, հայ մար- ջիկների ձեռք բերած հաջողություններին:

Վարչաթյան մարդական կյանքում: Ընդհանուր խանդավառության մեջ խոսք է առնում Վեհափառ Հայրապետը և ճառողջ ամիսը առողջ մարմնի մեջ՝ թեմայի շուրջ գե- լեցիկ ճառով վեր է հանում սպորտի դերը մարմնի մեջն ու առողջ դաստիարակության գոր- ծում:

Վեհափառ Հայրապետի ելույթը հաճախ ընդհատվում էր բուն ծափերով, երբ նորին Ս. Օժոթյունը խոսում էր Հայաստանում սպորտի նկատմամբ մեր երիտասարդության ունեցած ջերմ հետաքրքրության և հայրենի կառավարության ցույց տված հոգածության մասին դեպի սպորտը:

Խանդավառ մթնոլորտում հյուրասիրվելուց հետո, Վեհափառ Հայրապետը հրաժեշտ է առնում Հայ մարդական ակումբից, սրտագին տպավորություններով:

ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԵՎԵՂԵՑԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ԹԵՑԱՍԵՂԱՆԸ

Դեկտեմբերի 14-ին, շաբաթ, երեկոյան ժամը 8-ին, Կալկաթայի հայոց եկեղեցական վարչությունը Վեհափառ Հայրապետի պատ- վին կազմակերպում է ընդունելությունը Նա- զարեթի եկեղեցու ընդունարանում:

Որոշյալ պահին ժամանում է Վեհափառ Հայրապետը, ընկերակցությամբ Ս. Կոմի- տաս սրբազանի, Ս. Դավիթ և Ս. Արսեն վար- դապետներին և պր. Ա. Հատիտյանի:

Ընդունելության ժամանակ, հանուն եկե- ղեցական վարչության, Վեհափառ Հայրապե- տի օրհնաբեր ներկայությունը ողջունում է նախագահ պր. Դիմիտրիոսը:

Հյուրասիրվելուց հետո, խոսք է առնում Վեհափառ Հայրապետը և իր գոհունակու- թյունն է հայտնում Կալկաթայի հայոց աղ- զային-եկեղեցական կյանքի օրինակելի այս կազմակերպվածության, եկեղեցական վար- չության և նրա աշխատանքների, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հանդեպ ցույց տրված որդիական և ջերմ հարգանքի համար և ապա ավելի քան կես ժամ տևող իր ճառի մեջ անդ- ռադառնում է Մայր Աթոռում կատարվող շի- նարարական, մշակութային, թեմական գոր-

ծունեության վրա, խրախուսիչ տեղեկու- թյուններ հաղորդելով նաև Մայր Հայրենիքի նվաճումների մասին:

Իր ելույթի վերջում, Վեհափառ Հայրապե- տը օրհնում է Կալկաթայի եկեղեցական վարչության անդամներին և նորանոր հաջո- ղություններ է ցանկանում նրանց:

ՊԱՏՐԻԱՐԶԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՎՈՐ ՍՈՒՐԲ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՎ ԶԱՐՈՋ ԿԱԼԿԱԹԱՅՈՒՄ

Դեկտեմբերի 15-ին, կիրակի, Կալկաթայի հայոց Նազարեթի եկեղեցում, առավոտ- յան ժամը 10-ին, հանդիսավոր սուրբ պա- տարագ է մատուցում ամենապատիվ Ս. Նդի- շե սրբազան պատրիարքը:

Ս. Սեդանին սպասավորում են Ս. Դավիթ և Ս. Արսեն վարդապետները, Ս. Պողոս և Ս. Մաշտոց քահանա հայրերը:

Ժամը 10.30-ին ժամանում է Վեհափառ Հայրապետը և առաջնորդվում եկեղեցի:

«Հայր մեր»-ից առաջ քարոզում է պատա- րագից սրբազան պատրիարքը «Հաւատք քո կեցուցին դեռ» բնաբանով:

Նորին ամենապատվությունը հրաժեշտի իր քարոզում շեշտում է ընդհանրապես մարդկային կյանքում հավատի անհրաժեշ- տությունը և ի մասնավորի ծանրանում է Հնդկաց աշխարհի այս հեռավոր ափերի վրա մեր ժողովրդի կատարած եկեղեցաշեն, մշա- կութային գործունեության վրա՝ որպես կեն- դանի արտահայտությունը հայի անմեռ հա- վատի և կենսունակության:

Այնուհետև քարոզիչ սրբազանը վեր է հա- նում Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի Հնդկաստան կատարած պատմական այցե- լության աղգային-եկեղեցական նշանակու- թյունը, որպես խթան այդ հավատի է՛լ ավելի արժարժման և տևականության:

Քարոզի վերջում սրբազան պատրիարք հայրը օրհնում է ժողովրդին, եկեղեցական վարչության և ընդունելության հանձնախմբի անդամներին՝ Վեհափառ Հայրապետի և իր հանդեպ ցույց տրված ջերմ հոգատարության և սրտագին ընդունելության համար:

Հավարտ սուրբ պատարագի, Վեհափառ Հայրապետը և սրբազան պատրիարք հայրը առաջնորդվում են եկեղեցու ընդունարանը, որտեղ շատեր աջահամբույրով բարի ճանա- պարհ են մաղթում Վեհափառ Հայրապետին և սրբազան պատրիարք հորը:

Ժամը 3-ին, Գրանդ հոթել հյուրանոցում, տրվում է ողջերթի ճաշկերույթ, ավելի քան 100 հոգու մասնակցությամբ:

Սրբազան պատրիարք հայրը բաժակ է բարձրացնում բոլոր ներկաների անունից Վեհափառ Հայրապետի կենաց, բարի ճանա- պարհ մաղթելով նրան դեպի Մայր Աթոռ:

Վեհափառ Հայրապետը բաժակ է առաջարկում Հնդկաց կառավարության և ժողովրդի կենաց:

Սրբազան պատրիարք հոր կենաց բաժակ է բարձրացնում. «էջմիածին» ամսագրի խմբագիր Ա. Հատիտյանը, դեպի Երուսաղեմ ողջերթի բարեմաղթություններով:

Վրաստանի հայոց առաջնորդ Տ. Կոմիտաս եպիսկոպոսը, ողջունելով բոլոր ներկաներին հանուն Վրաստանի հայության, շնորհակալություն է հայտնում ջերմ ընդունելության համար:

Հրաժեշտի այս վերջին սեղանին ջերմ ելույթներ են ունենում, երախտագիտական խորունկ զգացումներով, Տ. Դավիթ վարդապետը, պարոնայք Պետրոս Ալեքսյանը, Հայկ Նաճարյանը և Ա. Կյուզելյանը:

Վերջին անգամ խոսք է առնում Վեհափառ Հայրապետը, իր շնորհակալությունն է հայտնում և հայրապետական ջերմ օրհնություններն է բաշխում Հնդկաստանի հայության սրտագին, բացառիկ ընդունելության և հյուրասիրության համար և կոչ է անում բոլորին՝ ուխտի գալ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին և մեր վերածնված Հայրենիքը՝ Սովետական Հայաստան:

Արցունք կար բոլորի աչքերում, ուրախության, հպարտության, բաժանման արցունք: Վերջին լույսերն են:

Կոմիտաս սրբազանի կատարմամբ, «Տէր, կեցո Դու զհայս» մաղթերգը հնչում է սրահում, վեհ ու տիրական:

Բոլոր ներկաները, աջահամբույրով ու սրտագին բարեմաղթություններով, բարի ճանապարհ են մաղթում Վեհափառ Հայրապետին, սրբազան պատրիարք հոր և շքախմբի անդամներին:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԵՎ ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԷ ՀԱՅՐԸ ՀՐԱԺԵՇՏ ԵՆ ԱՌՆՈՒՄ ԿԱԼԿԱԹԱՅԻՑ

Դեկտեմբերի 15-ին, կիրակի, երեկոյան ժամը 7-ին, Վեհափառ Հայրապետը Կալկաթայի Դամ-դամ օդանավակայանից մեկնում է Դելի, էյր ինդիա ընկերության ինքնաթիռով:

Վեհափառ Հայրապետին ճանապարհում են Կալկաթայի հայ համայնքը, եկեղեցական վարչության և ընդունելության հանձնախմբի անդամները, բոլոր հայ կազմակերպությունների անդամները, Մարդասիրական ճեմարանի և Դավթյան աղջկանց վարժարանի ուսուցչական կազմը և ուսանողությունը, բույր եկեղեցու հոգևորականներ, տեղական իշխանության ներկայացուցիչներ և թղթակիցներ:

Վեհափառ Հայրապետին ճանապարհում են նաև Կալկաթայում սովետական ընդհանուր հյուպատոս պր. Վոյնովը և հյուպատոսարանի անձնակազմի անդամները:

Ժամը 6.30-ին օդանավակայան են ժամանում Վեհափառ Հայրապետը, սրբազան պատրիարք հայրը և շքախմբի անդամները: Նույն գիշեր, ժամը 10-ին, դեպի Բեյրութ է մեկնում Երուսաղեմի հայոց ամենապատիվ սրբազան պատրիարք հայրը:

Հրաժեշտի վերջին լույսերն են:

Վեհափառ Հայրապետը առաջնորդվում է դեպի ինքնաթիռ, ներկաների ծափահարությունների և բարեմաղթությունների ներքո, օրհնելով բոլորին:

Մարդասիրական ճեմարանի ուսանողները հուզմունով երգում են.

Ձերկար կյանք տուր Հայրապետին,
Երկար օրեր Հայոց Հոր,
Տեր, անսասան պահիր դու միշտ
Քո իսկ հիմնած Մայր Աթոռ:

Սրտառուչ և անմոռանալի է Վեհափառ Հայրապետի և սրբազան պատրիարք հոր ողջագուրումը ինքնաթիռի մեկնելուց քիչ առաջ:

Ժամը 7-ին, ինքնաթիռը բարձրանում է երկինք, ուղղություն վերցնելով դեպի Դելի: Վեհափառ Հայրապետին մինչև Դելի ընկերակցում են, բացի շքախմբի մնացած անդամներից, ընդունելության հանձնաժողովի անդամներ պարոնայք Կարո Մարտիրոս, Նևտոն Բարսեղյանը և Արամայիս Աղամյանը:

Գիշերվա ժամը 10.30-ին, նույն հանդիսությամբ, Կալկաթայի հայ գաղութը ճանապարհում է պատրիարք սրբազան հորը, որը Բեյրութ է մեկնում Բ. Օ. Ա. Շ. ընկերության ինքնաթիռով:

Անցան արագ, երազի նման, բայց անմոռաց, բովանդակալից, Վեհափառ Հայրապետի և սրբազան պատրիարք հոր Հնդկաստան ուղևորության օրերը:

Պատմական այս այցելության հիշատակն ու խորհուրդը վառ կմնան ինչպես հանդիսությանց ներկա յուրաքանչյուր հայ մարդու մտքում, այնպես էլ Հնդկաստանի հայության նորագույն պատմության էջերում:

Բարի ճանապարհ՝ սիրելի Վեհափառ Հայրապետին և Նրա շքախմբի անդամներին:

Բարի ճանապարհ՝ նաև սիրելի սրբազան պատրիարք հոր:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԴԵԼՀԻՈՒՄ

Դեկտեմբերի 15-ին, կիրակի, գիշերվա ժամը 10-ին, Վեհափառ Հայրապետը ժամանում է Դելի և առաջնորդվում Աշոկա հյուրանոցը:

Դելհիի Փալամ օդանավակայանում Հայոց Վեհափառ Հայրապետին դիմավորում են Հնդկաստանի կենտրոնական կառավարության պարենավորման մինիստր պր. Ա. Մ. Թոմասը, արտաքին գործերի մինիստրության լիազոր ներկայացուցիչ պր. Լալը, սովետական դեսպանատան առաջին քարտուղար պր. Քոչարյանը, դիվանագիտական մարմնի ներկայացուցիչները և թղթակիցները:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆ Ի ՊԱՏԻՎ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

Դեկտեմբերի 16-ին, երկուշաբթի, հետմիջօրեի ժամը 2.30-ին, Հնդկաստանում կիրանանի դեսպան պր. Մուհամեդ Հաֆեզը, Դելհիի լիբանանյան դեսպանատանը, Վեհափառ Հայրապետի պատվին կազմակերպում է ընդունելություն, որն անցնում է ջերմ, մտերիմ մթնոլորտում:

Ճաշկերույթին ներկա էին Վեհափառ Հայրապետի շքախմբի անդամները և հայրապետական ընդունելության հանձնախմբի անդամները պր. Կարո Մարտինը, Նևտոն Բարսեղյանը և Արամայիս Ադամյանը:

Ընդունելության ժամանակ Հայոց Վեհափառ Հայրապետի և պր. դեսպանի միջև տեղի է ունենում ջերմ զրույց:

Նորին Ս. Օծուխյունը հրաժեշտ է առնում շնորհակալություն հայտնելով պր. դեսպանին սիրալիր ընդունելության և հյուրասիրության համար, օրհնելով կիրանանի հյուրընկալ հողը, հայրենասեր ազնիվ ժողովրդին և պր. դեսպանին ու նրա հյուրասեր ընտանիքին:

ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ «ԷԶՄԻԱԾԻՆ» ԿԻՆՈԺԱՊԱՎԵՆԻ ՑՈՒՑԱԳՐՈՒՄ

Դեկտեմբերի 16-ին, երկուշաբթի, Վեհափառ Հայրապետը, երեկոյան ժամը 6.30-ին, Դելհիի սովետական դեսպանատան մշակութային սրահում, դասախոսություն է կարդում «Մեր եկեղեցական կյանքը Հայաստանում և Սփյուռքում» թեմայի շուրջ, որը լրսվում է հետաքրքրությամբ:

Դասախոսությանը ներկա են լինում, բացի քրիստոնեական քույր եկեղեցիների պետերից, հնդիկ մտավորականներ, նաև Հնդկաստանի կենտրոնական կառավարության գիտական և մշակութային գործերի և լուսավորության մինիստր, հայտնի գիտնական պրոֆ.-դոկտ. Հումայուն Քաբիրը և տիկինը, կառավարության պարենավորման մինիստր Ա. Մ. Թոմասը, խորհրդարանի նախագահ Հուբիմ Սինգը, Դելհիի պետական համա-

լսարանի ուսկույր, Հնդկաստանի ավագ դատավոր պր. Փ. Մինհան, խորհրդարանի անդամ և անվանի պատմաբան դոկտ. Դարա Ջանդը և ուրիշներ:

Հանդիսության բացումը կատարում է սովետական դեսպանատան պատասխանատու քարտուղար Միխայել Քոչարյանը, որը բարի գալուստ է մաղթում Հայոց Վեհափառ Հայրապետին և ծանոթացնում բոլոր ներկաներին հետ:

Նորին Ս. Օծուխյան շահեկան դասախոսությունից հետո, ցուցադրվում է «Էջմիածին» կինոժապավենը, որը դիտվում է շատ մեծ հետաքրքրությամբ:

ՄԵԿՆՈՒՄ ԴԵՊԻ ՄՈՍԿՎԱ

Դեկտեմբերի 17-ին, երեքշաբթի, առավոտյան ժամը 7-ին, Վեհափառ Հայրապետը, «ՏՈՒ—114» սովետական ինքնաթիռով մեկնում է Մոսկվա, իր շքախմբի հետ:

Դելհիի Փալամ օդանավակայանում Հայոց Վեհափառ Հայրապետին ճանապարհում են Հնդկաստանի կենտրոնական կառավարության պարենավորման մինիստր պր. Մ. Թոմասը և հարգելի տիկինը, արտաքին գործերի մինիստրության ներկայացուցիչ պր. Լալը, Դելհիում սովետական դեսպանատան առաջին քարտուղար Մ. Քոչարյանն իր աշխատակիցներով, քույր Եկեղեցու պետեր, Հնդկաստանի հայերի հայրապետական ընդունելության հանձնաժողովի անդամներ և Մալաբար եկեղեցու բազմաթիվ հավատացյալներ ու թղթակիցներ:

Նորին Ս. Օծուխյունը ինքնաթիռ բարձրանալուց առաջ, օրհնում է Հնդկաստանի հյուրընկալ հողը, հնդիկ բարեխնամ կառավարության անդամներին և հնդիկ ազնիվ ժողովրդին, սրտագին շնորհակալություն հայտնելով ջերմ ընդունելության և բարձր ուշադրության համար:

Հայոց Վեհափառ Հայրապետը, Հնդկաց աշխարհից հրաժեշտ առնելուց առաջ, ողջունի և շնորհակալության հետևյալ հեռագրերն է հղում.

«Հնդկաստանի Հանրապետության Նախագահ
Նորին Վսեմություն դոկտ. Ռադհակրիշնային

Թողնում եմ Հնդկաստանը ամենաուրախ տպավորություններով և հայտնում Մեր ջերմ, սրտագին բարեմաղթությունները Ձեզ ու Ձեր ժողովրդին և աղոթում Հնդկաստանի բարօրության և բարգավաճման համար:

Մեր օրհնությունների հետ, Մեր անկեղծ երախտագիտությունն ու շնորհակալությունն ենք հայտնում այն բոլոր ընդունելությանը

և ուշադրության համար, որոնք եղան Ձեր և Ձեր իշխանությունների կողմից, Մեր Հրեղ-կաստանում գտնված օրերին:

ՎԱԶԳԵՆ Ա

ԾԱՅՐԱԳՈՒՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԷ ԵՎ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

17 դեկտեմբերի 1963 թ.

ԴԵԼԷԻՆ:

«Նորին Գերազանցություն պրեմիեր-մինիստր
Ջավահարլալ Ներուին

Թողնում եմ Հնդկաստանը անմոռանալի հուշերով և ցանկանում եմ Ձեր վսեմության հայտնել Մեր ամենաանկեղծ շնորհակալությունը Մեր օրհնությանց հետ այն բոլոր ընդունելությանց համար, որոնք եղան Ձեր և Ձեր իշխանությունների կողմից, Ձեր հյուրընկալ և սքանչելի երկիրը Մեր այցելության ժամանակ:

ՎԱԶԳԵՆ Ա

ԾԱՅՐԱԳՈՒՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԷ ԵՎ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

17 դեկտեմբերի 1963 թ.

ԴԵԼԷԻՆ:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԺԱՄԱՆՈՒՄ Է ՄՈՍԿՎԱ

Դեկտեմբերի 17-ին, երեքշաբթի, յոթժամ-յա հանգիստ ու ապահով թռիչքից հետո, ժամը 5-ին, Վեհափառ Հայրապետը իր շքախմբով ժամանում է Մոսկվայի միջազգային Երեմեոս օդանավակայանը:

Վեհափառ Հայրապետին դիմավորում են, Մոսկվայի հայոց հոգևոր հովիվ Տ. Պարզե եպիսկոպոս Գևորգյանի գլխավորությամբ, Տ. Խաչատուր ավագ քահանա Հարությունյանը, Ս. Հարությունյան եկեղեցու եկեղեցական խորհրդի անդամներ և հավատացյալներ:

Օդանավակայանում Հայոց Վեհափառ Հայրապետին դիմավորում է նաև, Մոսկվայի և Համայն Ռուսաստանի Պատրիարք Ալեքսի անունից, Տ. Բիմեն միտրոպոլիտը:

Հանուն ՍՍՌՄ Մինիստրների սովետին առընթեր Կրոնական պաշտամունքների խորհրդի նախագահի, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին ողջունում են խորհրդի անդամներ Ռժանովը և Սոլովյովը:

Վեհափառ Հայրապետին դիմավորում է նաև Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետին առընթեր Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ պր. Կարլեն Դավթաբյանը:

Այնուհետև, Վեհափառ Հայրապետն իր շքախմբով առաջնորդվում է Լենինգրադ-սկայա հյուրանոցը, ուր մնում է մինչև Մայր Աթոռ վերադարձը, դեկտեմբերի 26-ը:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆ Ի ՊԱՏԻՎ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

Դեկտեմբերի 19-ին, հինգշաբթի, առա-վոտյան ժամը 12-ին, ՍՍՌՄ Մինիստրների սովետին առընթեր Կրոնական պաշտա-մունքների գործերի խորհրդի նախագահ Ա. Պուզինը բարի գալստյան ընդունելություն է կազմակերպում Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի պատվին, արտասահմանից Մայր Աթոռ վերադարձի ճանապարհի վրա:

Ընդունելությանը, որն անցնում է ջերմ մթնոլորտում, ներկա է լինում նաև Հայկա-կան ՍՍՌ Մինիստրների սովետին առընթեր Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Կարլեն Դավթաբյանը:

ՃԱՇԿԵՐՈՒՅԹ Ի ՊԱՏԻՎ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

Դեկտեմբերի 20-ին, ուրբաթ, երեկոյան ժամը 5-ին, Լենինգրադսկայա հյուրանոցում, Մոսկվայի հայոց հոգևոր հովիվությունը և ե-կեղեցական վարչությունը, ի պատիվ Վեհա-փառ Հայրապետի, կազմակերպում են ճաշ-կերույթ:

Ընդունելության ներկա են լինում ՍՍՌՄ Մինիստրների սովետին առընթեր Կրոնական պաշտամունքների գործերի խորհրդի նախա-գահ Ա. Պուզինը, տեղակալ Ռյազանցովը, խորհրդականներ Սոլովյովը և Ռժանովը:

Ընդունելության ներկա է լինում նաև Հայ-կական ՍՍՌ Մինիստրների սովետին առըն-թեր Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախա-գահ Կարլեն Դավթաբյանը:

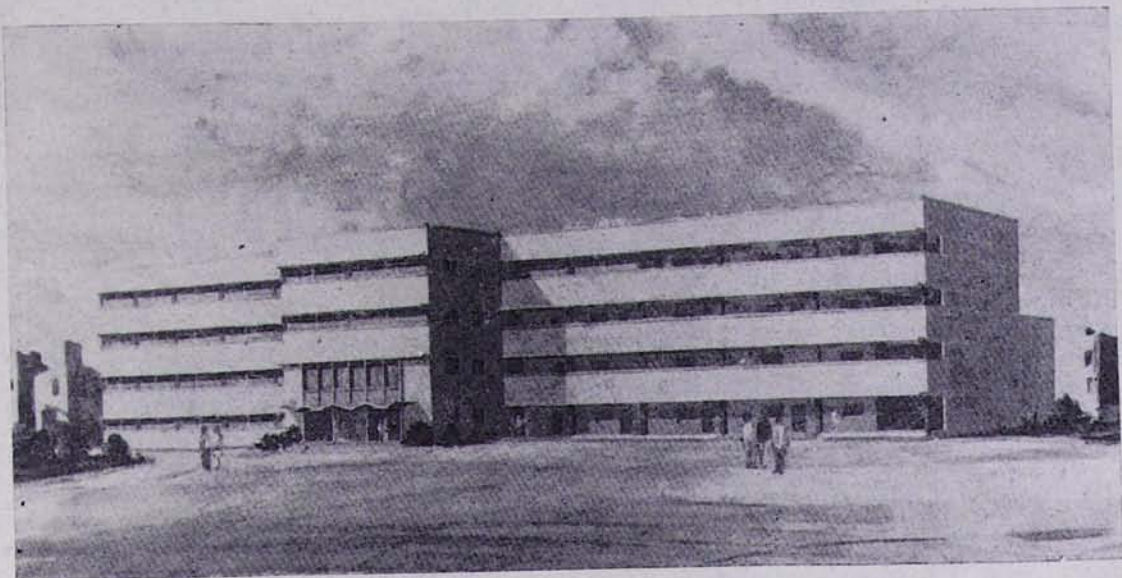
Ճաշկերույթի ժամանակ, որն անցնում է ջերմ և խանդավառ մթնոլորտում, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը, պր. Ա. Պու-զինը և պր. Կ. Դավթաբյանը ողջունի և բարի գալստյան ճառեր են փոխանակում:

ԱՅՅԵԼՈՒԹՅՈՒՆ ՄՈՍԿՎԱՅԻ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՐԻԱՐԷ ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹՅՈՒՆ ԱԼԵՔՍԻՆ

Դեկտեմբերի 21-ին, շաբաթ, առավոտյան ժամը 11-ին, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը, իր շքախմբով, այցելում է Մոսկվայի և Համայն Ռուսաստանի Պատրի-արք Նորին Սրբություն Ալեքսիին, Մոսկվայի ռուսաց եկեղեցու Պատրիարքարանում:

Սրտագին մթնոլորտում երկու եկեղեցիների հոգևոր Պետերի միջև տեղի է ունենում ջերմ զրույց:

Հաջորդ օրը, դեկտեմբերի 22-ին, Լենին-գրադի Նիկոդիմ միտրոպոլիտը, հանուն Ալեքսի Պատրիարքի, փոխադարձ այցելու-

Կալկաթայի հալոց Մարդասիրական ճեմարանի նոր շենքի մակետը

թյուն է տալիս Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին, Լենինգրադական հյուրանոցում:

ՍՈՒՐԲ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՎ ԶԱՐՈՋ ՄՈՍԿՎԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ՍՈՒՐԲ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒՄ

Դեկտեմբերի 22-ին, կիրակի, առավոտյան ժամը 11-ին, Մոսկվայի հայոց Ս. Հարություն եկեղեցում, պատարագում է հոգեշնորհ Ս. Արսեն վարդապետ Բերբերյանը:

«Հայր մեր»-ից առաջ խոսք է առնում Ս. Պարզե եպիսկոպոսը և ջերմորեն ողջունում Վեհափառ Հայրապետի վերադարձը:

Ապա քարոզում է Վեհափառ Հայրապետը, նախ Սփյուռքի հայության եղբայրական ողջունները հաղորդելով բոլոր ներկաներին, ապա խոսելով արտասահմանում կատարած իր հովվապետական այցելության ազգային-եկեղեցական և հայրենասիրական նշանակության մասին:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ

Դեկտեմբերի 26-ին հինգշաբթի, առավոտյան ժամը 11-ին, Վեհափառ Հայրապետը, շուրջ երեք ամսվա բացակայությունից հետո, ողջամբ վերադառնում է Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, իր շքախմբի հետ:

Երևանի օդանավակայանում նորին Ս. Օծուկյանը ջերմորեն դիմավորում են Մայր Աթոռի միաբանությունը, Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի և վերստուգիչ հանձնաժողովի անդամները, Հոգևոր ճեմարանի դասախոսական կազմը, Մայր Աթոռի պաշտոնեությունը:

Նր, ներքին թեմերի առաջնորդները և թեմական խորհուրդների անդամները, բազմաթիվ դասը և հավատացյալների հոծ բազմություն:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին դիմավորում է նաև Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետին առընթեր Հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահի տեղակալ Ս. Հովհաննիսյանը:

Ողջունի, բարի գալստյան խոսքերից և աջահամբուլից հետո, Վեհափառ Հայրապետը, օրհնելով բոլոր ներկաներին, առաջնորդվում է Մայր Աթոռ:

Տոնականորեն դարդարվել է Մայր Աթոռը: Ամպհովանու տակ, եկեղեցական թափորով, նորին Ս. Օծուկյանն առաջնորդվում է Մայր Տաճար, ուր Ս. Սահակ աբեպիսկոպոսը, հանուն միաբանության, Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի և բոլոր ներկաների, սրտագին բարի գալուստ է մաղթում:

Վեհափառ Հայրապետն իր պատասխան խոսքում ողջունում է բոլորին և անդրադառնում արտասահմանում կատարած իր այցելության և ուղևորության արդյունքներին, հաղորդելով նաև Սփյուռքի հայության ողջունները Մայր Աթոռի միաբանության և Մայր Հայրենիքի հայ ժողովրդին:

Վերջում, Վեհափառ Հայրապետը իր գոհունակությունն ու շնորհակալությունն է հայտնում սրտագին և ջերմ այս ընդունելության համար և օրհնում ազգն ու եկեղեցին, ժողովուրդն ու հայրենիքը, Մայր Աթոռն ու միաբանությունը:

Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետն առաջնորդվում է Վեհարան:

Նորին Ս. Օծուխյան «Պահպանիչ»-ով վերջ է գտնում օրվա հանդիսությունը:
Բարի գալուստ մեր սիրելի Վեհափառ Հայրապետին:

ՎԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Վեհափառ Հայրապետի Հնդկաստան կատարած հովվապետական այցելության առթիվ, Հնդկաստանի կենտրոնական կառավարության պարենավորման մինիստր պր. Ա. Մ. Քումար, Կալկաթայի հայոց եկեղեցական վարչությանն ուղղած իր դեկտեմբեր 26 թվակիր նամակում, գրում է.

«Նորին Ս. Օծուխյուն Վաղգեն Ա-ի այցելությունը մեզ պատճառեց մեծագույն հաճությամբ՝ ողջունելու նրան Դելիում:

Մենք շատ հաճելի հիշատակներ ենք պահում Նորին Ս. Օծուխյան և նրա շքախմբի այցելությունից:

Ես մասնավորապես շատ երախտապարտ եմ Նորին Ս. Օծուխյանը, իմ տանը և իմ ընտանիքին տված նրա շնորհաբեր այցելության և օրհնությունների համար:

Նորին Սրբությունը խորունկ և մնայուն տպավորություն է թողել բոլոր նրանց վրա, որոնց նա հանդիպելու առիթն է ունեցել, մանավանդ Քերալայում»:

Բուխարեստից Քրիստի Օդաբաշյանը, Վեհափառ Հայրապետի շորորդ ուղևորության առթիվ գրի է առել և Նորին Ս. Օծուխյանն է ձեռնել հետևյալ բանաստեղծությունը.

«ՀԱՎԵՐԺԱԿԱՆ»

Արևներն հսկա
Այս տիեզերքին
Հավերժ կը բռնկին,
Որ Լույսը մնա:

Այգերուն ընծա
Կը ձոնե կայտառ
Սոխակն իր քնար,
Որ Երգը մնա:

Ինչպե՞ս կը խայտա
Բուրաստաններուն
Վարդը երփներփյան,
Որ Գույճը մնա:

Ու կը ցուանա
Շուրջդ՝ ցնծագին,
Ժպիտը կյանքին,
Որ Սերը մնա:

.....

Փառք տուր, որ շողա
Լույսը սուրբ մտքին,
Ծիգը բազումկին,
Որ Գործն ալ մնա»:

ՀԱՅԱԿԱՆ ՍՍՌ ՄԻՆԻՍՏՐՆԵՐԻ ՍՈՎԵՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀ Ա. Ե. ԶՈՉԻՆՅԱՆՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Դեկտեմբերի 30-ին, երկուշաբթի, Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետի նախագահ Ա. Քոչինյանն ընդունում է Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին ուղեկցում էին Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամներ Տ. Հայկազուն արքեպիսկոպոս Աբրահամյանը և Տ. Կոմիտաս եպիսկոպոս Տեր-Սեփանյանը:

Զրույցին ներկա էր նաև Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետին առընթեր Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Կ. Դալլաբյանը:

Զրույցի ժամանակ, Վեհափառ Հայրապետը Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետի նախագահ Ա. Քոչինյանին է հաղորդում Սփյուռքի հայրենակարոտ հայ ժողովրդի ողջուններն ու բարեմաղթությունները:

